

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Quæstio I. De notione & objecto fidei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

DISPUTATIO I.

De prima virtute Theologica; nempe de Fide.

S. Thomas 2. 2. quæst. 1. usque ad quæst. 16. inclusiue.

Magister et Scholastici Doctores lib. 3. sentent. dist. 23. 24. et 25.

Inter Theologicas Virtutes, cum natura ordine prima sit fides, ut constat ex dictis tom. 2. disp. 3. q. 4. dub. 3. eademq; insuper sit fundamentum omnis virtutis Christianæ, merito Theologi cum S. Thoma specialem virtutum tractationem à fide ordiuntur. Præsens autem disputatio novem quæstiones complectetur. I. De notione et obiecto fidei. II. De priuata propositione, adeoq; de motiuis fidei ad credibilitatem eiusdem spectantibus. III. De publica propositione fidei; adeoq; de Ecclesia velut iudice controuersiarum fidei. IIII. De Summo Pontifice et Concilijs. V. De Norma fidei; adeoq; de scriptura sacra, alijsq; regulis, ac resolutione fidei. VI. De ipso habitu fidei secundum se, eiusq; subiecto remoto. VII. De actibus fidei tum internis, tum externis; deq; gratijs gratis datis fidem concernentibus. VIII. De infidelitate fidei opposita. IX. De modo publicè ac priuatim agendi cum infidelibus; speciatim de permissione libertatis credendi.

QVÆSTIO I.

De notione & obiecto fidei.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 1. a. 1. usque ad 9. inclusiue.

Absoluetur hæc quæstio octo dubitationibus. I. Quenam sit notio nominis fidei; quæue eius in hoc loco significatio. II. Quodnam sit obiectum materiale fidei, seu complexum, seu incomplexum; idque tum totale communitatis, tum etiam attributionis, atque etiam formale Quod. III. Quodnam sit formale obiectum Quo fidei; an reuelatio diuina; et qualis; et an præter hanc requiratur distincta ratio formalis sub qua. IV. An et quomodo ipsa etiam diuina reuelatio per fidem diuinam credenda sit. V. Vtrum obiectum fidei possit esse falsum; seu an falsi quippiam possit diuina fide credi. VI. Vtrum obiectum fidei possit esse euidens, seu visum, seu scitum. VII. An et quisnam inter fidei veritates sit ordo; et an ea per certos articulos rectè distinguantur; et vtrū articuli seu notitia fidei successu temporis creuerint, ita quidē, ut Ecclesia novos aliquos fidei articulos credat, quos Apostoli et Ecclesia vetus non crediderūt. VIII. Quid, et quotuplex sit fidei symbolum; et quenā sit in specie articulorū fidei in simbolo ratio et enumeratio.

DVBIUM I.

Quenam sit notio nominis fidei; quæue eius hoc in loco significatio.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 1. a. 1.

Virtutis fidei explicatio merito ab eius obiecto inchoatur; quandoquidem ab obiecto defumitur ratio ac specificatio cuiusq; habitus;

ita tamen vt prius hac dubitatione notio nominis fidei, quæ nonnullam habet difficultatem, nobis explicanda sit.

Ea verò notio ex ipsa nominis etymologia non male indagatur. Et quidem *Fides* in latina sermone ab eo dicitur appellata, inquit Augustinus epistola 19. ad Hieronymum, quia fit quod dicitur; secutus utique Ciceronem lib. 1. de officijs ubi itidem ait: *Credamus quia fiat, quod dictum est, appellatam fidem.*

Juxta hanc nominis etymologiam, fides primò ac ex ipsa vi nominis, significat fidelitatem; seu veracitatem in seruandis promissis. Quo modo usurpatur fidei nomen Rom. 3. v. 3. *Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?* A qua significatione non multum abscedit illa, qua fides generatim significat veritatem in dictis; siue hæc distincta sit à fidelitate, siue non; qua ratione dicimus, esse hominem nullius, aut probæ fidei. Eodemque sensu Cicero cit. lib. 1. de officijs, vtrumque hoc significatum coniungens, definit fidem, esse *dictorum consuetorumque constantiam ac veritatem.* Hinc vero idem nomen, per quandam attributionem seu analogiam, & accommodationem vsus, varijs etiam alijs rebus, ad fidelitatem seu veritatem ordinem quemdam habentibus accommodatum est; quicquid Sotus lib. 2. de nat. & grat. cap. 6. & Michael Medina de recta in Deum fide lib. 1. cap. 1. vsum huius vocis, in scriptura & sanctis Patribus ad duas tantum significationes contrahant.

Secundò igitur vocabulum fidei significat promissionem, quam fidelitas adimplet; iuxta illud 1. Timoth. 5. v. 12. *Habentes damnationem, quia primam fidem (seu promissionem) irritam fecerunt.* Tertio significat auctoritatem seu existimationem bonam, quam parit fidelitas seu veracitas, iuxta Leuit. 6. v. 2. *Anima que peccauerit & contempto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius depositum fuerat &c. reddet omni &c.* Et Eccli 27. v. 17. *Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum suum.* Et eodem sensu in iure ciuili lib. 22. ff. extat titulus 4. de fide instrumentorum, qui etiam habetur in iure Canonico tit. 22.

Quarto valde probabile est, fidem significare in scriptura etiam fiduciam, seu spem firmam obtinendi rem promissam vel concupitam, vt docent Roffensis a. 1. contra Lutherum, Vega q. 1. de iustif. Arragonius & Bannes hic q. 1. a. 1. Gregorius de Valentia q. 1. pun. 1. iuxta illud Matthæi 14. v. 31. *Modica fidei, quare dubitasti?* & Iacobi 1. v. 6. *Postulet autem in fide, nihil hæsitans.* Quæ tamen, vt & similia omnia loca, nõ male etiam explicari possunt, iuxta sextum significatum inferius referendum de ipsa credulitate; conuenienter illi Marci 11. v. 24. *Omnia quacumque orantes petitis, credite quia accipietis, & euentur vobis.* Vt proinde non improbabiler contra Sectarios huius temporis, qui eam significationem fiduciae potissimum ac perpetuò vrgent, dixerit Sotus lib. 2. de nat. & grat. cap. 6. eam significationem in tota scriptura nusquam reperiri; de qua tamen re non est magnopere cõtendendum.

Quintò significat fides etiam conscientiam, cui conformatur fidelitas & veracitas, iuxta illud Rom. 14. v. 13. *Qui autem discernit, si manducauerit,*

damnatus est; quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est. Quo sensu etiam Innocentius III. Capit. vltimo de præscriptionibus, statuit vt nulla præscriptio valeat, absq; bona fide. Eodemque sensu dicitur aliquis *bonæ* vel *mala fidei possessor.* Ex quibus tamen significationibus nulla ad hunc locum propriè pertinet.

Sexto igitur tum in sacris scripturis, tum apud Scriptores ceteros, tam Ecclesiasticos, quàm prophanos, quicquid cum Melanchthone in loco de iustif. alijsque Sectarijs obstrepant Valla lib. 5. Elegantiarum cap. 30. & Budæus in Annotationibus ad pandectas ff. de seruo corrupto leg. 1. Fides vsitatissime, ac bene etiam latine significat credulitatem seu assensum intellectus, quem quis promittenti seu asserenti adhibet, seu propter auctoritatem humanam, & dicitur *fides humana*; seu propter auctoritatem diuinam, & dicitur *fides diuina*: Quo sensu etiam frequentissime dicitur, fidem aliquis facere, vel habere, siue adhibere dictis. Ita Sanctus Augustinus lib. de spiritu & lit. cap. 31. *Aliter, inquit, dicimus, non mihi habuit fidem; aliter autem, Non mihi seruauit fidem. Nam illud est, non credidit, quod dixi; istud, non fecit, quod dixit.* Speciatim autem de humana fide loquuntur Cicero lib. 2. de diuinitat. versus finem: *Insanorum visis fides non est adhibenda.* Et Virgilius lib. 4. Æneidos: *Credo equidem, nec vana fides, genus esse Deorum.* Et ipse etiam Ecclesiasticus cap. 29. v. 18. *Vir bonus fidem facit proximo suo.*

De fide diuina eodem sensu sermo est Matthæi 9. v. 28. *Creditis, quia id possum facere vobis? dicunt ei, vique Domine, tunc tetigit oculos eorum dicens: secundum fidem vestram fiat vobis.* Et Hebr. 11. v. 3. *Fide intelligimus aptata esse sacula verbo Dei; vt ex inuisibilibus visibilia fierent.* De qua etiam fide inferius v. 6. dicitur: *sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

Atque hoc sensu propriè fidei nomen in hac tractatione accipitur: ita quidem vt significet, tum ipsum actum assentiendi Deo reuelanti, qui communiter in scripturis significatur per vocem credere, iuxta citata scripturæ testimonia, & illud Rom. 10. v. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem;* tum etiam ipsum habitum seu virtutem, qua Deo reuelanti assentimur, secundum illud 1. Cor. 13. v. 13. *Nunc autem manent fides, spes, charitas &c.* adeoque generatim denotet habitum vel actum credendi, idq; propter auctoritatem Dei dicentis siue reuelantis.

Et nihilominus tamen septimo Fidei vocabulum per habitudinem quandam ad præcedentem significationem, significat nonnunquam tum quemlibet assensum alicuius propositionis, quo modo argumentum dicitur oratio faciens fidem; & in eundem sensum locutus fuisse Philosophos Arabes notat S. Thomas q. 14. de verit. art. 1. & in 3. d. 14. q. 1. a. 1. q. 2. tum etiam materiam, seu obiectum talis assensus, seu veritatem ipsam cui assentimur, vt notauit Magister in 3. distinct. 23. & constat ex scriptura Galat. 3. vers. 3. *Ex operibus legis spiritum accipitis? an ex auditu*

fidei?

fidei. Et v. 5. *Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus legis? an ex auditu fidei?* hoc est, ex auditu doctrinæ fidei. Et v. 23. *Præsertim quam veniet fidei* (seu doctrina Evangelicæ fidei) *sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem; quæ reuelanda erat.* Et in symbolo Athanasij eodem sensu dicitur: *Hæc est fides Catholica.* &c. Quæ proinde significatio tametsi huius loci propria non sit, non est tamen ita aliena, quin subinde etiam in Theologica tractatione de fide, vsurpetur, & adhibeatur; quod quidem quando fiat, satis ex circumstantijs & subiecta materia intelligi poterit.

7 Eademque fidei acceptiones referunt etiam Alensis 3. part. q. 74. memb. 1. Bonaventura in 3. dist. 23. circa textum litera B. & Gabriel in 3. dist. 23. q. 2. qui addunt etiam quasdam alias, sed vel minus vltatas, vel sub præcedentibus comprehensas; in quod significet *cognitionem patriæ, aut fidei sacramentum* &c. Illud rectius, & ijs quæ diximus consentaneè Gabriel loc. cit. post vndecim fidei acceptiones ex Alensi relatas: *Harum acceptionum inquit tres sunt magis in communi vsu: nam fides aliquando accipitur pro actu; quandoque pro habitu; quandoque pro obiecto. Pro actu est assensus veritatis reuelata. Pro habitu est habitus ex eiusmodi assensibus frequentatis acquisitus, vel immediate à Deo infusus, inclinans intellectum ad assentiendum veritatibus reuelatis. Pro obiecto est veritas credita, aut res per ipsum significata.* Ex quibus omnibus colligitur, fidem in præfenti significare actum vel habitum intellectus, quo Deo reuelanti assentimur.

8 Neq; verò Sectarij huius temporis vniuersim negant, esse aliquam eiusmodi fidem, siue pro actu, siue pro habitu Deo reuelanti credendi seu assentiendi, sumatur; aut aliquando in scripturis fidei vocabulum eo sensu accipi: sed in hoc turpiter errant, quod negent ipsi, hanc esse fidem iustificantem seu salutificam; quem errorem partim in materia de gratia q. 4. dub. 3. reieciimus; partim inferius q. 5. vberius refellemus. Hæc in præfenti de notione & significatione nominis fidei satis.

D V B I V M II.

Quodnam sit obiectum Quod fidei, seu complexum, seu incomplexum; idque tum totale communitatis, tum attributionis, atq; etiam formale Quod.

S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 1. 2. 6. 7. 8. 9.

9 S Vpponimus ex dictis tomo 1. disput. 1. q. 3. dub. 1. obiectum fidei, vti & cuiusque habitus intellectualis, multiplex esse. Et primo quidem generatim, aliud dicitur obiectum Quod; aliud obiectum Quo. Obiectum Quod, aliud est solum materiale; idque vel complexum vel incomplexum: hoc rursum vel est parziale solum,

vel etiam totale; aut communitatis, aut attributionis.

Aliud est obiectum formale Quod; quod est ipsum obiectum totale attributionis, cum adiuncta ratione formali Quæ, secundum quam, siue, ob quam obiectum illud materiale proprie ac perse ab habitu consideratur, quale in physica. v. g. dicitur esse corpus naturale vt naturale. Obiectum formale Quo, dicitur etiam ratio formalis obiectiua sub qua, vel propter quam alicui propositioni assentimur; & in quam proinde etiam ratio ipsius assensus resoluitur: siue illa ratio secundum se spectetur, quam Capreolus q. 4. prologi art. 1. vocat *rationem cognoscendi*; siue spectetur vt actu quasi informans obiectum cognitum; quo modo ab eodem dicitur *ratio cogniti*.

10 Quibus consentit S. Thomas hic q. 1. a. 1. vbi ait: *Cuiuslibet cognoscitui habitus obiectum duo habet, scilicet id quod materialiter cognoscitur, quod est sicut materiale obiectum; & id per quod cognoscitur, quod est formalis ratio obiecti. Sicut in scientia Geometriæ materialiter scita sunt conclusiones; formalis verò ratio sciendi sunt media demonstrationis, per quæ conclusiones cognoscuntur.* Et in 3. sentent. dist. 34. q. 1. a. 1. quæstiunc. 1. docet, in obiecto visus, obiectum formale (Quo) esse lumen, quod facit colorem actu visibilem, materiale verò, colorem. Et in eundem sensum Capreolus loc. cit. docet, formalem rationem obiectiuam alicuius habitus, dici illud, quod est causa cognoscendi obiectum, tanquam mouens intellectum ad cognitionem &c. vt fusius deduximus loc. cit.

11 Quibus positis, ad explicandam rationem fidei, de duplici eiusdem obiecto, Quod, & Quo, hoc & sequenti dubio distinctè agendum est; ita quidem vt hoc dubio primogenatim obiectum materiale fidei, tum incomplexum, tum etiam complexum; deinde verò etiam obiectum totale tum communitatis, tum attributionis, ac denique etiam obiectum formale Quod eiusdem fidei exponamus.

12 **ASSERTIO I.** Obiectum materiale fidei incomplexum, generatim loquendo, sunt omnes illæ res, de quibus elicitur assensus fidei: materiale verò complexum, sunt ipsæ veritates quibus per fidem assentimur. Ita S. Thomas hic cit. q. 1. a. 1. vbi ait: *Si consideremus materialiter ea, quibus fides assentit, non solum est ipse Deus, sed etiam multa alia &c.* scilicet vt ibidem ad 1. & 2. dicitur, ea quæ pertinent ad humanitatem Christi, & ad Sacramenta Ecclesiæ, vel ad quascunque creaturas, & omnia illa, quæ in sacra scriptura traduntur.

Eadem est communis Doctorum sententia. Ratio sumitur ex ipsa notione terminorum. Vocatur enim obiectum incomplexum habitus intellectualis, quod est subiectum prædicationis seu enunciationis, ad eundem habitum pertinentis; quales respectu fidei sunt res omnes, de quibus assensum fidei eliciamus, seu de quibus per fidem aliquid cognoscimus. Obiectum verò complexum alicuius habitus intellectualis, sunt ipsæmet veritates, quibus per eundem habitum assentimur.

13 **ASSERTIO II.** Cum veritates fidei obiectum

eius complexum dicuntur, id non conuenit fidei, aut ipsis veritatibus fidei secundum se; sed tantum ratione nostri; qui videlicet eiusmodi veritates per modum compositionis apprehendimus. Ita S. Thomas cit. a. 2. vbi ait: *Obiectum fidei dupliciter considerari potest. Vno modo ex parte ipsius rei credita: & sic obiectum fidei est aliquid incomplexum; scilicet res ipsa, de qua fides habetur. Alio modo ex parte credentis: & secundum hoc, obiectum fidei (per modum veritatis credita) est aliquid complexum, per modum enuntiabilis. Nimirum quia, vt ante dixerat S. Thomas ibidem, modus proprius humani intellectus est, vt componendo & diuidendo veritatem cognoscat: & ideo, ea quæ sunt secundum se simplicia, intellectus humanus cognoscit secundum quandam complexionem: sicut è conuerso intellectus diuinus incomplexe cognoscit ea, quæ sunt secundum se complexa.*

14 Quare etiam Caietanus hic cit. q. 1. art. 2. ex mente S. Thomæ docuit, obiectum fidei per se esse aliquid incomplexum, loquendo non modo de rebus ipsis, de quibus aliquid creditur, sed etiam loquendo per se de veritate, quæ creditur; quæ si secundum se spectetur, & abstrahendo ab intellectu humano, nullam habet complexionem intellectualem, sed est ipsa connexio rerum inter se à parte rei existens. Quare etiam Angeli adhuc viatores, fidem eiusdem speciei cum nostra fide habuerunt; & tamen non ideo per modum compositionis (vt pote quæ Angelis non competit) fidei veritatibus assensu sunt. Quæ ratione etiam conciliari possunt diuersæ Doctorum sententiæ in 3. dist. 24. quorum aliqui dixerunt, obiectum fidei esse complexum, alij incomplexum. *Vtrumque enim vere opinatum fuit apud antiquos; & secundum aliquid vtrumque est verum, vt loquitur S. Thomas cit. a. 2.*

15 Notandum tamen quod S. Thomas docet eodem a. 2. ad 2. tametsi, vt dictum, obiectum fidei ex parte hominis credentis, loquendo de veritate credita, sit aliquid complexum; tamen actum credentis non terminari, vt loquitur S. Thomas, ad enuntiabile (hoc est, non formaliter ad ipsam enuntiationem seu notitiam apprehensiuam enuntiationis) sed ad rem. *Non enim formamus, inquit, enuntiabilia, nisi vt per ea de rebus cognitionem habeamus, sicut in scientia, ita & in fide.*

Ex quibus colligitur, obiectum fidei (eadem est ratio cuiusuis alterius habitus intellectualis) non ita dici complexum, quasi ipsemet assensus fidei pro obiecto (immediato) habeat aliquam propositionem re ipsa formatam in intellectu credentis. Hæc enim nunquam est sine assensu; sed includit ipsam notitiam iudicatiuam seu assensum, adeoque est actus, non obiectum fidei: & per se absurdum est, dicere, intellectum, dum aperte falsam propositionem apprehendit, cui dissentiat, prius errorem committere debere efficiendo mente, falsam eiusmodi prædicationem. Quin etiam fundamentum, quo nititur ea sententia siue persuasio, aperte falsum est: quasi videlicet apprehendi propositio non possit, nisi faciendi formaliter propositionem; cum tamen ad quamuis rei apprehensionem sufficiat, rem apprehensam obiectiue, non formaliter esse in intellectu.

16 Nec vero etiam existimari debet, ipsam notitiam complexam apprehensiuam, esse proprie obiectum Quod ipsius assensus seu fidei, seu alterius habitus intellectualis: non enim terminatur actus fidei (aut scientiæ) ad enuntiatile, inquit Sanctus Thomas loc. cit. Cuius etiam hæc aperta ratio est; quia actus fidei, aut scientiarum, non sunt actus reflexi, sed directi; neque conceptus seu notitiæ rerum signa sunt instrumentalia, quæ cognosci debeant, prius, quam res repræsentata cognoscantur, sed sunt signa formalia. Quare non possunt dici obiectum Quod, sed vt summum obiectum, Quo, per modum signi formalis, mediante, ipsa veritas obiectiua, quæ in ipsis rebus est, cognoscatur.

17 Sententia igitur nostra, & S. Thomæ est: obiectum fidei (per modum veritatis credita) esse complexum ratione nostri, non formaliter & intrinsecè, sed denominatiuè per denominationem extrinsecam ab ipso actu seu assensu fidei, seu etiam notitia apprehensiuam veritatis fidei.

Quod quidem nihil aliud est, quam ipsam veritatem reuelatam, complexè, hoc est, per plures conceptus, (intellectu tamen interim nullà omnino prædicationem seu enuntiationem, siue vt loquuntur, compositionem propositionalem formaliter faciente) apprehensam, notitiã scilicet complexa apprehensiuam, non iudicatiuam, (quas quoad hoc rectè distinguit Marfilii in prologo q. 2. a. 1.) esse obiectum fidei, cui assentimur: ita quidem vt non ipsa complexio intellectus sit obiectum, cui assentimur, sed medium, quo intellectus concipit, & assentitur veritati credendæ. Atq; hoc ipsum etiam est, quod S. Thomas indicauit, cum diceret, obiectum fidei esse complexum per modum enuntiabilis. Atque hæc generatim ad obiectum Quod materiale fidei pertinent. Nunc speciatim de obiecto totali (partiale enim nulla speciali opus habet explicatione) tum communitatis, tum etiã attributionis, ac deniq; de obiecto formali Quod agendum est.

18 ASSERTIO III. Obiectum totale communitatis fidei, non est aliud, quam ens in latissima acceptione, prout aliquam ad Deum habet attributionem, seu habitudinem. Hæc est mens S. Thomæ hic cit. q. 1. art. 1. & colligitur ex dictis superius, & in simili, de Theologia tom. 1. disp. 1. q. 3. dub. 1. Ratio est. Quia sicut Theologia, ita & fides, seu fidei assensus est de omni genere entis, etiam latissime accepti; vt videlicet comprehendit non solum Deum & creaturas quaslibet, sed etiam negationes & priuationes; quales cernuntur in peccatis, alijsque malis etiam naturalibus. In quem sensum etiam Marfilii libro 1. prolog. q. 2. a. 5. refert opinionem Ægidij assentientis subiectionem fidei, seu Theologiæ, ad quod omnia reducuntur sicut ad genus vniuersale, esse *Ens diuinum*: sed malim dicere, Ens Deum aliquo modo respiciens, vt notaui etiam tom. 1. disp. 1. q. 3. dub. 1.

19 ASSERTIO IV. Deus, seu veritas prima in essendo, est obiectum fidei tum primarium, tum etiam adæquatam, & totale attributionis. Prima pars traditur à S. Thomæ cit. a. 1. & est extra cōtro-

uerfiam

uerfiam. Ratio est; non solum quia Deus, cum utique sit obiectum aliquod fidei, ex dictis, omnibus alijs rebus creditis antecellit; sed etiam quia fides ipsius Deus est maxime necessaria, & ad salutem requisita, iuxta illud Heb. 11. v. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remuneratorem sit.* Accedit, quod fidei succedit, & ex parte obiecti respondet cognitio beatifica, iuxta illud 1. Cor. 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem;* Visio autem beatifica utique circa Deum principaliter versatur, ut suo loco fusius dictum.

20 Secundam partem tradit S. Thomas cit. art. 1. ubi ait: *nihil sub assensum fidei cadere, nisi secundum quod habet aliquem ordinem ad Deum: prout scilicet per aliquos diuinitatis effectus homo inuatur ad tendendum in diuinam fruitionem. Et ideo, inquit, etiam ex hac parte, obiectum fidei est quodammodo veritas prima (nimirum in essendo) in quantum nihil cadit sub fide, nisi in ordine ad Deum. Sicut etiam obiectum medicinae est sanitas; quia nihil medicina considerat, nisi in ordine ad sanitatem.* Vbi S. Thomas expresse sentit, Deum esse obiectum fidei totale attributionis, ad quod scilicet omnia cætera obiecta referuntur. Eadem est communis Doctorum sententia.

21 Neque contrarium re ipsa videtur sentire Scotus in 3. dist. 25. q. 2. ubi ait: *Non potest autem dici, quod fides infusa habeat unitatem ex obiecto primo, scilicet Deo, quia Deus non mouet in ratione obiecti ad cognitionem omnium credibilium: nec in Deo, ut in obiecto, concipiuntur omnia credibilia, ut ex illo deduci possint: licet contineat omnia, ut causa effectiua omnium.* Quibus verbis non negat Scotus, fidem cæterorum obiectorum, quæ credimus, referri ad fidem ipsius Dei; sed solum negat, Deum in ratione obiecti mouere ad cognitionem omnium credibilium, ita ut ex eo deduci possint cætera: id quod tamen ad obiectum attributionis non requiri, dictum est tomo 1. disp. 1. q. 3. dub. 1.

22 Probatur eadem assertionis pars, tam ex Scriptura; quæ idcirco fidem passim appellat *fidem Dei*, siue *in Deum* siue *ad Deum*. Marci 11. v. 22. *Habete fidem Dei.* Item 1. Thefal. 1. v. 8. Hebr. 6. v. 1. &c. Tum ratione; quia fides principaliter spectat Deum, ac cognitionem Dei; cætera verò omnia obiecta credit propter Deum, & quatenus ad Deum manifestandum ordinantur, iuxta Prou. 16. v. 4. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus; utique etiam cognitionem fidei in credentibus.* Et Ephes. 1. v. 17. *Deus det vobis spiritum sapientia, & reuelationis in agnitione eius: illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuinitas gloria hereditatis eius in Sanctis; & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem potentie virtutis eius.* Quibus verbis expresse docetur, reuelationem & illuminationem fidei referri ad cognitionem ipsius Dei. Idem habetur Coloss. 2. v. 2. *Instructi in charitate, & in omnes diuinitas plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei Patris, & Christi IESV.* Idem habet Augustinus lib. 4. de ciuit. Dei cap. 20. ubi ait: *Fidei primum, ac maximum officium est, ut in verum credat Deum.* Et lib. 11. de ciuitat. Dei.

cap. 2. dicit, etiam ipsum Christum hominem esse viam, qua fides ad Dei cognitionem tendat.

23 Ex quibus colligitur primo, immerito à Caluino lib. 2. Instit. cap. 6. & lib. 6. cap. 2. reprehendi Theologos, quod obiectum fidei constituent Deum, & Christum taceant.

Non enim tacent; sed eundem ut Deum sub primario obiecto fidei comprehendunt; ut hominè verò, seu quoad humanitatè, non quidè primariū fidei obiectum statuunt; cum ut sic nō sit vltimus finis noster; sed secundū ei locū à primo tribuūt.

24 Secundò colligitur, falso Sectarios huius temporis, distinguentes inter fidem historicam, & iustificantem, principale obiectum fidei iustificantis constituere promissiones de remissione peccatorum per Christum. Nam ut tom. 2. de grat. dictum, & inferius q. 5. magis patebit, vna & eadem fides est, quæ credit Deo reuelanti (quæ isti nouè fidem historicam vocant) & quæ iustificat, ab Apostolo definita Hebr. 11. cuius principale obiectum est Deus, ut probauimus. Actū verò eius non esse fiduciam, sed assensum, partim dictum est dubio 1. partim magis patebit cit. q. 5.

25 ASSERTIO V. Obiectum fidei formale Quod est Deus ut Deus, siue sub ratione diuinitatis. Ita cum S. Thoma hic q. 1. a. 1. & apertius 1. part. q. 1. a. 7. Caietanus, Bannes, alijque interpretes hic cit. a. 1. Gregorius de Valentia q. 1. pun. 1. post Albertum in 3. dist. 23. a. 12. Alenfem 3. part. q. 79. memb. 6. & Capreolum in prolog. sentent. q. 4. a. 2. & est communis Doctorum; et si Argentina in prologo sentent. q. 1. a. 1. & alij nonnulli aliter quandoque docuisse videantur, rati, obiectum principale fidei esse Deum, vel sub ratione glorificatoris, ut Gregorius Ariminensis q. 4. prologi, vel sub ratione Saluatoris, ut Durandus in 3. dist. 24. vel sub alia, ut videre est apud Marsilium q. 2. Prologi a. 5. ubi de Theologia loquens generatim, prout etiam fidem comprehendit, secundum eam nominis declarationem, quam ibidem a. 2. præmiserat, decem hac de re Doctorū sententias recenset, ut fere etiam suo loco in simili de obiecto Theologiæ retulimus tō. 1. disp. 1. q. 3. dub. 1.

26 Probatur assertio. Quia quodlibet est obiectum formale Quod alicuius habitus secundum eam rationem, quam habitus ipse per se ac principaliter respicit, & secundum quam ipsum est obiectum præcipuorum actuum eiusdem habitus: atqui talis est Deus secundum rationem Deitatis, respectu fidei: Ergo, &c. Maior patet. Minor probatur. Quia illam rationem præcipue ac per se respicit habitus, quam non in ordine ad aliud, sed in ordine ad quam, seu ob quam, alia respicit: sed Deum ut Deum propter se, & propter hunc alia fides respicit. Ergo, &c.

27 Minor hæc ita declaratur. Quamquam enim per fidem quædam cognoscantur de Deo, quæ ipsi non competunt, nisi per respectum ad creaturas, in quantum scilicet earum Creator, Saluator, aut glorificator est; tamè multa etiā cognoscit de Deo, quæ ipsi secundū se, quæ Deus est, competūt, v. g. quod sit Omnipotens, omniscius, Trinus & vnus &c. quæ quidem ita sese habent ut non hæc

propter.

propter illa, sed illa propter hæc cognoscantur: non enim ideo cognoscimus Deum secundū se, vt cognoscamus Deum secundum respectum ad creaturas; sed hæc potius cognitio refertur ad illam; tum quia magis concreta, adeoq; posterior, tum quia ratione obiecti quodammodo inferior est illa; vt etiam in simili de Theologia diximus loc. cit. Vnde etiam confirmatur præsens assertio. Nam fides, velut proprius habitus principiorum Theologiæ, conuenit ex parte obiecti incomplexi Quod, cum ipsa Theologia; cuius obiectum formale Quod esse Deum vt Deum, ibidem probauimus.

28

Neque obstat, quod vt obijcit Durandus loc. cit. multa conueniunt Deo, vt Deus est, quæ naturali ratione de eo cognoscuntur. Nam hæc ipsa quoq; tum ab ijs, qui demonstrationem de iisdem non habent, vt omnes fatentur, tum ex veriori sententia, etiam ab habente eorū demonstrationem, per fidem quoq; credi possunt, vt dicitur dub. 6. Et quamuis non possent, sunt tamen adhuc alia, quæ de Deo secundum se creduntur, v. g. Trinitatis mysterium, & ratio singularum personarum in Deo, quæ naturali ratione cognosci nõ possunt. Quare posset nihilominus Deus vt Deus, in quantum cadit sub rationem formalem propter quam, siue sub qua (per quam satis nihilominus distinguitur fides ab alijs habitibus, idẽ alioquin obiectum Quod habentibus) esse principale & formale obiectum Quod fidei, etiam si naturales illæ veritates de Deo per fidem credi nullo modo possent.

DVBIVM III.

Quodnam sit obiectum fidei formale Quo; speciatim an sit diuina reuelatio, & in quo hæc consistat, qualisue sit; & an præter hanc, detur distincta ratio formalis obiectiua sub qua.

S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 1.

29

DE hac re non eodem modo loquuntur Theologi. Nam primò Aureolus apud Capreolum in 3. distinct. 24. q. 1. & Ariminenfis in prologo q. 4. a. 2. fauente etiam Scoto in 3. d. 23. q. 1. ipsam diuinitatem pro formali & vltimata ratione seu causa credendi assignant. Secundò Parisiensis tract. de fid. & leg. auctoritatem DEI præcipientis pro formali ratione obiecti fidei constituit. Tertio recentiores nonnulli docent, formalem credendi rationem esse Deum, vt est causa efficiens habitus seu luminis fidei, illuminantis non modo intellectum credentis, sed ipsum etiam obiectum creditum, ad eum modum, quo lumen illuminat obiectum visibile. Ita Bannes hic q. 1. a. 1. dub. 1. ad 3. & fere consentiunt Aragonius & Zumel eodem a. 1. & indicat itidem

Scotus in 3. dist. 23. q. 1. a. 2. Cæterum quarta & communis sententia formale obiectum Quo, seu rationem formalem propter quam, seu per quam fidei, statuit esse primam veritatem in dicendo, seu diuinam reuelationem; quam tamen rursum non omnes eodem modo explicant, vt dicemus.

Vt verò simul omnia comprehendamus, quæ ad rationem obiecti formalis Quo fidei pertinet, hæc quinque sequentibus assertionibus breuiter explicabim⁹. 1. An seu prima veritas in dicendo, seu reuelatio diuina sit formale obiectum fidei. 2. quid sit ea reuelatio, an etiã comprehendat aliqua signa externa. 3. qualis esse debeat ea reuelatio; an obscura; an publica: an potius sufficiat etiam priuata; eaque vel consistens in infusore habitus fidei; vel in speciali notificatione, quæ subinde quibusdam sanctis accidit: item an requiratur immediata reuelatio, an sufficiat mediata. 4. An reuelatio ipsa immediatè, an potius propositio reuelata sit obiectum formale Quo fidei. 5. denique an præterea assignanda sit distincta ratio sub Qua.

ASSERTIO I. Obiectum formale Quo fidei, seu ratio formalis Qua, siue propter quam, est prima ac summa in dicendo veritas seu auctoritas Dei aliquid reuelantis. Ita S. Thomas hic q. 1. a. 1. Caietanus, Medina, Bannes, Aragonius ibidẽ, Gregorius de Valentia q. 1. pun. 1. §. 4. Canus libro 12. locorum cap. 3. post Alensem 3. part. q. 78. memb. 4. Altrifiodorensem lib. 3. sumæ tract. 3. cap. 1. q. 3. Albertum in 3. dist. 23. a. 7. & 12. Bonauenturam dist. 24. a. 1. q. 2. & 12. Richardum dist. 23. a. 4. q. 3. Durandum dist. 23. q. 7. num. 12. & dist. 24. q. 1. & 2. Capreolum dist. 24. q. vn. a. 1. Gabrielem dist. 23. q. 2. art. 1. & Marsilium in 3. q. 14. contra Aureolum, & Parisiensem, locis cit.

Probatur assertio ex scriptura, quæ fidei assensum apertè resoluit in auctoritatem infallibilem Dei loquentis seu reuelantis, Matthæi 16. v. 17. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in celis est.* Ioannis 1. v. 18. *Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit, hoc est, diuina auctoritate reuelauit.* Rom. 4. v. 3. & Genesis 15. v. 6. *Credidit Abraham Deo (nempe reuelanti, siue loquenti) & reputatum est illi ad iustitiam.* 1. Theofal. 2. v. 13. *Cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non vt verbum hominum, sed sicut est vere, verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.* Et 1. Ioan. 5. v. 6. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod maius est, quoniam testificatus est de filio suo, qui credit in filium Dei, habet (siue obseruat & accipit) testimonium Dei in se. Qui non credit filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium, quo testificatus est Deus de filio suo.* Idem verò est Deus loquens, dicens, testificans, reuelans. Et plura eiusmodi passim occurrunt, vt Isaiæ 55. Ioannis 12. & 18. 2. Cor. 13. Galat. 1. 1. ad Timoth. 3. 2. Petri 1. Idem docet S. Dionysius cap. 7. de diuinis nominibus cum ait, *fides esse circa simplicem & semper existentem veritatem.*

Ratio

33 Ratio est: tum quia omnis fides proprie aitur auctoritate dicentis: Ergo fides diuina & infallibilis, de qua hic agimus, auctoritate infallibili dicentis seu reuelantis Dei. Tum quia ratio vltimata credendi, in quam fidei assensus resoluitur, est hæc ipsa summa veritas seu auctoritas Dei; licet interim hæc ipsa veritas ratione nostra oriatur, ac supponat alias Dei perfectiones, nempe cognitionem veram & falli nesciam, ex parte intellectus; & bonam affectionem, nesciam mentiri, ex parte voluntatis.

Quo fit vt quærens, cur Deus sit aut vnde cognoscatur esse prima veritas, non quærat causam assensus fidei, sed causam rei, seu ipsius obiecti formalis Quo fidei. Quærenti autem cur credamus Deo loquenti, recte respondetur, quia ipse est prima ac summa veritas; nec in hac quæstione vltius fit processus. Nam si quis vltius pergat quære, cur primæ veritati credamus, is nulla dignus est responsione, vt recte notauit Caietanus hic q. 1. a. 1. Similiter etiam si per impossibile fides præcepta non esset, adhuc tamen fides esset: contra vero si fides præcepta quidem esset, sed per impossibile à Deo summa veritate reuelata non esset, fides non esset; ex quibus due illæ priores sententiæ superius relatæ facile refelluntur.

34 ASSERTIO II. Rectè etiam pro obiecto fidei formali Quo, seu ratione sub qua, assignatur infallibilis Dei reuelatio; ita quidem vt hæc sit immediata ratio credendi, sed non vltimata. Ita Caietanus, Medina, Bannes, Gregorius de Valentia locis cit. Et sumitur ex S. Thoma infra q. 5. art. 3. vbi ait: *Formale obiectum fidei est veritas prima, secundum quod manifestatur in scripturis sacris, & doctrina Ecclesie, quæ procedit ex veritate prima.* Similia habet 1. part. q. 1. a. 1. & art. 2. ad 2. vbi ait, *Super reuelationem diuinam fundari sacram scripturam, seu doctrinam, adeoque etiam fidem quæ nititur scriptura.* Eadem videtur mens & sententia aliorum, quos citauimus, excepto Aragonio q. 1. a. 1. qui dicit, reuelationem non esse de intrinseca ratione formali obiecti fidei, sed tantum se habere tanquam causam sine qua non: idemque ait communiter sequi Theologos nostri rēporis. Sed loquitur de reuelatione, quatenus significat externa signa, quibus Deus suum conceptum patefacit, de quibus assert. sequēte.

35 Probatur assertio, tum ex citatis scripturis, quibus expressè in Dei reuelationem seu testimonium reducit fidei assensus: tum ratione; quia auctoritas infallibilis Dei non obit munus rationis, seu causæ formalis, ex parte obiecti fidei, secundum se nude spectata, sed vt obiectum materiale fidei aliquo modo informat. Informatio autem ista fit per reuelationem. Vnde quærenti cur credas, optimè respondebis; quia Deus reuelauit. Sicut etiā in humana fide, non nuda auctoritas alterius, sed loquentis seu testificantis aliquid, adeoque ipsum testimonium alterius, recte pro ratione credendi assignatur.

36 Dixi, amen ratio immediata, sed non vltimata. Quia vt superius dictum, vltius quæri potest cur credam Deo reuelanti; cui recte respondebo,

quia Deus est summa & prima veritas. Quo fit, vt tota & adæquata ratio assentiendi ex hoc vtroque constituatur; quod est reuelatio primæ ac summæ veritatis, seu primæ & summæ, veritas aliquid reuelans. Consentit his Albertinus tom. 1. princip. 3. coroll. 4. à n. 10. vbi dicit, veritatē primam esse rationē formale Quæ in assentiendo, dictionem autem Dei obscuram, esse rationē formalem sub qua, in assentiendo. Vbi rationē formalem obiectiuam, siquidem secundū se & absolute spectetur, vocat rationem formalem Quæ; si verò consideretur vt reipsa informans quasi ac denominans obiectū materiale, vocat rationem sub qua, seu modum informatiuum ipsius rationis formalis Quæ. Sed quæ terminorum distinctio parum videtur vsu recepta.

37 ASSERTIO III. Reuelatio diuina, prout est obiectum formale Quo fidei, comprehendit tum primario ipsum cōceptū diuine mentis de aliqua veritate credenda, seu loquutionem Dei internā; tum secundo etiam signa illa externa, quibus Deus ipse velut instrumentis quibusdam, proprio nomine & auctoritate, conceptum suum reuelando exprimit: quæ proinde etiam ad rationem formalem obiecti fidei secundo pertinent. Significant Caietanus, Bannes, loc. cit. dū absolute reuelationem Dei pro ratione formali obiectiuam fidei constituunt. Et sumitur ex S. Thoma in 3. dist. 29. q. 1. a. 2. ad 2. & de veritate q. 14 a. 8. ad 16. & 1. part. q. 1. a. 3.

38 Idè expressè docent Albertinus loc. cit. & Gregorius de Valentia q. 1. pun. 1. §. 5. vbi ait, *reuelationem diuinam, prout est ratio sub qua obiecti fidei, significare conceptum diuinum infallibile de aliqua veritate, prout manifestatur nobis per asseuerationem scriptoris canonici, aut alicuius alterius legitimi definitoris.* Rectius dixisset, prout manifestatur per ipsam inspirationem diuinam, Prophetis, aut Canonicis scriptoribus factam. Ratio assertionis est; quia reuelatio dicit conceptū mentis aliquo modo exterius manifestum, siue vt loquitur Gregorius de Valentia, manifestationē seu significationē veritatis à Deo cognitæ: Ergo vtrumq; includit, & conceptum scilicet diuinæ mentis, & signa quædam, quibus ille manifestetur.

Dixi verò, signa, quibus Deus ipse &c. qualia nimirum sunt, tum inspiratio seu attestatio Dei interna Prophetis seu canonicis scriptoribus primis facta; tum ipsa etiam scriptura sacra, qua velut instrumento Deus suam voluntatē ac mentē hominibus suo nomine & auctoritate patefacit. Cætera signa verò, quibus homo, vel alia creatura, suo arbitrio & auctoritate, mentē Dei pandit, in quibus etiam esse videtur asseueratio canonici scriptoris, & Pontificia definitio, cū sint ipsa reuelatione posteriora, eamq; supponant, ad fidem dumtaxat propositionem, siue regulam cognoscendæ reuelationis, non ad ipsam reuelationē, & rationem formale obiecti fidei spectare existimo.

39 In quem sensum rectè etiam dixit Caietanus hic quæst. 1. a. 1. *Reuelationem diuinam esse rationem formalem obiecti fidei; auctoritatem autem Ecclesie ministram obiecti fidei, seu infallibilem regulam proponendi & explicandi ea, quæ sunt fide tenenda.*

Similia.

Similia habet Canus lib. 2. locorum capit. 2.

Etsi Gregorius de Valentia q. 1. pun. 1. §. 5. de asseueratiōe Canonici scriptoris & Ecclesiastici definitoris loquens, vtramque partem probabilem censet, eam nimirum vna cum ipso conceptu diuino esse rationem formalem obiecti fidei; ita vt ex conceptu diuino, & asseueratione scriptoris seu definitoris, ratio formalis adæquate cōfletur: aut eam asseuerationem solum esse conditionem, sine qua diuinus conceptus non esset (nobis scilicet) ratio formalis sub qua obiecti fidei. Quorum tamen prius illud ipsemet hac etiam ratione parum probabile reddit, cum ibidem subiungit: *si asseueratio scriptoris, seu definitoris, partim ponatur ratio formalis obiecti, consequenter dicendum est, non esse in definitore actum elicatum ab habitu fidei, sed ad quoddam genus Prophetia potius pertinere; quatenus scriptor vel defensor Dei afflatu veritatem infallibiliter testatur.* Quasi S. Paulus asseuerans, se Epistolam suam diuino instinctu scripsisse, actum fidei de hoc obiecto non elicerit: quod parum videtur probabile, vt magis patebit inferius.

40 ASSERTIO IV. Reuelatio diuina, quatenus est obiectum formale fidei, necessario debet esse obscura; ita saltem, vt res ipsas reuelatas in se euidentes non faciat. Hæc assertio est communis Doctorum, & est extra controuersiam; quam speciatim tradit S. Thomas hic q. 1. a. 6. ad 2. vbi ait: *Ratio formalis credibilis est, vt sit non visum.* Et a. 4. ait: *Nec fides, nec opinio potest esse de ipsis visis, aut secundum sensum, aut secundum intellectum.* Similia habet a. 5. de obiecto scito. Quod quidem acceptū de viso aut scito formaliter, extra controuersiam est.

41 Probatur assertio aperte ex scriptura Heb. 11. v. 1. *Est autem fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium.* Et 1. Cor. 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum in enigmate.* 2. Pet. 1. v. 19. *Cui benefacitis atque dicis, quasi lucerna lucet in caliginoso loco.* Vbi generatim docetur, fidem esse notitiam rerum non apparentium, seu obscurarum & inuidentium, saltem quatenus per fidem cognoscuntur.

Ratio est; Quia fides tam quoad exercitium, quam quoad specificationem, est libera & voluntatis motionem prærequirit, vt docet etiam Sanctus Thomas cit. a. 4. vbi ait: *Fides importat assensum intellectus ad id, quod creditur. Assentit autem intellectus alicui dupliciter. Vno modo; quia ad hoc mouetur ab ipso obiecto (seu euidencia obiecti) quod est vel per se ipsum cognitum, sicut patet in principijs primis, quorum est intellectus: vel est per aliud cognitum; sicut patet de conclusionibus, quarum est scientia. Alio modo intellectus assentit alicui, non quia sufficienter moueatur ab obiecto proprio, sed per quandam electionem, voluntarie declinans in unam partem magis quam in aliam. Et si quidem hæc sit cum dubitatione & formidine alterius partis, erit opinio: si autem sit cum certitudine, absque tali formidine erit fides.* Ita S. Thomas; cuius tamen ea distinctio, inter fidem & opinionem, parum est vsu recepta; & potest fides humana non minus cum formidine esse coniuncta, quam opinio. Eodem modo q. 5. art. 2. docet, fidem diuinam esse ex ordine seu affectu voluntatis ad bonum. Et q. 2. a. 9. ad 2. ex-

pressè docet, fidem esse liberam, non solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem.

42 Ex quibus colligitur, reuelationem factam, per ipsam visionem beatificam, quam habent Angeli, alique beati de ijs rebus, quas in DEO clare vident, iuxta S. Thomam 3. cont. Gent. capite 124. non posse esse rationem credendi: quod omnes fatentur, iuxta expressam doctrinam Apostoli 1. Cor. 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem.* Vbi Apostolus fidei cognitionem visioni beatificæ opponit. Idem dicendum est, de reuelatione, si quæ per experimentalem & sensibilem cognitionem ita fiat, vt ipsum obiectum, cui assensus præbetur, sensui euidenter manifestum reddatur; quo tamen modo nequaquam Apostolus ipsum Incarnationis mysterium innotuit; neque illud significatur 1. Ioannis 1. v. 1. *Quod fuit ab initio, quod audiuiimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, etc. annuntiamus vobis.* Aliud enim videntur, aliud crediderunt. Viderunt hominem, sed crediderunt Deum, vt passim Sancti docent.

43 ASSERTIO V. Probabilis videtur, reuelationem, cui velut obiecto formali immediate fides nititur, seu ob quam formaliter aliquid diuina fide creditur, ita etiam obscuram esse debere, vt (saltem qua talis est) neque dicentem quidem, seu reuelantem Deum euidenter ostendat. Hæc assertio videtur communis Doctorum, quam imprimis tradunt Hugo Victorinus l. 1. de Sacramētis part. 5. cap. 14. & part. 6. c. 14. Alensis in summa de virtutibus collat. 35. a. 2. Gandauensis quodl. 7. q. 14. ac præcipue Durandus in 3. d. 23. q. 9. n. 12. qui idcirco negant, Angelos, eo quod habuerint euidentiam reuelantis, habuisse proprie fidem. Idē sentiunt Bañes, Gregorius de Valentia, Albertinus, & alij citandi, p. sequenti assertionem, cōtra Vasquiu 3. part. tom. 1. d. 53. n. 5. & 1. part. d. 135. c. 3. qui docet, fidem generatim niti testimonio, seu auctoritate Dei reuelantis, etiam si ipsius testimonij, seu reuelationis euidentia habeatur. Quod etiā significant Caietanus hic q. 1. a. 4. & Arragonius q. 5. a. 1. alijq; nonnulli recentiores.

44 Probatur assertio ex scriptura, quæ vt dictū vniuersim docet, obiectū fidei esse obscurū, nempe saltem quatenus per fidē cognoscitur: quod autē per euidentem reuelationē cognoscitur, vt sic non est obscurum, sed euidens, vt inferi⁹ dicitur.

Ratio est. I. Fidei actus ex sua ratione liber est, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem: vnde etiam prærequirit piam motionem voluntatis, vt antea ex S. Thoma dictū, & magis patebit quæst. sequenti: quod autē euidens est in attestante, quoad specificationem liberū nō habet assensū, vt docet etiā S. Thomas q. 5. a. 2. p̄sertim ad 1. & 2. impossibile enim est, ei veritati dissentire, quæ per quodcunq; mediū, seu extrinsecum, seu intrinsecū, euidenter vera esse cognoscitur; quādoquidē hoc vniuersim spectat ad euidentiam, vt auferat de obiecto euidenter cognito, seu dubitandi, seu dissentendi facultatem. II. Alias fides non differret à Prophetia, vt pote quæ hoc solum à

fide.

fide differre videtur, quod habet euidenciam reuelantis, vt colligitur ex S. Thoma 2. 2. q. 171. a. 5. & q. 14. de veritate a. 1. & docet Bannes hic q. 1. a. 1. Ex quo ulterius sequeretur, fidem esse in Christo, non secus ac prophetiam. III. Alioquin assensus fidei non esset obscurus, sed in nostro proposito euidens; vt prope nitens ratione formali, per quam euidens fieret credenti, verum esse quod credit; quandoquidem naturaliter euidens est, esse verū, quod Deus reuelauit. Si ergo simul etiam euidens fiat, Deum hoc vel illud reuelasse, eaq; reuelatione assensus nitatur, isiam non erit obscurus, sed euidens; omnis enim assensus nitens ratione formali sub qua euidenti, est euidens.

46 Quare nihil etiam ad propositum facit discrimen inter euidenciam extrinsecam obiecto, & intrinsecam; quando obiectum vel perse, vel per aliquid sui, quo cum tanquā cū sua causa necessaria coñexionē habet, cognoscitur aliqua euidēti cognitione; quasi hæc solum repugnet obiecto formali fidei, nū illa. Quia si obiectū vadecunq; demū sit euidenter verū, eiq; sub ea ratione assentiar, impossibile est, vt is assensus non sit euidens, adeoq; vt sit assensus fidei. Et differentia illa principij intrinseci, vel extrinseci (supposita vtriusq; euidencia) inducit quidem differentiam demonstrationū, iuxta Aristotelem, & comunē Philosophiam, vt alia sit demonstratio quia, alia demonstratio, ppter quid, sed non facit, vt talis deductio vniuersim nō sit demonstratio, seu vt obiectū ita demonstratū, generatim loquendo, non sit euidēs.

47 Quod confirmatur etiā ex demonstrationibus Mathematicis; quæ cum habeantur rectissimæ & euidencissimæ, nonnunquā tamen procedere videntur, ex principijs eiusmodi extrinsecis, vt videre est in hac ipsa vltima demonstratione: Quæ sunt æqualia vni tertio, sunt æqualia inter se: hæc sunt æqualia vni tertio: Ergo sunt æqualia inter se. Vbi sane æqualitas ad vnū tertium, non est causa, seu principium intrinsecū, seu vlla omnino causa essendi, cur hæc sint æqualia inter se, sed est causa solū extrinseca cognoscendi, vt etiam tradit Vasquez cit. 1. part. d. 135. c. 3. vbi licet neget, eam conclusionē esse euidencē, quæ nitatur antecedētis seu præmissis euidencibus, siquidem hæc solum contineant principia extrinseca; quæ ratione etiam consequenter negat, eam, quā retulim⁹, mathematicā collectionē, esse demonstrationē; id tamen plane est alienū à comuni sensu Doctorū, ac ipsius Aristotelis, qui mathematicas demonstrationes pro euidencissimis habuit.

48 Dices. Prophetæ & Angeli habuerunt fidē eiusdem rationis nobiscū; & tamē nō caruerunt euidencia reuelantis, ex comunē, contra Victoriā, & Bannem q. 5. a. 1. Respondeo, in his duplicē assensū distinguendū esse; vnū propheticū, nitentē euidencia reuelantis; quæ in Prophetis forte diutius non durabat, quā ipsū lumen propheticū, quod eis inerat transeunter, adeoq; non per modū habit⁹, sed passionis transeuntis, vt loquitur S. Thomas q. 171. a. 2. Alterū assensū fidei, nitentē reuelatione diuina obscura; siquidē nil obstat, vnū & idē vtroque modo reuelari: sicut etiā inter homines vnus alteri se varijs modis manifestare potest, puta pul-

su, scripto, voce, visu; quorū alia euidenter notificantē ostendant, alia non item. Imò eadē reuelatio Prophetæ facta, quæ durante lumine propheticō eidem antea fuerat euidens, postea desito illo lumine potuit esse obscura. Deniq; euidētia reuelantis et si non possit esse ratio formalis obiectiua fidei, potest tamen conferre ad propositionem obiecti, qua supposita fides assentiat veritati reuelatæ, propter ipsam reuelationem diuinam, abstrahendo ab eius euidencia: quæ proinde reuelatio, quatenus per modum obiecti formalis fidem terminat, sit & dicatur obscura negatiue, hæc est, non clara vt sic, prout in assertione indicauimus.

49 Fateor tamen, ob hoc ipsum argumentum, oppositam sententiam esse probabilem; cui non nihil fauet etiam S. Thomas infra q. 5. a. 2. vbi videtur admittere, posse assensum fidei niti asseueratione prophetica, etiam si euidens sit, hoc Prophetam dicere à Deo: neq; enim ideo id ipsum quod reuelatū est, in se euidens esse. Verba eius sunt: *Alomodo voluntas mouere potest intellectum ad assentiendum, quia intellectus conuincitur ad hoc, quod iudicet esse credendum huī, quæ dicuntur; licet non conuincatur per euidenciam rei. Sicut si aliquis Prophetæ promittaret in sermone Domini aliquid futurum, & adhiberet signum, mortuum suscitando: ex hoc signo conuinceretur intellectus videns, vt cognosceret manifeste, hoc dici à DEO, qui non mentitur. Licet illud futurum, quod prædicitur, in se euidens non esset: vnde per hoc ratio fidei non tolleretur.* Ita S. Thomas. Sed quem reuera non loqui de vera & virtuosa fide, manifeste patet ibidem, præsertim responsione ad 1. & 2. vbi eam fidem attribuit dæmonibus, & vocat fidem quodammodo coactam, ex signorū euidencia; & distinguit contra veram fidem, quæ est donum gratiæ.

50 ASSERTIO V. Obscuritas ea reuelationis, non quidem præcisē vt est negatio, sed quatenus certū & positiuū quendā modū reuelationis significat, carentē euidencia, est de intrinseca ratione formali obiecti fidei. Ita expresse docent Bannes hic q. 1. a. 1. du. 1. & a. 4. du. 1. Gregorius de Valentia q. 1. pu. 1. §. 5. & Albertinus cit. princip. 3. coroll. 4. n. 18. & significat S. Thomas hic q. 1. a. 4. & 6. & q. 4. a. 1. & in 1. 2. q. 67. a. 3. & q. 14. de veritat. a. 1. Capreolus in 3. d. 24. q. 1. et si contrarium dixerit Durandus in 3. d. 24. q. 1. qui negat, non visum pertinere ad rationem formalem fidei, cum obscuritas comitetur fidem tanquam conditio.

51 Probatur assertio: tum quia hac ipsa ratione, fides distinguitur essentialiter à cæteris habitib⁹, nimirum à lumine gloriæ, præstante euidenciam intuitiuam; à scientia infusa, quæ præbet euidenciam saltem abstractiuam, & à prophetia, quæ habet euidenciam reuelantis, vt superius dictum. Tum quia omnis differentia essentialis habitus, seu assensus, desumitur ab obiecto, adeoq; à simili differentia obiecti: atqui vero euidencia & ineuidencia sunt differentie essentialis actuum & habituum naturalium: ergo desumuntur, adeoq; supponunt similes differentias ex parte obiecti: ac proinde ineuidencia obiecti dicto modo explicata, pertinet ad rationem intrinsecam & formalem obiecti fidei.

52 Dixi verò, non vt præcise est negatio; quia negatio non est de essentia entis positivi; obseuritas autem, de qua loquimur, explicatur quidem per negationem, quasi à posteriori, sicut v. g. remissus calor explicatur per negationem intensi; sed formaliter & intrinsece non est negatio, sed aliquis certus modus reuelationis, qui facit aliquo modo cognoscere, sed non clare.

53 **ASSERTIO VII.** Reuelatio diuina, de qua agimus, non consistit in priuata illustratione cuiusq; credentis, prærequisita alioquin ad credendum: ac proinde nec Deus, vt est causa efficiens habitus, seu luminis fidei; nec ipsum fidei lumen, est obiectum formale Quo fidei, siue ratio formalis obiectiua; sed potius ratio formalis effectiua, seu causa efficiens assensus fidei. Hæc assertio est contra authores tertiæ sententiæ superius relatos, nimirum Scotum in 3. d. 23. q. 1. a. 2. Bannem hic q. 1. a. 1. dub. 1. ad 3. Arragonium eodem a. 1. & Zumel 1. part. a. 3. q. 2. qui Deum vt causam efficientem luminis seu habitus fidei, seu ipsum lumen ac habitum fidei, vel cognoscibilitatē per habitum ac lumen fidei, dicunt esse rationem formalem sub qua fidei. Additq; Bannes illam ipsam reuelationem, quæ dicitur obiectum formale fidei, consistere in eiusmodi efficiētia habitus seu luminis fidei, priuataq; cuiusq; credentis illuminatione per infusionē habitus fidei & c. Nostra vero assertio est mens & doctrina S. Thomæ, vt videbim⁹, & comunis aliorū Doctorū; quā speciatim tuetur Albertinus tom. 1. princip. 3. coroll. 4. n. 10. & 36.

54 Probat̄ & declaratur assertio. Primo enim, authores oppositæ sententiæ planè confudisse videntur rationē credendi effectiuam, cum ratione credēdi obiectiua, quæ dicitur ratio formalis obiecti, seu formale obiectum Quo fidei. Etenim, vt recte notarunt Michael Medina de fide l. 5. c. 11. & Gregorius de Valentia q. 1. pu. 1. §. 5. in omni potentia, vel habitu cognoscēte duplex assignari potest ratio, p̄ quā, vel propter quam cognoscendi, vel assentiendi. Prima ex parte subiecti; quæ est ipsa vis effectiua cognitionis potentię cognoscēti insita, vel addita; altera ex parte obiecti, quæ est ratio quædam non effectiue vt sic, sed obiectiue, mouens potentiam vel habitum ad assensum seu cognitionem obiecti materialis.

Exemplis res sit clarior, Ratio sub qua, & per quā potentia visua mouetur à colore, vel lumine, ex parte quidē obiecti, censetur esse ipsū lumē efficiens colore: siue quod ad luminis visionē attinet, ipsa per se claritas luminis; ex parte verò potentię, est innata vis, & quasi congenitū quoddā lumē ipsi oculo. Similiter in scientia ratio sub qua, ex parte obiecti, seu formale obiectum, quo, sunt principia, quibus obiectum siue conclusio fit actu scibilis, vt expresse docet S. Thomas hic q. 1. a. 1. ratio vero, seu causa cognitionis ex parte intellectus, est lumē naturale intellectui insitū. Demū in habitu principiorum ratio sub qua, siue propter quā, ex parte subiecti, est lumen naturale intellectus; ex parte vero obiecti, non est hoc ipsū lumē, vt authores illi dixerunt, sed ipsamet claritas seu euidētia obiecti.

55 Hoc posito, qua ratione lumen fidei obiectum

eius materiale afficiat, & in ratione actu credibilis constituat, nunquā sane isti authores explicarint. Aut enim est sermode lumine, quod ipsimet actui fidei insit, seu potius, quod sit ipsa fidei cognitio & assensus: & hoc vt sic ratio formalis credendi, ex parte obiecti, seu formale obiectum Quo fidei esse non potest; cum obiectū cognitionis sit prius cognitione, adeoq; à cognitione distinguatur & præsupponatur, non cōstituat. Aut loquuntur, vt sane faciunt, de habitu fidei sed & hic, vt & alij habitus supernaturales, in homine adulto, q̄ primum ad fidē conuertitur, posterior est, non tantū obiecto fidei, sed etiam actu, sicut & omnis forma sua dispositione, qua acq̄ritur, vt suo loco docui: & quamuis prior esset, intellectum quidem illuminaret ad credendum, sed obiectum non magis afficeret, quam quiuis habitus suum obiectum.

56 Quod si de illuminatione actuali, per modū gratiæ præuenientis, fidei præuia loquerentur, aliquanto propius quidē fortassis ad veritatē accederent; sed ne sic quidē omnino attingerent. Tum quia hoc ipsum gratiæ auxiliū tenet se potius ex parte potentię quā confortat & adiuuat, quā ex parte obiecti mouentis ad assensū: tum quia gratia præueniens & inspirans fidem supponit obiectum fidei cum sua ratione formali obiectiua, solumq; ad eius assensum inuitat & adiuuat.

57 Secundo, proinde in nulla potētia, vel habitu cognoscitiuo, ipsemet habitus, imo nec cognoscibilitas per habitū (idem dico de innato lumine, seu vi cognoscitua ipsius potentię) recte dici potest ratio formalis obiectiua habitus vel potentię; quia ratio hæc debet esse prior ipsa potentia seu habitu, quem specificat: illa autē cognoscibilitas vt sic, cū sit denominatio ab ipsa vi cognoscitua habitu, vel potentię, est posterior ipso habitu vel potentia. De qua re contra Molinā, & alios quosdam pluribus actum est tom. 1. disp. 1. q. 3. dub. 2.

58 Tertio, dicere, reuelationē, cui fides innitur, solum aut præcipue in priuata illuminatione, quæ cuique credentium sigillatim accidit, esse positā, vt Bannes, & non nulli oppositæ sententiæ authores asserunt, non satis videtur scripturæ & rationi consonū. Etenim Apostolus Ephes. 2. v. 20. de fidei ratiōe obiectiua, ac fundamēto loquens, ait, nos super adificatos esse super fundamentum Apostolorum & Prophetarum; quos nimirum dedit Deus in adificationē corporis Christi. Ephes. 4. v. 12. ita vt Ecclesiæ fundamēta sint in montibus sanctis, Psal. 86. v. 1.

Deinde cum ex certa omnium Catholicorum sententiā, regulariter loquendo, nihil credi possit, nisi ab Ecclesia propositum; cumq; in primis etiam reuelatio, cui fides præcipue innitur, debeat per fidem credi, vt dicitur dubio sequenti, ne utiquam apparet, quonam modo fides, tanquā ratione formali obiecti, præcipue nitatur priuata singulorum credentium illuminatione seu reuelatione; quæ nec ab Ecclesia credenda proponitur, nec etiam regulariter vllō modo fidei certitudine cognoscitur, vt suo loco ex veriori sententiā dicitur.

59 Quarto deniq; hæc sententiā S. Thomæ, quem illi Doctorem laudant, nullo modo consentanea est. Hic enim, vt vidimus dubio 2. nunquā habitū

ipsum vocat rationem formalem obiecti, sed aliquid quod obiectiue seu velut mediū cognitum moueat & cōcurrat ad cognitionem obiecti materialis, vt videre est hic q. 1. a. 1. Tum quia idē ipse q. 2. a. 3. ad 2. docet, lumen fidei habere se ad principia fidei, sicut lumen naturale intellectus ad principia naturalia: at vero hoc non se habet vt ratio formalis obiecti, vt supra dictum. Tum quia idem S. Thomas hic q. 5. a. 3. ait, *formale obiectum fidei esse veritatem primam, secundū quod manifestatur in scripturis sacris & doctrina Ecclesie, qua procedit ex veritate prima*; cum tamen illuminatio priuata nec in scripturis sacris, nec aliquā propositione Ecclesie manifestetur. Deniq; 1. part. q. 1. a. 8. ad 2. expresse ait: *nostram fidem inniti reuelationi Apostolis & Prophetis facta, qui Canonicos libros scripserunt; non autem reuelationi, si qua fuit alijs Doctoribus facta.*

60 Nec obstat, quod priuata etiam illuminatio & motio gratiæ excitantis, fidei præuia, nomine reuelationis (late scilicet loquendo) in scripturis quandoque afficiatur, iuxta illud Matthæi 11. v. 25. *Confiteor tibi Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Et ibidem vers. 27. *Neque Patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Et Matthæi 16. vers. 17. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est;* nimirum tum externā & publicā, tum etiam internā & priuatā reuelationem. Quod spectat etiam illud Ioannis 6. v. 45. *Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit (per illuminationem internæ gratiæ congruæ,) venit ad me.* Denique illud 1. Ioannis 5. v. 10. *Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se.* Hæc inquam, non obstant; quia hanc reuelationem dici existimandum est, nō quia ipsa fidei certitudo, proprie loquendo, tanquam ratione formali obiecti secundum se reipsa nitatur; sed quia & niti posset, si sufficienter proposita foret, & reipsa quoque nitatur acceptatio siue certitudo fidei quoad nos: utpote qua vt sic credenti applicetur diuina reuelatio, in primis per fidem credenda, rationemque formalem obiecti fidei reipsa sustinens.

61 ASSERTIO VIII. Nihilominus probabilius videtur, ad fidem diuinam gignendam sufficere reuelationem etiam illam, quæ priuatim nonnūquam Sanctis obuenerit; ita vt reuelatio diuina quatenus significat rationem formalem fidei, comprehendat non solum reuelationem publicam, quæ fit toti Ecclesie, sed etiam reuelationes priuatas quæ Sanctis nonnunquam priuatim accidunt; si modo iisdem sufficienter proponantur. Ita docent Vega lib. 9. in Trident. cap. 3. Catharinus opusc. & Apologia de certitudine, grat. Arragonius hic quæstione 1. articulo 3. sub finem, & significat Sanctus Thomas quæstio. 1. art. 1. vbi vniuersim docet fidem inniti veritati diuinæ tanquam medio, ideoque assentire alicui, quia est à Deo reuelatum. Tamen non pauci ex Theologis contrarium sentiant, speciatim Caietanus hic q. 5. a. 3. Sorus lib. 3. de nat. & grat. c. 11. dub. 3. Canus l. 12. locor. c. 3. & 4. Gregorius de Valentia quæst. 1. part. 1. §. 5.

Tom. III.

Bannes quæst. 1. art. 1. dub. 3. post Magistrum, in 3. dist. 23. qui omnes docent eiusmodi reuelationibus nec ipsos quidem Sanctos, quibus factæ sunt, assentiri per fidem diuinam, de qua loquimur; sed aut per prudentiam infusam, vel donum prophetiæ seu consilij, aut per auxilium aliquod actualis gratiæ: siue quod necesse sit, materiam fidei commune bonum Religionis concernere; siue quod præter assignatā antea rationē formale fidei, ad credendum fide diuina necessariam putant propositionem Ecclesie, vel vt spectantē ad rationem formalem fidei; vel potius vt conditionem sine qua non; cui doctrinæ fauet etiam nonnihil S. Thomas hic q. 5. a. 3. & 1. part. q. 1. a. 8. & q. 2. de virtutibus Theologicis a. 13. ad 6. Sed qui facile intelligi potest, de eo, quod fit ordinariæ: quia nimirum tales reuelationes, seu veritates reuelatæ sufficienter proponi non solent, vt ab omnibus in communi credantur.

62 Probatur assertio primò ex scriptura Hebr. 11. vbi laudatur fides Abrahæ, Saræ, Isaac, Gedeonis, Barac, Samsonis, Iephte &c. etiam ijs in rebus ac reuelationibus, quæ proprie ac immediate Ecclesie communitatem non concernebant, vt fuit egressus Abrahami ex Chaldaea, generatio Isaac &c. quo spectat etiam peregrinatio Iacobi in Mesopotamiam, post apparitionem in Bethel acceptam.

63 Secundo probatur ex Cōcilio Trident. sess. 6. c. 12. & 13. & Canone 16. vbi dicitur: *si quis magnum illud vsque in finem perseveranti donum se certo habiturū absoluta & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali reuelatione didicerit, anathema sit.* Vbi sermo est de certitudine fidei, de qua huius temporis sectarij loquebantur, quorum errori Canon iste opponitur; sentit ergo Concilium, ob eiusmodi priuatā & speciale reuelationē, si cui extraordinariē facta sit, certitudine fidei credi id posse.

Tertio idem probatur ratione. Tum quia summa & infallibilis certitudo, cum obscuritate coniuncta, est propria & intrinseca ratio fidei; eademque etiam cernitur in assensu eiusmodi reuelationis sufficienter propositæ: Ergo supponit rationem formalem obiecti.

64 Tum quia propositio Ecclesie solum spectat ad applicationem obiecti, vt dicitur quæst. 3. quæ non variat rationem formalem habitus: nec materiæ seu veritatis reuelatæ conditio mutat rationem habitus & assensus; cum nos etiam multa hodie credamus, quæ per se non pertinent ad communem Religionis seu Ecclesie statum, vt Tobiam habuisse canem. &c. Tum quia & Angeli & homines, in omni statu, & peculiariter, etiam in statu gratiæ Apostoli, fidem eiusdem rationis habuerunt, cuius nos habemus, vt colligitur ex Apostolo 2. Corinth. 4. vers. 13. *habentes eundem spiritum fidei;* & tamen plerique ex illis (Angeli scilicet, Patriarchæ, Apostoli) fidem conceperunt immediate ob reuelationem, Dei, seu Christi, non interueniente alia Ecclesie propositione: quin etiam Patriarchæ plerique nonnullas habuerunt reuelationes de rebus priuatis, quas omnes eadē fide diuina crediderunt, vt colligitur etiam ex Epistola ad Rom. Ergo fides

B 2

vniuer-

vniversim non pendet aut ex propositione Ecclesie, aut ex eo quod materia illius communem Religionem concernat.

Denique accedit, quod non potest conuenienter assignari vllus habitus, qui eiusmodi reuelationibus priuatis saltem cum obscuræ sunt, assentiatur, præter fidem; non prophetia, vt quæ nititur reuelatione euidente: nec consilium, aut prudentia; quia per hæc non elicitur assensus siue iudicium speculatiuum, sed solummodo practicum: Multo minus hæc versantur immediate circa Deum, tanquam circa obiectum.

65 Nec obstat primò, quod dissentiens eiusmodi priuata reuelationi hæreticus non dicitur. Quicquid enim sit de nomine hæresis (quod communi vsu accommodatum videtur, ad errorem contra communem Ecclesie fidem,) talis certe infidelitatis peccatum incurrere dissentiendo potest: tamen alioqui peccatum illud communiter non fit, nec in scripturis dicitur infidelitas, sed durities, aut tarditas cordis; eo quod illi, qui ita dissentiunt, communiter non ita veritati diuinæ, cum formali infidelitate aduersantur; siue quia non satis aduertunt, Deum esse qui loquitur; siue quia non existimant, verba reuelationis eo sensu proprio accipienda, quem prima fronte præferunt.

66 Nec obstat secundò, quod alij, quibus eiusmodi reuelationes factæ non sunt, ijs communiter non assentiantur per fidem. Hoc enim mirum non est, eo quod non ita communiter proponuntur, vt illis tanquam diuinis reuelationibus per fidem diuinam alij assentiri possint aut debeant; licet alioqui ex signis quibusdam de ijs iudicium vtcunque probabile ferre liceat. Nam si quocunque modo à fide Ecclesie dissentiant, certissimum indicium est, eas à Deo non esse. Si vero contrariæ non sunt, vltius videndum erit, an ad pietatem conferant, an eum cui fiunt reddant magis humilem, & Ecclesie ac suis superioribus obedientem; an cum moribus & conditione hominis conspirent &c. Nec dubito, posse, absolue loquendo, reuelationem eiusmodi priuatam etiam alijs, quibus facta non est, per certa argumenta & motiua ita credibilem reddi, vt prudenter etiam per fidem diuinam ei assentiri liceat.

67 Nec obstat tertio, quod fides talium reuelationum non dicitur Catholica. Hoc enim ad nomen tantum pertinet: de re autem constat, fidem infusam vnã tantum esse, iuxta illud Ephes. 4. v. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma,* & iuxta S. Thomam q. 4. a. 6. *Quæ quidē fides Catholica dicitur, quatenus vniversalis est tā quoad materiam, quam quoad personas, quibus competit.* Vnde licet fides huiusmodi reuelationum eadem re sit cum fide Catholica, hoc tamen nomine communiter non appellatur, sed commune fidei infusæ nomen retinet.

68 **ASSERTIO IX.** Ad reuelationem diuinam, quatenus est obiectum formale fidei, nihil interest, siue veritas credenda secundū se immediate sit à Deo reuelata, siue tantum mediate, & qua-

tenus in alia propositione immediate reuelata continetur, modo reuera sit reuelata, & vt talis sufficienter proponatur. Ita docent Scotus in 3. dist. 35. Canus l. 6. locor. c. vlt. Vega in Trident. l. 1. c. 29. Vasquez 1. part. disp. 5. c. 3. & disp. 7. n. 7. Arragonius 2. 2. q. 11. a. 2. Bellarminus l. 3. de Ecclesia c. 15. & l. 3. de iustif. c. 8. & l. 4. de amissione gratiæ c. 11. Albertinus tom. 1. princip. 3. coroll. 3. pun. 2. Gillius tom. 1. l. 1. tract. 2. c. 5. n. 5. idemque docui tom. 1. disp. 1. q. 5. dub. 3. tamen nonnulli aliter sentiunt; primo quidem Bannes hic q. 1. a. 5. ad 1. vbi docet, eiusmodi propositiones esse de fide mediate tantum, non autem per se ac immediate: ex quo sequi videretur, nos illis per fidem immediate & secundū se assentiri non posse, etiam supposito discursu.

69 Secundò Gregorius de Valentia hic q. 1. pun. 2. putat, eiusmodi propositionem tunc tantum per fidem credi posse, quando vel inferitur ex duabus propositionibus de fide, vel cū in discursu, habente vnã de fide, & alteram euidentem, præmissa de fide est vniversalis, nõ autem quando est particularis; cum in hoc casu conclusio, non intelligatur esse reuelata in illa præmissa reuelata, vt pote particulari.

70 Sed ratio assertionis est generalis; quia ad hoc vt aliquid sit de fide, adeoque possit & debeat à me per fidem credi, satis est, si sit reipsa à Deo reuelatum, atque ita propositum, vt euidenter sit credibile, id esse reuelatum, saltem supposito alijs principijs fidei. Sed tales sunt hæc propositiones, de quibus loquimur; quia per se loquendo, qui reuelat aliquid, reuelat etiam ea, quæ cum eo necessario connexa sunt; & cui credibile est aliquid, est etiam credibile id, quod necessario connexum est; si modo connexio ipsa sit manifesta.

Quo argumento generatim probauimus loc. cit. omnem conclusionem, euidenter deductam, siue ex duabus reuelatis, siue ex vna reuelata & altera euidenti, obiectiue esse de fide; imo etiam reipsa per fidem credi posse, si ea euidentia credenti sit perspecta; quandoquidem hoc ipso per discursum Theologicum certo & euidenter innotescit, conclusionem Theologicam contineri in propositione reuelata.

71 Et confirmatur assertio: tum quia nemo negare potest, propositionem particularem sub vniversalis reuelata contentam, esse reuelatam, adeoque de fide; v. g. hunc infantem à me baptizatum esse in gratia. &c. Tum quia generatim loquendo, nulla est reuelatio, quæ non fiat per aliquod medium tanquam signum internæ conceptionis diuinæ, vt superius dictum: Ergo per se nihil interest, siue mediate, siue immediate, aliquid sit reuelatum; modo simul etiam sufficienter proponatur tanquam reuelatum, & assensus non ipso discursu proponente & manifestante reuelationem, sed reuelatione ipsa immediate nitatur, vt mox dicitur.

72 **ASSERTIO X.** Reuelatio diuina est obiectum formale Quo fidei, vt afficiens ipsum obiectum complexū, seu veritatē fidei, non vt afficit aliquā propositionē ex qua veritas fidei per discursum

dedu-

deducatur: ac per hoc fides essentialiter differt à Theologia, cuius immediatum obiectum formale est, propositio reuelata; non ipsa diuina reuelatio. Ita ex instituto docui 1. part. disputat. 1. q. 3. dub. 2. Eademque est communis Doctorum sententia, quam speciatim tradunt Caietanus hic q. 1. a. 1, Vega loc. cit. Valentia q. 1. pu. 2. qui ex comuni docent, fidē à Theologia hoc ipso differre, quod illa assentitur suo obiecto immediate propter diuinā reuelationē, hæc vero non nisi mediāte discursu, seu quod idē est, ob positionē reuelatā, ex qua conclusio Theologica inferitur; quidquid Vasquez 1. part. disp. 5. c. 3. cum nonnullis dixerit, & fidem, & Theologiam, per discursū assentiri suo obiecto; cum hoc tamē discrimine, quod hæc pro medio assumat alias veritates reuelatas; illa verò ipsam reuelationem veritatis, cui assentitur: quod etiam indicat Bannes hic q. 1. a. 4. Et fundamentum huius sententiæ est, quia intellectus per fidem non assentitur veritati reuelatæ nisi propter diuinam reuelationem: Ergo saltem natura prius habet assensum de diuina reuelatiōe quam assentiat ipsi veritati reuelatæ: quod sine discursu non accidit.

Sed hæc sententia videtur improbabilis: Nam aut vult, fidem aliquando tantū, non semper, ita per discursum assentiri propositioni reuelatæ, aut vult id semper ac necessario fieri. Si primū, concidit eius fundamentum & ratio, quæ aut vniuersim concludit, aut nihil concludit. Et licet aliquis assentiri possit alicui veritati, præuio discursu, etiam illo, qui pro medio assumit reuelationem, v. g. quidquid Deus dicit est verum, Deus hoc dicit: Ergo &c. tamen iste discursus neque ad fidem necessarius est, neque ad fidem pertinet; sed ad habitū Theologiæ. Sicut et si quis possit vti discursu, circa assensum primorū principiorum, puta, Quidquid naturæ lumen ostendit, est verū: hoc ostendit: Ergo &c. tamen ipse habitus principiorum hunc discursum non facit, neque assentitur veritati proprie per discursum, sed immediate ob eorum euidentiā.

Si autem secundum dicitur, magis est falsa & improbabilis sententia. Nam aut assensus ille prior reuelationis, ex quo conclusio credenda deducitur, est assensus fidei, aut alicuius habitus acquisiti; quia nullus habitus intellectualis infusus prior fide assignari potest; sed neutrum est. Non primum: quia vel ille elicitur sine discursu, & tunc habetur intentum: aut necessario prærequirit aliū discursum; & tunc dabitur in eiusmodi assensibus processus in infinitum. Accedit, quod si ratio aliquid probaret, etiam probaret Angelos in statu primæ creationis per discursum assensus fuisse rebus fidei; utpote quibus etiam ipsi propter diuinam reuelationem assentiebantur.

Dicendum ergo, fidē sine discursu in suū obiectum tendere, quod est veritas reuelata, qua talis, per modū vni⁹ credibilis; ut eumque; alioqui per discursum credendi applicetur, ut dicitur quæst. sequenti eo modo, quo visus fertur in colorē sub ratione lucidi, & habitus principiorū in principii euidens, ut recte dixit Valentia loc. cit.

Tom. III.

ASSERTIO XI. Præter reuelationem Dei obscurā, velut rationem formalem obiectiuam, per quam, seu propter quam, non datur alia distincta ratio formalis sub qua. Hanc assertionem generatim contra Molinā, aliosque; nonnullos, fuisse deduxi tom. 1. d. 1. q. 3. dub. 3. vbi generatim probaui, præter rationē formale obiectiuā Quā, siue, propter quā alicuius habitus cognoscitiui, non dari distinctā rationem formalem sub qua. Ratio breuiter est, tum quia per rationem formalem Quā, siue per quam, aut propter quā, sufficienter distinguuntur habitus inter se; vti & in proposito, fides per reuelationem obscuram hætenus explicatam. Tum quia reuera nulla potest assignari ratio formalis sub qua, distincta à ratione formali Quā, siue propter quā. Tum quia ea distinctio noua est, & antiquis Doctoribus incognita, ut ibidem falsus demonstrat.

Obiectiones autem, quæ in contrariū obijciuntur, speciatim quod reuelatio publica fidei communis etiam videatur ratio credendi hæreticis, qui tamen veram fidem diuinam non habent, dissoluimus loco cit. vbi diximus, posse quidem etiam hæreticos aliquid credere, tanquam à Deo reuelatum, ita ut hoc solum dicat conditionem, aut partem materialis obiecti; sed non ut dicat rationem formalem credendi; quia reuera non credunt propter ipsam diuinam reuelationem, per se terminantem actum credendi; sed solum propter autoritatem rationem humanam, qua diuina reuelatio ipsdem proponitur aut proponi existimatur.

DVBIUM IV.

An etiam diuina reuelatio per fidem credi possit, aut debeat, ad hoc, ut sit ratio formalis obiectiuā assensus fidei.

Ad S. Thomæ 2. 2. q. 1. a. 1.

Hæc res ex instituto disputata non fuit ab antiquioribus Scholasticis; sed nostro primum tempore à nonnullis in dubium vocata; quæ quia ad cognoscendam rationem formalem obiectiuam, ipsamque certitudinem fidei, ex ea ratione pendente pertinet, est hic non nihil explicatius pertractanda.

Est ergo recentiorum quorundam Theologorum noua sententia, ipsam reuelationem diuinā, quam rationē formale obiectiuā fidei esse dixim⁹, non esse credendam fide diuina; sed fatis esse, ut credatur fide humana, siue alio assensu humano & naturali. Quæ quidem sententia dupliciter explicari potest. Primo, ut sit quæstio tantum de nomine; quod fiet, si per reuelationē diuinā non intelligatur communis illa, & publica ac externa veritatis fidei reuelatio, olim per Prophetas, ac postea per Christum & Apostolos facta & toti Ecclesiæ proposita; quam in comunibus fidei veritatibus solā & vnicā esse rationē formalem fidei dictū est

B 3

dub.

dub. præcedenti, sed interna, propria, specialis, & priuata illuminatio fidei, quæ priuatim singulis credentibus, per infusionem habitus fidei accidat, quamq; Bannes, & alij nonnulli docent, esse illam ipsam reuelationem, quæ est ratio formalis obiectiua fidei, vt eodem dubio præcedenti dictum.

78 Atque hoc sensu verè quidem dicitur, reuelationem diuinam per fidem diuinam ordinariè credi nec posse, nec debere; quia in particulari, fide diuina certum non est, hunc aut illum hominem singularè, aut nos singulos, qui credimus, habere habitum fidei diuinæ, vt generatim docuimus to. 2. disp. 6. q. 4. dub. 5. & rursu dicitur inferi⁹ quæst. 5. Verum hoc sensu dubitatio hæc ad propositum non pertinet; neq; eo sensu intelligunt recentiores illi suam illam assertionem, qua dicunt, ipsam Dei reuelationem non esse credendam per fidem diuinam.

79 Secundo igitur quæstio est de re ipsa, intelligendo per reuelationem diuinam, illam ipsam publicam reuelationem & manifestationem Prophetis & Apostolis à Deo factam, qua communis & publica Ecclesiæ fides nititur; quamq; dubio præcedenti diximus esse rationem formalem obiectiuam fidei: quo etiam sensu de reuelatione diuina loquuntur dicti recentiores, cum negant, eam esse per fidem diuinam credendam.

80 Cuius quidem sententiæ hæc possunt esse argumenta. I. Si enim ipsa quoq; reuelatio diuina per fidem creditur, vel credenda est, tum illa credi debet per aliam reuelationem priorè; & hæc rursum per aliã. &c. & sic dabitur processus in infinitum; quod est absurdum.

81 II. Etiam in alijs habitibus, vel actibus cognoscitiuis, ratio formalis cognoscendi, non cadit sub ipsam cognitionem eiusdem habitus vel actus; ita vt tanquam obiectum eodem habitu cognoscatur, vt videre est in speciebus sensibilibus, aut etiam intelligibilibus, mouentibus ex parte obiecti ad cognitionem; itemque in vario modo abstractionis, qui à plerisque ratio formalis sub qua inscientijs speculatiuis dicitur. Idemque accidere videtur, in ratione formali obiectiua assensus principiorum; siue ea dicatur ipsa claritas principij apprehensi; siue species intelligibilis extrema representans.

82 III. Ad credendum aliquid per fidem diuinam, videtur sufficere probabilis cognitio reuelationis diuinæ: ergo saltem vniuersim non est necessarium, ipsam reuelationem diuinam credere per fidem diuinam. Consequentia patet. Antecedens probatur; tum quia similis probabilitas sufficit ad credendum alicuius hominis dictum. Tum quia rei ipsa sæpe videtur assensus fidei de aliquo obiecto reuelato concipi præuia tantum probabilis notitia ipsius reuelationis; vt quando in Clementina 1. de Summa Trinitate opinio Theologorum aiens paruulis & adultis in baptismo conferri gratiam, definitur esse probabilior quam contraria negans: quod tantumdem esse videtur, ac si concilium dixisset, probabilius esse, quod aiens opinio sit reuelata, quam negans. Item quando Theologi docent, in varijs materijs, probabile esse, aliquid esse reuelatum & de fide, licet certò non constet de reuelatione, v. g. Deiparã sine peccato conceptã &c.

Huiusmodi enim obiectis assentiri nos posse per fidem diuinam, ex eo etiam confirmatur, quia non remanet aliud motiuum, quam diuina reuelatio probabiliter proposita, cui proinde pro arbitratu assentiri & non assentiri, etiam per fidem diuinam, de qua loquimur, quilibet videtur posse. Similis casus est, cum quis fidei assensum concipit ob aliquod miraculum, solum humana attestazione, seu morali certitudine cognitum, vt patet ex Euangelio, vbi legimus multos solis Christi miraculis ad credendum impulsos; speciatim illo Ioannis 4. versu 39. *Multis Samaritanorum crediderunt in eum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis*; quod fuit humanum, ideoque causauit fidem humanam in Samaritanis: at fides humana est probabilis & fallibilis: ergo ea sufficit.

IV. Denique huic referri potest; quod multi sentiunt, actum electionis, quo volumus media propter finem, non habere pro obiecto voluto ipsum finem, sed solum media, vt speciatim post Ariminensem, Marsilium, docet Vasquez 1. 2. disputat. 38. cap. 2. Eadem autem videtur esse ratio reuelationis, quando veritas reuelata creditur propter reuelationem. Ex quo concluditur, eo saltem actu, quo credimus aliquid reuelatum, propter diuinam reuelationem, non simul credi ipsam reuelationem. Ex quo vltèrius inferitur, etiam absolute loquendo, nunquam esse necessarium, vt ipsa reuelatio per fidem diuinam credatur.

84 Ceterum hæc sententia negans, reuelationem diuinam per fidem diuinam esse credendam, rursus varijs modis intelligi potest. Primò, vt solum neget, per ipsum actum fidei, quo obiectum aliquod materiale diuinitus reuelatum credimus, simul etiam credi posse, aut debere ipsam diuinam reuelationem, propter quam credimus, iuxta sensum & intentionem argumenti, secundo & quarto loco propositi. Secundò, vt neget, ipsam reuelationem diuinam, siue in ipso assensu fidei, circa obiectum aliquod reuelatum, siue etiam extra hunc assensum, speciali actu, tanquam obiectum. Quod necessario esse credendum. Tertio vt simpliciter asserat, reuelationem diuinam per fidem diuinam nunquam, aut non semper posse credi; quo quidem tendere videtur primum & tertium argumentum superius propositum. De quibus singulis sentiendi modis, siue quis itare ipsa quandoque senserit, siue non, vt nostrum iudicium distince feramus, sequentes assertiones statuimus.

85 ASSERTIO I. Adeo certum est, reuelationes aliquas diuinas, quibus fidei diuinæ assensus nititur, posse saltem seorsim, & assensu distincto ab eo quo credimus obiectum aliquod materiale fidei, per fidem diuinam credi, vt contrarium planè sit contra fidem. Ita supponunt omnes Doctores, in varijs materijs, quibus hac de re agunt. Probatur primo ex scriptura, in qua inter alia obiecta fidei, hoc ipsum directe sæpe asseritur & affirmatur, *DEVM* hoc vel illud dicere, aut reuelare; vt cum toties in scriptura dicitur: *Hæc dicit Dominus. Ego Dominus, &c.* quidquid autem scriptura

ex mentes spiritus sancti asserit, id tanquã obiectũ
Quod per fidem diuinam explicite vtique; credi po-
test.

86 Probat̃ur secundo ex definitione Ecclesiã; quã in suis definitionibus sæpe contestatur, hoc vel illud esse de fide certum, aut per fidem credendum; quo ipso testatur, etiam esse diuinitus reuelatum: ergo hoc ipsum potest fide diuina credi. Tertio accedat ratio; quia multã reuelationes veritatum fidei sunt expressẽ & directẽ, à Deo in scriptura reuelatã, vt superius dictum: ergo nihil illis deest, quo minus per fidẽ diuinam credi possint.

Denique de fide est, adeoque per fidem credi potest & debet, hos vel illos libros esse canonicos: ergo etiam de fide est, adeoque eadem fide diuina credi potest, ea quã in iisdem libris asseruntur, esse diuinitus reuelata; seu quod idem est, libros eosdem continere reuelationem diuinam, de rebus ab ipsis scriptoribus canonicis in iisdem libris asseritis; quandoquidem ex fide constat, ea quã in libris canonicis ex mente scriptoris asseruntur, esse diuinitus reuelata. Neque verò, vt opinor, est, aut fuit quisquam Catholicorum vnquam, qui hanc asseritionem negaret, vel oppositum doceret.

87 **ASSERTIO II.** Idem dicendum est, de omnibus omnium veritatũ reuelationibus, quã ab Ecclesia definitã, & tanquam ex fide credendã, publica & infallibili autoritate fuerunt propositã. Videtur itidem extra controuersiam apud Catholicos. Ratio est; quia Ecclesia definiens aliquid esse de fide, ita vt oppositum sit hæreticum, hoc ipso definit, id esse diuinitus reuelatum; quandoquidem nihil est de fide certum, nisi quod diuinitus reuelatum est; cum reuelatio diuina sit totalis & adæquata ratio omnis assensus & certitudinis fidei, vt dictum dubio præcedenti. Ex quo sequitur, de singulis veritatibus fidei, siue in scriptura expresse contentis, siue alioquin in Concilijs generalibus definitis (vt de solis Pontificis definitionibus hoc loco nihil dicã) diuina fide credi posse, eas diuinitus esse reuelatas.

88 **ASSERTIO III.** Idem vniuersim dicendũ, de quibuslibet veritatibus fidei diuinã; nempe diuina fide credi posse, eas esse diuinitus reuelatas; ita quidem vt nihil fide diuina credi possit, nisi pariter etiam de eodem obiecto credi possit, id esse diuinitus reuelatum. Hęc assertio nõ est tam certa, & extra controuersiam: siquidem nonnulli ex Doctoribus superius relatis significant, posse aliquod obiectum materiale fide diuina credi, cum tamen de reuelatione eiusdem solum habeatur, & haberi possit assensus & notitia probabilis, vt ex tertio argumento colligitur.

89 Sed nostra assertio est cõmuni Doctorum, qui sentiunt vniuersim, reuelationem diuinam respectu cuiuslibet veritatis per fidem creditã, esse medium cognitum, ad quod ipse etiam assensus fidei terminatur, vt inferius assertione 6. & 7. dicitur. Ratio est, quia obiectũ fidei non est veritas reuelata secundũ se nuda spectata sed forma-

liter vt reuelata, adeoque spectata simul cum ipso modo reuelationis: Ergo ad hoc, vt ea per fidem credi possit, necesse est vtrumque, & veritatem scilicet credendam, & reuelationẽ ipsam, simul ac iisdem motiuis credenti proponi; ac proinde fieri non potest, vt ipsa veritas credenda, sufficienter per fidem diuinam credenda, proponatur, quin simul iisdem motiuis ipsa etiam reuelatio sufficienter credenti proponatur: ergo cum supposita hac propositione, possit homo, ex hypothesi, ipsam veritatem reuelatam credere, poterit etiam ipsam reuelationem credere; ita scilicet vt eam ipsam veritatem, quam vt reuelatam credit, credat esse reuelatam, si non directẽ per illum ipsum fidei assensum, quo veritatem illam materialem credit, certe tamen per assensum distinctum; de quo hætenus nihil laboramus.

Atque hæc ad possibilitatem credendi reuelationem pertinent: nunc ad necessitatem eam credendi deueniendum, quam sequentibus asseritionibus explicamus; primò quidem agendo de necessitate quoad specificationem, deinde etiam de necessitate quoad exercitium actus.

90 **ASSERTIO IV.** Reuelatio diuina, in omni materia, seu veritate reuelata, ac per diuinam fidem credita, non solum modo explicato per fidem diuinam credi potest, sed quoad specificationem etiam debet; ita vt non sit licitum homini, eam non credere. Loquor de reuelatione circa veritatem, per fidem diuinam creditã, adeoque sufficienter ad credendum propositã. Quo sensu assertio hæc est itidem communis Doctorum, qui vniuersim sentiunt ac & supponunt, fidem diuinam omnium veritatum diuinitus reuelatarum, si quidem sufficienter propositã sunt ad credendũ, esse necessariam, saltem quoad specificationem; ita vt non sit integrum, vel arbitrarium homini, credere vel non credere; sed necessario oporteat credere, si aliquem actum assensus vel dissensus circa eam veritatem aut materiam velit elicere, vt inferius q. 6. dicitur: tamen si contrarium nonnulli recentiores dixerint, distinguentes inter propositionem fidei sufficientem, & requisitam ad hoc, vt possit credi fide diuina; & vt necessario etiam debeat ita credi; quasi non semper id quod potest diuina fide credi, debeat etiam necessario, saltem quoad specificationem actus, eadem fide credi; quã est itidem noua & singularis sententia, ex instituto q. sequenti refutanda.

91 Ratio assertionis est: Tum quia auctoritas primæ veritatis, ac diuinæ reuelationis, talis ac tanta est, vt nefas sit ei dissentire; Si quidem sufficienter ad fidem faciendam sit propositã. Tum quia nihil potest per fidem diuinam credi, nisi id euidenter fiat credibile, oppositumque eius secundum prudens iudicium plane sit incredibile, vt dicitur quæst. sequenti. Ergo hoc ipso imprudenter se geret, quisquis supposita sufficiente propositione reuelationis, ei fidem non adhibet. Tum quia etiam in humanis, quando aliquid sufficienter proponitur ac redditur credibile fide humana, ob

auctoritatem loquentis, nonnullam iniuriam facit loquenti si quod dicitur falsum esse credat: nec adeo fieri potest, vt prudenter quis eo casu testanti fidem non habeat. Deniq; in scriptura grauius reprehenduntur, sæpe etiam puniuntur illi, tanquam tardi corde ad credendum, qui reuelationi diuinæ sufficienter propositæ fidem non adhibuerunt, vt patet in Zacharia & Apostolis. Atque hæc de necessitate credendi reuelationem quoad specificationem actus. Necessitas verò quoad exercitium actus, sequentibus assertionibus explicatur.

93. **ASSERTIO V.** Reuelatio diuina externa, de qua loquimur, prout dicit rationem formalem obiecti fidei, est ratio ac medium credendi per modum obiecti cogniti: ac proinde quoties assensum fidei diuinæ circa veritatem reuelatam elicimus, necesse est, vt simul, vel etiam ratione quadam prius eliciatur assensus aliquis circa ipsam reuelationem, tanquam rationem & mediū credendi obiectū reuelatū. Hæc assertio, loquendo de reuelatione non interna & priuata, sed de externa, quā dubio præcedenti ex communi, diximus esse rationem formalem obiecti fidei, videtur extra controuersiam apud Doctores. Nam & illi, qui negant, reuelationem diuinam esse credendam fide diuina, fatentur tamen, eam esse rationem credendi per modum mediij cogniti; cui proinde necesse sit aliquo saltem assensu naturali fidem adhibere.

Neque id negant Bannes, & alij cum ipso sentientes, qui reuelationem Dei internam ac priuatam, pro ratione formali obiectiua fidei assignant: nihilominus enim sentiunt, reuelationem publicam & externam necessario, vt medium aliquod credendi, sub assensum credentis cadere, debere. Idemque multo magis sentiunt Vasquez, & alij, qui cum fidem discursiuam faciunt, ipsum assensum reuelationis, præuium assensui fidei de obiecto reuelato, pro medio credendi assignant, vt dictum dubio præcedenti.

Eadem est plane sententia S. Thomæ, & communis veterum Scholasticorum, quorum proinde auctoritate assertio primum comprobatur. 94. Etenim reuelationem diuinam in assensu fidei esse rationem credendi, per modum mediij cogniti, sentit S. Thomas hic q. 1. a. 1. vbi docet, veritatem primam, seu reuelationem diuinam, habere se ad assensum fidei, sicut principia scientiæ ad assensum conclusionis, cum ait: *Cuiuslibet cognoscitui habitus obiectum duo habet, scilicet id quod materialiter cognoscitur, quod est sicut materiale obiectum, & id per quod cognoscitur, quod est formalis ratio obiecti. Sicut in scientia Geometriæ materialiter scita sunt conclusiones: formalis verò ratio sciendi, sunt media demonstrationis, per quæ conclusiones cognoscuntur. Sic igitur (adeoque simili ratione) in fide, si consideremus formalem rationem obiecti, nihil est aliud, quam veritas prima. Non enim fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi quia à Deo est reuelatum. Vnde ipsi veritati diuina fides innititur tanquam medio. Vbi necesse est, S. Thomam loqui de medio cognito, qualia sunt media demonstrationis, cum quibus veritatem primam seu reuelationem diuinam comparat.*

Et quæst. 2. a. 1. ad 1. ait: *Habet tamen fides inquisitionem quandam eorum, per quæ inducitur homo ad credendum; puta quia sunt dicta à Deo, & miraculis confirmata.* Si itaque dictum, seu reuelatum, esse aliquid à Deo, cadit sub inquisitionem credentis, necesse est, vt terminet intellectum credentis, tanquam medium seu obiectum cognitū. Item eadem q. 2. a. 2. ait: *Aliud est formalis ratio obiecti; quod est sicut medium, propter quod tali credibili assentitur. Et sic ponitur actus fidei credere Deo: quia formale obiectum fidei est veritas prima, cui inhaeret homo, vt propter eam creditis assentiat.* Vbi docet S. Thomas, eatenus veritatem primam, seu reuelationem diuinam esse, ac obire rationem formalem obiecti fidei diuinæ, quatenus homo per ipsum actum fidei credit Deo, vtique dicenti seu reuelanti; hoc autem non fit, nisi apprehenso Deo, seu veritate prima, eiusque reuelatione.

Et ne quis existimet, id non fieri in quouis actu fidei, mox ibidem ad 1. subiungit S. Thomas: *Per ista tria (credere Deo, credere Deum, & credere in Deum) non designantur diuersi actus fidei, sed vnus & idem actus, habens diuersam relationem ad fidei obiectum.* Vbi plane sentit S. Thomas, per quemlibet actum fidei credi Deo; & sic Deum reuelantem terminare intellectum credentis. Item eadem q. 2. a. 3. ait S. Thomas: *Ad hoc, quod homo perueniat ad perfectam visionem beatitudinis, præexigitur quod credat Deo, tanquam discipulus Magistro docenti.* Vbi rursus indicat, in omni fidei actu necessarium esse, vt apprehendatur Deus, tanquam medium cognitum, ob cuius auctoritatem credatur; sicut discipulus credit Magistro docenti; cuius vtique doctrinam cognoscere & apprehendere necesse est.

Eadem est communis, & consentiens Doctorum sententia in 3. dist. 23. quicum Magistro itidem docent, per quemlibet actum fidei nos credere Deo. Quod explicans Magister ait: *Credere Deo, est credere vera esse, quæ loquitur seu reuelat: ergo sentit, locutionem, seu reuelationem Dei necessario apprehendi tanquam mediij cognitū, propter quod alicui veritati assentiamur fide diuina.*

Secundò probatur eadem assertio omnibus illis scripturæ, & SS. Patrum testimonijs; in quibus fidei diuinæ assensus explicatur, per credere Deo loquenti, seu testificanti; quibus proinde, simul etiam indicatur, ipsum Deum loquentem, seu attestantem, esse rationem credendi per modum mediij cogniti.

Vnde etiam tertio accedit ratio. Tum quia, in omni fidei actu, necessario creditur Deo reuelanti, seu attestanti, vt dictum: hoc autem non fit, nisi apprehensa attestazione seu reuelatione diuina, tanquam obiecto ac medio cognito: Ergo necesse est, in omni fidei assensu, attestacionem seu reuelationem Dei terminare intellectū, tanquam obiectum & medium cognitum, cui assentiamur. Tum quia fides diuina, secundum proportionem, eodem modo se habet ad Deum loquentem, seu reuelantem, sicut fides humana, se habet ad hominem loquentem seu testantem: atqui cum per fidem humanam quidpiam credimus, propter hominem loquentem seu testantem,

necesse

neceſſe eſt, hanc ipſam hominis atteſtationem apprehendere tanquam obiectum cognitum, cui aſſentiamur; ita vt hæc per modum mediij cogniti ſit ratio aſſentiendi alicui dicto, per fidem humanam: Ergo etiam in fide diuina, neceſſe eſt, vt reuelatio ſeu atteſtatio diuina, tanquam mediũ, ſeu obiectum cognitum terminet intellectum credentis.

101 Quæ res proinde adeo clara & teſtata eſt, vt etiam ſi nonnulli Doctores, pro ratione formali & immediata credendi, aſſignent reuelationem, poſitam in priuatã illuminatione cuiuſq; credẽtis, per infuſionem habitus fidei, vt dubio præced. dictum; quam quidẽ per modum mediij cogniti intellectum credẽtis terminare minime eſt neceſſe; nõ tamen illi negent, nec negare poſſint, reuelationẽ illam diuinã publicã, & publica auctoritate ab Eccleſia propoſitam, quam & illi admittunt, & nos ex vera ſententia docuimus, eſſe rationem formalem obiectiuam fidei, per modũ mediij ſeu obiecti cogniti neceſſario terminare intellectum credentis, vt dictum.

102 ASSERTIO VI. Ad hoc, vt reuelatio diuina per modum mediij cogniti obeat rationem formalem obiectiuã fidei, ita ſcilicet, vt propterea aliquid fide diuina credamus, non ſatis eſt, eam humana fide, ſeu naturali quouis aſſenſu credere; ſed requiritur, vt eam ſimul, aut aliqua ratione prius, aſſenſu fidei diuinã credamus. Hæc aſſertio videtur poſſiſſima in hac controuerſia; quam proinde vel maximẽ negant recentiores initio citati. Ita verò apertè docent Capreolus, Caietanus, Canus, & Gregorius de Valentia; qui idcirco dicunt, in aſſenſu fidei reuelationem diuinam credi propter ſeipſam, ſicut lumen videtur per ſeipſum, vt dicitur reſp. ad 1. Idem expreſſe docent Vaſquez, & omnes illi, qui, vt præcedenti dubio dictum, fidem faciunt diſcurſiuam; cuius principium ſit aſſenſus fidei diuinã circa ipſam reuelationem.

Idem ſentit S. Thomas 1. 2. q. 12. a. 4. vbi ait: *Idem actus cadit ſuper obiectum, & ſuper rationem obiecti; ſicut eadem eſt viſio coloris & luminis, vt dictum ſupra quaſt. 8. art. 3. ad 2. Et eſt ſimile de intellectu; quia ſi abſoluitè principium & concluſionem conſideret, diuerſa eſt conſideratio vtriuſque: in hoc autem, quod concluſioni propter principia aſſentit, eſt vnus actus intellectus tantum.* De quo tamen poſtremo exemplo non eſt nobis laborandam.

Eadem eſt mens & ſententia Sancti Thomæ, & veterum ſcholæſticorum, cum docent, quoniam actu fidei diuinã, credi Deo atteſtanti: ex quo ſequitur, nullum elici actum fidei diuinã, quin ſimul, aut etiam ratione, naturã vel tempore prius eliciatur aſſenſus fidei diuinã, circa ipſam reuelationem ſeu atteſtationem Dei; adeo vt oppoſitam ſententiam voce tantum hætenus deſenſam, apud nullum auctorum typis deſenſam legimus.

103 Ratio huius rei, & quidem meo iudicio euidentis eſt. Quia reuelatio diuina eſt ipſa ratio formalis obiectiuã, idque per modum mediij cogniti aſſentiendi; veritati reuelatæ per aſſenſum fidei diuinã; qua etiam certitudo eius aſſenſus per ſe

ac immediatè nititur; ad eum modum, quo aſſenſus concluſionis nititur principijs ſeu aſſenſu principiorum; quod expreſſe docet S. Thomas q. 1. a. 1. vt dictum: Ergo ad eliciendum aſſenſum fidei diuinã circa veritatem reuelatam, neceſſe eſt, vt reuelatio non minus certa ſit credenti, quã ipſe aſſenſus fidei diuinã circa veritatem reuelatam, quam propter reuelationem credimus; iuxta receptũ illud principium, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*; quod in ſimili proſus materia uſurpat Ariſtoteles lib. 1. Poſter. cap. 2. tex. 5. At verò ſi reuelatio humana ſolum fide, non etiam per diuinam fidem credatur, fieri non poteſt, vt ea æque certa ſit credenti, ac ipſa veritas per diuinam fidem credita: quia per ſe conſtat, fidem humanam, ſeu alium quemuis aſſenſum naturalem quoad certitudinem, fidei diuinã æqualem non eſſe: Ergo neceſſe eſt, reuelationẽ ipſam per diuinam fidem credi.

104 Secundò. Impoſſibile eſt, vt ipſe per ſe aſſenſus fidei diuinã vltimatè reſoluatur in aſſenſum fidei humanã; eſſet enim tunc fides proſus incerta & fallibilis; vt dicitur q. 4. Et tamen idem aſſenſus fidei diuinã reſoluitur in reuelationem diuinam cuiuſq; aſſenſum: Ergo aſſenſus hic non eſt aſſenſus naturalis ſeu fidei humanã.

Tertiò. ſi fides diuina aſſentitur obiecto reuelato, ſolum propter reuelationem creditam fide humana, tunc fateandum erit, etiam hæreticos vere ac formaliter credere propter reuelationem diuinam; quandoquidem conſtat, etiam illos fide humana credere reuelationem diuinam, ſaltem in ijs obiectis, quæ nobiſcum communia habent; ſed conſequens plane eſt abſurdum; tunc enim ex parte ſaltem obiecti, nihil deeſſet, quò minus etiã ipſi fide diuina credere aliquid poſſent. Sit ergo certum, nunquam elici poſſe fidẽ diuinam de veritate reuelata, niſi ſimul aut etiam quadam ratione prius eliciatur aſſenſus fidei diuinã, etiam circa ipſam reuelationem diuinã; idque ſiue eodem actu fidei diuinã, quo credimus veritatem reuelatam, ſiue diuerſo; de quo aſſertione ſeq. agendum.

105 ASSERTIO VII. In omni aſſenſu fidei diuinã, quo credimus obiectum reuelatum, ſimul & eodem aſſenſu diuinã fidei credimus etiam ipſam reuelationem, tanquam rationem credendi obiectum reuelatum, per modum mediij cogniti. Ita Capreolus, Caietanus, Canus, Gregorius de Valentia citandi reſp. ad 1. idemque neceſſario ſentiunt omnes Theologi, qui docent, fidem non eſſe diſcurſiuam, vt dictum dub. præcedenti. Idem ſupponunt S. Thomæ alijque ſcholæſtici in 3. d. 24. dum actum fidei explicant per Credere Deo; eumque actum docent, eſſe vnũ ac ſimpli- cem actum diuinã fidei: etſi contrarium ſentiat Vaſquez, cum alijs, qui cum fidem diſcurſiuam faciunt, aſſerunt, reuelationem diuinam non credi per illum eundem actum, quo credimus obiectum reuelatum, ſed per actum diſtinctum, ac ſaltem naturã priorem aſſenſu fidei circa obiectum reuelatum, vt qui ex illo per modum concluſionis deducatur; quam tamẽ ſententiam dubio præcedenti refutauiſimus.

Probatur

106 Probatur assertio his argumentis. I. Si quous actu fidei diuinæ, quo obiectum reuelatum creditur, simul credatur Deo dicenti seu reuelanti, necesse est, vt eodem illo actu simul credatur diuina reuelatio: sed verum est antecedens: Ergo & consequens. Maior probatur; quia credere aliquid alicui, nihil aliud est, quam credere cum hoc vel illud vere asserere; seu vt Magistrum superius assert. 5. loquentem vidimus, credere vera esse, quæ loquitur; ita vt obiectum adæquatum eius actus sit, non solum obiectum materiale, quod à dicente fuit contestatum, sed etiam ipsa eiusdem contestatio siue asseueratio, tanquam ratio formalis credendi per modum obiecti cogniti, vt ex ipsa notione terminorum patet; & à posteriori etiã ex eo colligitur; quia si quis crederet quidem aliunde ipsum obiectum materiale à dicente assertum ipsi tamen assertioni nõ crederet, ratus asserentẽ id nõ scire, sed fingere, &c. is reuera non diceretur asserenti credere. Minor probatur tum omnibus testimonijs scripturæ, & SS. Patrum, qui actum fidei explicant per credere Deo; quod etiam faciunt S. Thomas, alijque Theologi, qui vt vidimus, hunc actum credere Deo, sentiunt per se non esse actum distinctum à cæteris actibus fidei, sed potius in omnibus actibus fidei inuolui. Tum quia hoc ipsum, quod est credere aliquid propter Deum reuelantem, nihil aliud est, quam credere aliquid Deo reuelanti: cum ergo quous actu fidei credatur aliquid propter diuinam reuelationem, necesse est, vt quous actu fidei diuinæ credatur Deo reuelanti.

107 II. Quando per actum fidei humanæ credimus homini loquenti seu testanti, tum simul cū obiecto materiali, ipsa etiam auctoritas seu attestatio loquentis per modum mediij cogniti terminat assensum fidei humanæ; ita vt obiectum eius adæquatum sit, hunc hominem, hac vel illa in re vera loqui. Ergo etiam auctoritas Dei reuelantis, per modū mediij cogniti, simul cū obiecto reuelato, terminat assensum fidei diuinæ.

108 III. Ad eliciendum assensum fidei diuinæ, circa obiectum reuelatum, necesse est, vt eliciatur etiam aliquis fidei diuinæ assensus circa ipsam reuelationem, sicut assert. 6. dictum est. Ergo necesse est, vt assensus ille reuelationis, vel re ipsa sit distinctus ab assensu obiecti reuelati, vel vt sit re ipsa idem. Si posterius dicatur, habetur intentum. Prius dici non potest: quia tunc fides esset discursiua, vt pote non immediate nitens ipsa reuelatione diuina, sed assensu reuelationis, ex quo velut assensu principij eliceret assensum veritatis reuelatæ; quandoquidem ad discursum non requiritur, vt assensus principij etiam tempore antecedit assensum conclusionis; satis est, vt assensus ille & re ipsa sit distinctus, & natura prior assensu conclusionis: sed consequens est falsum, ac refutatum dubio præcedenti.

109 IV. Credere aliquid propter diuinam reuelationem, includit hoc ipsum, Credere aliquid à Deo esse reuelatū: ergo includit assensum diuinæ reuelationis; ac proinde in omni assensu fidei diuinæ, simul & eodẽ assensu creditur diuina reuelatio.

Denique sicut se habet electio mediij ad finem, ita etiam se habet fides diuina circa obiectum reuelatum ad assensum ipsius reuelationis: sicut enim propter finem eligimus media, ita etiam, propter reuelationem diuinam credimus obiectum reuelatum: sed vnus & idem actus electionis necessario simul aliquo modo terminatur ad medium ac finem: ergo etiam vnus & idem actus fidei diuinæ simul terminatur ad reuelationem, & ad obiectum reuelatum. Ex quibus colligitur, necessario fatendum, ipsam etiam reuelationem diuinam esse diuinam fidei credendam, ad hoc, vt aliquid credatur fide diuinæ.

Ad argumenta contrariæ sententiæ ita respondetur. Ad primum negatur sequela. Ratio est; quia tamen in assensu fidei necessarium sit, credere ipsam etiam reuelationem, vt dictum, non tamen necesse est, eam credere propter aliam distinctam reuelationem (esto hoc subinde fieri possit, vt assertionem prima insinuauimus;) sed supposita sufficienti propositione, quæ non minus ex parte obiecti reuelati, quam ipsius reuelationis ob parem vtriusque obscuritatem, necessaria est, satis est credere reuelationem, propter se ipsam; siue dicamus, reuelationi ipsi non credi vt reuelatæ, sed vt ipsa reuelatio est; sicut regula non adhibetur vt regulatum, sed formaliter vt regula; quemadmodum cum Capreolo in 3. dist. 24. q. 2. responsi. ad argum. contr. 4. concl. Caietano q. 1. a. 1. dub. 4. & Cano lib. 2. locorū cap. 8. respondet Gregorius de Valentia q. 1. punct. 1. §. 5. diffie. 8. siue fatemur (quod verius ac planius est, & recte addit Valentia ibidem) ipsam etiã reuelationem credi vt reuelatam, non quidem necessario per aliam reuelationem, sed per se ipsam; sicut lumen aut lucem videmus per se ipsam, vt recte etiam dixit Caietanus loco citat.

Id autem hoc modo facile explicatur. Sicut enim loquutio quæuis humana dicit & notificat audienti non solum aliquid aliud, sed etiam se ipsam, vt quotidiana experientia patet: ita etiam reuelatio diuina, præterquam quod obiectum, aliquod fidei materiale dicit & reuelat, simul etiã se ipsam notificat, non quidem reflexe, & in actu quasi signato, sed in actu exercito. Quo fit, vt simul ac propter eandem ipsam reuelationem credamus & obiectum reuelatum, & ipsam reuelationem.

Ad secundum respondetur, si proprie loquamur de ratione formali obiectiua propter quam, eam in omni habitu intellectiuo, talem esse debere, vt per modum obiecti partialis terminet ipsam potentiam ac habitum; cum hoc tamen discrimine, vt si habitus sit discursiuus, actu distincto assentiamur principijs, quæ sunt ratio formalis obiectiua, propter quam assentiamur conclusioni, sicut dictum est dubio præced. Si autem habitus non sit discursiuus, tunc vnus & idem actus simul terminetur, & ad obiectum materiale, & ad ipsam rationem formalem obiectiuam. Sicut enim vno & eodem actu videmus colorem & lumen, vno & eodem actu electionis volumus finem, & media propter finem. &c. Ita etiam

vnaus & idem assensus principiorum simul terminatur ad principia & ad ipsam claritatem, quæ in connexionem utriusque extremi, supposita cognitione terminorum, cernitur; quam dubio præcedit. diximus esse rationem formalem obiectivam assensus principiorum: quamquæ hoc ipso, quod ea ratio non est aliquid à parte rei distinctum ab ipsis principijs, quibus assentimur, assensus ille non ita distinctè ad ipsam rationem assentiendi ferri deprehenditur. Quæ verò præterea in obiectione exempla adducuntur, ad propositum non pertinent; nam species sensibiles, vel intelligibiles, itemque varia abstractio obiecti cogniti, proprie non sunt ratio formalis obiectiva, propter quam alicuius habitus siue actus intellectui, ut pluribus dictum tomo 1. disp. 1. q. 1. dub. 3.

Ad tertium respondetur, falsum assumi; nam ad credendum aliquid per fidem diuinam, non sufficere absolute probabilem assensum reuelationis, sed requiri fidem diuinam, circa eandem, ex instituto probauimus assert. 6. Ad probationes antecedentes respondetur. Ad I. Disparem plane quoad hoc esse rationem fidei humanæ, & diuinæ. Sicut enim ipse assensus fidei humanæ solum est probabilis, ita ad credendum aliquid per fidem humanam, sufficit notitia & assensus probabilis humanæ contestationis. Aliter ferres habet eum fide diuinam; quæ hoc ipso, quod infallibiliter assentitur veritati reuelatæ, propter reuelationem, necessario etiam simul infallibilem requirit & continet assensum circa diuinam reuelationem; cum hæc sibi inuicem pari proportionem respondeant, ut superius argumentati fuimus. Ad secundum respondetur, nec in casu Clementinæ; nec in controuersia de immaculata Virginis Conceptione; nec in vlla simili materia, vbi de ipsa reuelatione dubitare licet, elici de eadem materia posse actum fidei, ob defectum propositionis sufficientis; quæ cum ad credendam diuinam fide reuelationem non sufficit, non etiam sufficit ad credendum obiectum reuelatum, & contra; ut ex instituto dicitur quæst. sequenti.

Et quamuis ante ipsum assensum fidei, tam de veritate reuelata, quam de ipsa reuelatione, ex parte quidem propositionis, ac per modum conditionis prærequisitæ; (quæ oppositæ sententiæ auctores cum ratione credendi confundisse videtur) sufficiat fides humana, adeoque certus gradus probabilitatis, is tamē non excludit assensum fidei diuinæ, tã de veritate reuelata quàm de reuelatione subsequente, sed potius viã ad eum tenet. Quò fit, ut nulla plane sit cõsequentia, si dicas, in casu conuersionis Samaritanæ, aut Samaritanorũ, per modum proponentis, seu applicantis obiectum fidei, sufficiebat probabilis aliqua notitia miraculi, per humanam contestationem accepta: Ergo nulla penitus requirebatur fides diuina ipsius reuelationis, quod perinde est, ac si dicas; ad sciētias mathematicas cõparadas, per modum proponentis obiectum, sufficit fidelis & erudita instructio Magistris: ergo nõ requiritur assensus sciētificus de ipsius obiectis.

Quod si quis alicui propositioni solũ assentiat, propter reuelationem diuinam probabiliter cognitam, is nequaquam erit assensus fidei diui-

næ, sed naturalis solum assensus fidei humanæ, qualem assensum etiam habent hæretici, cuius pinde assentiendi ratio non est ipsa reuelatio diuina, sed probabilis solũ persuasio de reuelatione diuina, ut dictum assert. 6. & dubio præc. sub finē.

Ad quartum respondetur, falsum itidem assumi, & ex ipso eius opposito probari nostrum propositum, ut superius dictum assert. 7. Quænam autem & qualis propositio reuelationis sufficiat ad credendum aliquid fide diuina, ex instituto dicitur quæst. sequenti.

D V B I V M V.

Utrum obiectum materiale fidei possit esse falsum; seu an aliquid falsum per fidem diuinam credi; Deusque falsum testari possit.

S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 3.

Etiam hæc de obiecto fidei, tam formali, quam materiali, quoad substantiam spectato; sequitur ut cum S. Thoma agamus, de conditionibus quibusdam accidentalibus obiecti materialis fidei, qualis est, tum veritas, tum obscuritas seu inevidentia eiusdem, tum etiam certa eius distributio per articulos, & in vnum symbolum collectio, ac denique per temporum series incrementum. Et quod ad primum attinet, sensus propositæ dubitationis est, an per fidem diuinam & infusam credi aliquid possit, quod re ipsa verum nõ sit; an potius obiectum fidei necessario ac infallibiliter sit verum; vbi simul etiam de infallibili auctoritate Dei attestantis disserendum est.

Ratio vero dubitandi, esse potest. I. Quia nihil videtur ob stare, quo minus Deus, saltem per absolutam potentiam, falsum docere, vel testari, seu persuadere possit. Qualis enim hac in re potest ostendi implicatio contradictionis? Imo de facto Deum id non unquam fecisse, colligi posse videtur ex scriptura multipliciter. Primo cum asserit, Deum aliquos decipere: Ut Iob. 1. 2. v. 19. *Ducit sacerdotes in gloriam, & optimates suppletat, cõmutans labium veracium, & doctrinam suam auferens.* Et v. 24. *Qui immutat cor Principum populi terra, & decipit eos, ut frustra incedant per inuicem: palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.* Item Ezechielis 14. v. 9. *Et Propheta cum errauerit, & loquutus fuerit verbum: ego Dominus decepi Prophetam illum: id quod pluribus exponitur v. 4. & 5.*

Secundo eum testatur etiam propheticè prædicta quandoque impleta non fuisse. Ut 4. Regum 20. v. 1. vbi ab Isaia mors imminens prænuntiatur Ezechie, quæ tamen postea in plures años dilata est. Item Ionæ 3. v. 4. vbi ex mandato Dei Ionas palam in clamat: *Adhuc quadraginta dies; & Ninive subuertetur;* quod tamen postea non accidit.

Tertio cum indicat, non ullos etiã diuino spiritu inspiratos falsum dixisse, ut Abrahamum Gen. 22. v. 5. *Ego, & puer illic vsq; properantes, postquam adoraueri-*

mus, reuertemur ad vos. Iacob Genesis 27. vers. 19. Ego sum primogenitus tuus Esau.

Quarto cum etiam ipsa scriptura contradictionibus non videtur vacare. Cum igitur fides per se & quidem præcipue nitatur diuina reuelatione, certe si hæc falsa esse potest, etiam fidei subesse falsum poterit.

118 II. Sunt quædam veritates seu propositiones fidei, pèdentes ex varijs circumstantijs particularibus, quæ non possunt nisi fide humana constare. v. g. hanc hostiam, quam ex fide adoramus, esse consecratam; Concilium Tridentinum fuisse verum ac legitimum Concilium, ac proinde habere auctoritatem infallibilem; hunc vel illum in inuiduo esse verum & legitimum Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ Pontificem, &c.

III. Judæus fidelis olim sub vesperam Natiuitatis Christi credens, Christum nasciturum, potuit hunc suum actum continuare vsque ad præteritum instans Natiuitatis: Ergo potest aliquis fidei actus esse falsus.

119 IV. Fides saltè vt cõditiõne quadã sine qua nõ, siue vt ratione applicatè obiectum credendũ, nititur humana propositione, qua obiectum fiat credibile, vt patebit quæstione sequenti. Ea vero propositio ita se habet ad fidem, vt si illa falsa sit, aut esse possit, etiam fides consequens falsa sit, aut esse possit; sed illa potest esse falsa. Ergo, &c. Maior hæc per se pater: non enim potest esse verus assensus ille, qui sequitur propositionem falsam, hoc est, de obiecto falso. Minor probatur: tũ quia nec ex parte hominis fidem proponentis, vt qui falli & fallere potest; nec ex parte rei, quæ proponitur; nec ex parte mediõrum, quibus nititur credibilitas fidei, quicquam obstat, quo minus aliquid falsum fiat alicui euidenter credibile. multa enim falsa sunt probabiliõra adeoque credibiliõra veris: Ergo propositio requisita ad fidem potest esse falsa, adeoque de re falsa.

120 V. Ex his igitur sic vterius licet argumentari: Nec ipsa reuelatio diuina per se; nec propositio seu motiua externa impedire videntur, quo minus rationabiliter possit dubitari, an non hæc omnia, quæ per fidem proponuntur, sint falsa, ergo saltem non potest fidei assensus adeo certus & indubitatus esse; vtrumque forte à parte rei de obiecto certissimo. Antecedens probatur. Quia ipsa reuelatio fidei cum sit obscura, non potest esse medium certo cognoscendi hoc vel illud esse diuinitus reuelatum, adeoque nec adimere facultatem dubitandi. Deinde non obstantibus motiuis, ac propositione externa, absolute fieri potest, vt id quod proponitur sit falsum. Cur ergo adeo certa & indubia fide rebus fidei assentiar; esto secundum se sint certissima.

121 VI. Nihil videtur obstare, absolute loquendo, quo minus Deus propter honestum finem sibi cognitum, per hominem aliquem faciat miraculum; qui tamen interim ea gratia abusus, asseueret, id fieri propter confirmationem alicuius rei, quæ falsa est; quantumuis interim Deus rem illam nec affirmare, nec confirmare intendat. Id vero cum accidit, periude videtur esse, secundum humanam existimationem, ac si

Deus ipse eo miraculo falsum contestetur: Ergo secundum existimationem humanam, auctoritas Dei contestantis non est omnino infallibilis.

VII. Denique nihil videtur obstare, quominus Deus per se ipsum in intellectu humano producat, seu habitum ad errorem inclinantem, seu ipsum etiam actum erroris. Quod rursum si fiat, Deus author erit erroris; cuius proinde in persuadendo seu reuelando auctoritas non sit habenda infallibilis. His tamen non obstantibus, de proposita dubitatione sequentes assertiones statuimus.

122 ASSERTIO I. Fidei diuinæ non potest villo modo subesse falsum, ac proinde per fidem diuinam nihil credi potest, nisi verum, Ita S. Thomas hic q. 1. a. 3. & ceteri Theologi omnes ibidem, & in 3. dist. 24. aut 25. Estque id adeo de fide certum, vt nihil magis per fidem credatur, quam certissima & verissima esse omnia, quæ per fidem creduntur. Probatur assertio ex scriptura Heb. 11. v. 1. vbi fides definitur, *sperandarum substantia rerum argumentum* (seu conuidio) *non apparentium*. Ex qua vtraque appellatione colligitur fidei soliditas, & certitudo; maxime quia alioquin nec spes quidem firma ac certa esse posset.

Huc spectat illud Apostoli 2. Cor. 1. vers. 19. *Dei filius IESVS CHRISTVS qui vobis per nos prædicatus est, per me & Siluanum & Timotheum, non fuit Est Non; sed Est in illo fuit. Quorquor enim promissiones Dei sunt, in illo Est (constitunt) ideo & per ipsum Amen Deo, ad gloriam nostram. Vbi Apostolus & prædicationem fidei & promissiones Dei firmas ac immobiles stare contestatur. Plura assert. 2.*

124 Ratio assertionis, quam S. Thomas, & omnes Theologi afferunt, est; quia reuelatum, siue contestatum à prima veritate, est certissimum & verissimum; adeo vt falsum esse multo modo possit; alias enim prima veritas falleret, quod implicat in terminis, quia eo ipso iam non esset, prima & summa veritas in dicendo: atqui omnia, quæ per fidem creduntur, reuelata sunt à prima ac summa veritate in dicendo, scilicet à Deo; cum nihil credatur, nisi sub reuelatione diuina, tanquam formali & adæquata ratione fidei: ita quidem, vt quemadmodum nihil subest alicui potentia, vel habitui (vt loquitur S. Thomas) aut etiam actui, nisi mediante ratione formali obiecti; sicut color videri non potest, nisi per lumen, & conclusio sciri nõ potest, nisi per medium demonstrationis: ita nihil possit cadere sub fidem nisi in quantum fiat sub veritate prima (seu reuelatione diuina,) sub qua nullum falsum stare potest, sicut nec non ens sub ente, nec malum sub bonitate. Accedit, quod nulla virtus intellectualis potest tendere in falsum, iuxta Aristotelē 6. Eth. c. 3 & S. Thomam hic cit. a. 3. ad 1. Fides autem est virtus intellectualis, Ergo &c.

125 Dices primo. Virtutibus appetitiuis, vt iustitiæ, fortitudini; imo etiam spei, & charitati, potest subesse falsum: cum & multi sperent se habituros vitam æternam, quam non habebunt; & multi diligantur tanquam boni, qui tamen boni non sunt; ergo & fidei. Responderetur cũ S. Thoma

cit. a. 3. ad 1. aliam quoad hoc rationem esse virtutum moralium; aliam intellectualium. Singulæ enim perficiunt mentem in ordine ad proprium formale obiectum: illæ quidem ad bonum morale, cui opponitur malum morale: hæc ad bonum intellectus, hoc est verum, cui opponitur falsum. Quo fit, ut quia harum obiectum directe aduersatur falso, non possit vnquam esse falsum; illarum vero obiectum, quia est bonum morale, quod non repugnat aliquando niti opinione speculatiue falsa, ideo fit, ut aliquis iuste, fortiter, temperate, agere possit, soluendo debitum existimatum, sternendo eum, qui prudenter hostis Reip. iudicatur, reddendo coniugale debitum ei, quæ merito coniunx existimatur; tamen si forte re ipsa nec illud sit debitum, nec iste hostis, nec ista coniunx.

126 Accedit, quod ut ibidem notauit S. Thomas, nec spei, nec charitati proprie loquendo subest falsum. Nam nec per spem speratur vita æterna, tanquam absolute & citra conditionem obtinenda, sed solum ut possibilis & acquirenda sub conditione finalis perseverantia; in qua re non fallitur ille, qui postea eam sua culpa non consequitur. Neque charitatis formale & vltimum obiectum est proximus, aut eidem inherens bonitas, sed Deus propter quem diligitur proximus. Unde fit, ut nec illa quidem fallatur circa suum obiectum formale. Quod similiter etiam dici potest de omnibus virtutibus moralibus: nunquam enim ipsæ falluntur circa obiectum suum formale; semper enim iustitia tendit in obiectum formaliter iustum; temperantia in obiectum formaliter temperatum; & sic de cæteris. Et denique nec virtutes quidem morales per se niti principio falso, contra quosdam fufius ostendimus tomo 2. disputatione secunda, quaestione sexta, dub. 1.

127 Dices secundo. Ad prudentiam in particulari spectat iudicare, an hoc vel illud sit temperatum, iustum &c. in quo tamen iudicio potest esse falsitas, etiam si procedat à prudentia infusa. Respondetur, ad prudentiam non spectare in particulari absolute iudicare, hoc vel illud secundum se, & à parte rei, esse iustum, temperatum &c. sed solum ut dictum loco citato, id esse probabile seu probabiliter tale; siue ut alij respondent, hic & nunc esse appetitui recto, hoc est, iusto, temperato conforme, adeoque formaliter & practice, secundum habitudinem scilicet ad operantem, iustum &c. in quo nunquam errat. Fides autem, quia secundum S. Thomam q. 4. art. 2. ad 3. simul est practica & speculatiua, idcirco nec ad practice, nec ad speculatiue falsum inclinare seu disponere potest, ut de speculatiua quidem, hætenus probatum est; de practica dicitur inferius q. 6. vbi docebitur, fidem nunquam posse elicere actum malum.

128 Dices tertio: attamen actum temperantia versari posse circa obiectum re ipsa ac materialiter non temperatum, puta circa mulierem alienam, quæ inuincibiliter existimetur propria vxor, cur ergo non etiam fides possit versari circa obiectum materialiter falsum? Respondetur, diuersam esse quoad hoc rationem mali & falsi. Nam obiectum

materialiter ac secundum se malum, potest formaliter, prout in operantis intentionem cadit, esse bonum, quatenus scilicet consentit cum regula rectæ rationis ipsius operantis, hic & nunc vere iudicantis, probabile esse, id obiectum, omnibus spectatis, esse honestum ac licitum sibi; quod satis est, ut obiectum virtutis moralis esse possit. At vero propositio materialiter falsa, non potest esse formaliter vera; quandoquidem veritas & falsitas ipsius desumitur per convenientiam vel disconuenientiam eius, cum re ipsa, quidquid fit de iudicio seu dispositione operantis.

129 ASSERTIO II. Hæreticum est dicere, Deum vnquam actu & re ipsa, siue per se, siue per alium falsum dixisse. Ita ex communi censent Bannes hic quaestio. 1. art. 3. & Gregorius de Valentia q. 1. punct. 3. contra Priscillianistas, contrarium olim sentientes; teste Augustino lib. de hæresibus; item contra Armenos, teste Guidone Carmelita apud Castro Verbo *Deus* q. 3. Probatur omnibus illis scripturæ testimonijs, quibus docetur Deum esse omnis mendacij expertem. Ut Num. 23. v. 19. *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur.* Ad Titum 1. v. 2. *Quam promissit, qui non mentitur Deus.* Mentiretur autem, si vlla ratione falsum diceret; quandoquidem omnia sciens, nunquam potest ignoranter falsum dicere. Huc spectant etiã illa, quibus suprema Dei veritas commendatur. Ioan. 3. v. 33. *Qui accepit eius testimoniū, signauit, quia Deus verax est.* Rom. 3. v. 4. *Est autem Deus verax; omnis autem homo mendax.* Lucæ 21. v. 33. *Celum & terra transibunt; verba autem mea non transibunt.*

130 Quæ quidem testimonia non solum probant, Deum per se ipsum non mentiri, aut fallere, sed nec per alios. Tum quia loquuntur de DEO, prout nunc re ipsa loquutus est; loquutus est autem fere semper per alios. Tum quia in scriptura non minus tribuuntur Deo, quæ per alios, quam quæ per se ipsum loquutus est, ut patet Isaia 1. vers. 2. 10. & 24. Ieremæ 2. vers. 1. 5. 9. Ioannis 14. v. 14. Hebr. 1. vers. 1. optime 1. Thessal. 2. v. 13. *Quoniam cum accepissetis à nobis verbum audicis DEI, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.* Tum quia in moribus vtrumque eiusdem rationis est, per se, aut per alios falsum dicere. Ratio; & plura alia loca adducuntur inferius assert. 4. Et potest, hæc de re pluribus videri Augustinus de mendacio, & in alio libro contra mendacium.

131 ASSERTIO III. Hæreticum quoque est dicere, Deum de potentia ordinaria posse docere siue testari falsum, siue per se, siue per alium. Ita docent Gregorius de Valentia & Bannes locis cit. et si Canus l. 2. locorum c. 3. non audeat simpliciter hæreticum pronuntiare eum, qui asserit, Deum, iuxta legem ordinariam, posse docere falsum per alterum: cum tamen hæc duo non sint distinguenda, ut supra dictum. Probatur ex scriptura tum citatis testimonijs; tum speciatim illo Heb. 6. v. 18. *Per duas res immobiles (promissionem ac iusiurandum) quibus impossibile est mentiri Deo, fortissimè solatiū habeamus, qui confugimus, ad renendā propositam spem: quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmā.*

Ratio est; quia vel potentia ordinaria accipitur pro illa, qua Deus facit ea, quæ iam decreuit; & tum ex dictis præcedenti assertione patet, Deum nunquam mentiri posse: vel accipitur pro potentia operante ea, quæ sunt naturis rerum consentanea; & sic ex sequenti assertione patet, mentiri non esse consentaneum, diuinæ naturæ, nec vlllo modo possibile. Vbi etiã SS. Patres afferemus.

133 ASSERTIO IV. Deus nec de potentia quidem absoluta, per se, aut per alium, falsum dicere; aut testari potest. Ita ex communi docent Canus lib. 2. locorum cap. 4. Gregorius de Valentia cit. q. 1. pun. 3. Bannes, & Arragonius hic quæst. 1. punct. 3. post Ariminensem infra, Durandum in 3. distinct. 24. q. 2. Marsilium in 3. q. 14. Et videtur mihi de fide, contra Gabrielem in 3. dist. 38. q. 1. Aliacum in 1. q. 12. Holkot in 2. dist. 2. & alios quosdam citatos ab Ariminenfi in 1. d. 42. q. 2. quorum sententiam minimum temerariam censet Gregorius de Valentia cit. pun. 3. Aragonius vero temerariam & erroneam.

134 Probatur assertio primo ex citato loco Heb. 6. alijsque testimonijs pro assertionem tertia adductis. Quibus accedunt illa; Deuteron. 32. v. 4. *DEVS fidelis est absque vlla iniquitate; iustus est & rectus.* 2. Timoth. 2. v. 13. *Si non credimus, ille fidelis permanet; negare se ipsum non potest.* Ex quibus colligitur, tam Deo repugnare infidelitatem, seu in dictis falsitatem, quam iniquitatem, aut sui negationem. Sicut & illud 1. Timoth. 3. *Est autem Deus verax; omnis autem homo mendax;* non tam procedit de actu, quam de potentia, quantum est ex naturali vtriusque dispositione.

135 Secundo id ipsum probatur vnanimi consensu SS. Patrum. Athanasius lib. de Incarnatione Verbi ait: *Absurdum est, Deum in suis verbis mentiri.* Chrysostomus hom. 1. in symbolum: *Aliqua Deus non potest, utpote falli, fallere, mentiri,* Cyrillus Alexandrinus l. 2. in Ioannem c. 69. pro certo habet, *non posse diuinam mentiri naturam.* Ambrosius l. 6. epistola 37. *Impossibile est mentiri Deum.* Augustinus l. 22. de ciuitate c. 25. *Si volunt inuenire, quod omnipotens non potest, habent prorsus, Ego dicam: mentiri non potest.* Qui etiam eandem veritatem ex instituto probat l. 15. de Trinitate c. 15. & l. 1. de symbolo cap. 1. vii & Anselmus lib. 1. *Cur Deus homo,* cap. 12.

136 Tertio Probatur assertio ratione. I. Quia mentiri intrinsece malum est, vt ex certa & communi sententia, cum Augustino vtroque libro de mendacio, & contra mendacium, docent S. Thomas infra q. 110. a. 3. alijsque Theologi loc. cit. Semper autem mentiretur Deus, si vlla ratione falsum diceret, vt supra dictum: Ergo simpliciter pugnat cum diuina bonitate, vlllo modo falsum dicere.

137 II. Quia si maxime in hominibus aliquando mendacium, propter necessitatẽ alicuius mali vitandi, malum non esset, in Deo tamen malum semper esset, vt bene etiam notarunt Cicero libro 2. de Rep. & Plato, quem referunt Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, Eusebius lib. 3. de præparatione Euangelica cap. 3. & Origenes l. 4. cõ-

tra Celsum. Tum quia mendacio nunquam indiget, siue ad malum vitandum, siue ad bonum procurandũ: tum quia si mentiretur semel, perderet summam illam auctoritatem in testando; tantum autem bonum frustra prodigere; intrinsece malum est.

III. Quia veritas est perfectio simpliciter: ergo necessario est, & esse debet in Deo; & quidem summo & infinito modo; ita vt perfectior excogitari non possit: talis autem est, nec posse quidem vllatenus mentiri.

IV. Si semel concedatur, Deum vel per absolutam potentiam posse mentiri, perit certitudo & infallibilitas fidei nostræ; utpote, quæ ex consequenti nitetur ratione fallibili, reuelatione scilicet diuinæ, quæ absolute possit esse falsa.

138 Dices. Satis est, Deum hac sua potentia re ipsa nunquam fuisse vsum, in reuelandis rebus fidei: id quod cognosci potest, tum ex ipsius attestatione, tum ex motiuis fidei nostræ. Respondetur primo, etiamsi constaret, Deum nunquam fuisse vsum ea potestate, adhuc tamen periret infallibilitas diuinæ reuelationis, hoc ipso, quod ea nihilominus saltem posset esse fallax & falsa.

139 Respondetur secundo, nec posse quidem certo constare, Deum non fuisse vsum sua illa potentia, si eam haberet. Vnde enim constaret? an ex attestatione Dei? sed si Deus vlllo modo falsum dicere potest, de hac ipsa dubitare quis poterit, an non Deus in ea ipsa reuelatione forsitan vsum sit sua illa potentia. Si enim aliquid Dei verbum falsum esse potest, cur non & illud, quo attestatur, se vera dicere? An ex motiuis? sed hæc non possunt esse infallibilis ratio assensus fidei diuinæ, de veritatibus à DEO reuelatis; sed solum assensus cuiusdam euidentis, de credibilitate rerum fidei, vt dicitur, quæstione sequenti. Accedit, quod si reuelatio diuina falsa esse potest, nulla motiua efficere poterunt, vt indubitata prorsus & infallibili fide credantur ea, quæ sunt diuinus reuelata.

Prorsus ergo per contrariam sententiam perit certitudo ipsius fidei; cum nec ipsa fides ex ea sententia nitatur ratione prorsus infallibili, nec iuxta illam sententiam suppetere possit vlllum medium, certo cognoscendi, reuelationem rerum credendarum falsam non esse. Quæ etiam causa est, cur Sancti Patres tantopere refugiant & detestentur omnem falsitatem & fucum, in propaganda & persuadenda fide, vt pluribus disserit Augustinus lib. contra mendac. capit. 8.

Sed & in Concilio Lateranensi sub Leone X. session. 11. excommunicantur illi, qui confictis miraculis iuxta illud Iob 13. versu 7. *Nunquid DEVS indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?* Et Apocalypsis vlt. vers. 18. *Si quis apposerit ad hæc (fictitias reuelationes) apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.*

140 ASSERTIO V. Fides proinde diuina

prorsus infallibilis est, idque ex triplici capite: Primo ex se, ac ratione sui, quia talis est assensus; Secundo ex parte rationis formalis obiectivæ, quæ est diuina reuelatio; tertio ex parte causæ efficientis seu luminis fidei, quandoquidem nulli horum potest subesse falsum. Hæc est communis Doctorum sententia, & extra controuersiam. Colligitur ex dictis, prima quidem pars ex probatione assertionis primæ; quia actus fidei est actus virtutis intellectualis, qui non potest esse falsus, ut dictum. Accedit quod actus fidei est actus intrinsece supernaturalis, ut suo loco dicitur: Ergo in sua ratione specifica, quatenus talis assensus est, necessario est bonus & perfectus: talis autem non est nisi verus.

Secunda pars patet ex assertionem 2. 3. 4. quia reuelationi diuinæ nunquam potest subesse falsum.

141 Tertia pars probatur. Quia lumen fidei, vel est actualis motio, seu inspiratio à Deo immissa, ad assentiendum ei, quod per fidem proponitur; vel est ipse habitus fidei: neutri autem potest subesse falsum, ut de habitu constat ex dictis assertionem prima. De motione actuali probatur ex eo; non solum quia alioqui Deus esset author falsitatis & deceptionis, sed etiam quia illa ipsa motio est illuminatio quædam supernaturalis, adeoque participatio increati luminis, cui non potest subesse falsum.

142 ASSERTIO VI. Quamuis igitur non omnia quidem fidei obiecta secundum se absolute necessaria sint; at omnia tamen habent quandam necessitatem infallibilitatis, quatenus cadunt sub scientiam & reuelationem diuinam. Ita S. Thomas hic q. 1. a. 3. ad 2. & est extra controuersiam. Prima pars patet ex eo, quia multa creduntur per fidem, quæ absolute potuerunt non esse, ut Incarnatio, Passio, Resurrectio Christi &c. præter innumera alia quæ in scriptura sacra habentur, mere contingentia.

Secunda pars probatur ex dictis, quia omne à Deo scitum & reuelatum, infallibiliter, adeoque necessario necessitate quadam infallibilitatis est verum: omne creditum est scitum & reuelatum à Deo: Ergo necessario est verum necessitate quadam infallibilitatis; quæ scilicet est necessitas ex suppositione ipsius scientiæ, seu reuelationis diuinæ. Superest ut argumenta contra infallibilem hanc fidei veritatem initio proposita dissoluamus.

143 Ad primum argumentum respondetur; Deum nec per absolutam quidem potentiam falsum testari posse, constat ex dictis assertionem 4. Ad exempla obiecta ita respondetur. Ad primum, Deum dici decipere permissiue, ut dictum in simili de induratione & excæcatione Dei, tom. 2. disp. 4. q. 9. dub. 5. & declarant S. Thomas 1. 2. q. 79. a. 3. & q. 9. de malo a. 1. & Canus lib. 2. locorum cap. 4. Nec aliter intelligendus Augustinus lib. 83. q. 53. cum ait, Deum non per se, quidem, nec per bonos Angelos, sed per malos, alios nonnunquam malos decipere. Potest etiam deceptio Principum terræ referri ad elusionem vanæ illius cõfidentia & securitatis, quam impij

sibi solent ipsi confingere in traducenda vita impura & impia: quæ non est deceptio ex attestatione Dei, sed ex propria & arbitraria impiorum persuasionem profecta.

144 Ad secundum exemplum respondetur, Prophetias eiusmodi vel tantum fuisse comminatorias, vel prædictiones effectus in sua causa tantum; futurum scilicet hoc vel illud, quantum est ex dispositione causarum naturalium. Quo modo optime explicatur prædictio illa mortis Ezechia. De qua re pluribus Sanctus Thomas 1. part. quæst. 19. articulo 7, & 2. 2. quæstio. 171. art. 6.

Ad tertium exemplum respondetur, eiusmodi sermones aut non fuisse Deo inspirante prolatos, aut certe mendacio vacare. Quod quidem de Abrahamo & Iacobo sentiunt communiter omnes, iuxta Augustinum q. 74. in Genesim, & l. 16. de ciuitate cap. 37. & contra mendacium c. 10. & iuxta Innocentium Papam capit. *Gaudemus*, de diuortijs. Nam & Abraham fretus diuinæ promissione spem firmam habebat, filium saluum reducendi, & Iacob iam aliunde iure primogenituræ gaudens, profiteri potuit, se in ea actione, personam & locum Esau sustinere, ut in Comædijs quotidie fieri videmus. De qua re plura Pererius in illa loca, & Ribera in cap. 11. ad Heb. num. 50. Ad quartum respondetur, contradictiones illas solum esse apparentes, non veras, ut videre est, tum apud Bannem & Valentiam hic q. 1. a. 3. seu pun. 3. tum apud Bellarminum lib. 5. de verbo Dei cap. 5. & seq. Nam eas particulatim discutere non est huius loci.

145 Ad secundum argumentum, quod attinet ad hostiam consecratam, Respondetur eum S. Thomam hic q. 1. a. 3. ad 4. & Caietano, Banne, & alijs ibidem, ex communi; quod hæc hostia, absolute loquendo, sit vere consecrata, non credi per fidem diuinam; sed id certum esse duntaxat modo & fide humana, utpote pendens ex multis hypothesebus, quæ non nisi fide humana cognoscuntur. *Fides credentis*, inquit Sanctus Thomas loc. citat. *non refertur ad has species panis, vel illas, sed ad hoc, quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis, quando recte fuerit consecratum. Vnde si non recte sit consecratum, fidei non suberit propter hoc falsum. &c.* Neque tamen ideo necesse est, sub expressa conditione adorari hostiam, ut recte Caietanus ibidem, & declaratur in 3. part.

146 Quod vero attinet ad Pontificem in indiuiduo (eadem est ratio Concilij) varia quidem est de hac re sententia; sed supponendo id esse de fide certum; de quo infra q. 3. Respondeo, rationem id credendi non esse auctoritatem, aut fidem humanam, sed reuelationem diuinam; qua vniuersim reuelatum est, omnem Petri in Romana Cathedra successorem, legitime electum & acceptatum, esse Caput, & summum Pontificem Ecclesiæ: ut & omne Concilium generale legitime congregatum, habere infallibilem auctoritatem definiendi. Qua maiore vniuersali præsupposita, in minore tanquam euidenter certum (morali scilicet euidentia, quali scimus, Romam esse)

subsumitur: atqui hic Pontifex, hoc Concilium est tale: Ergo, &c. Quo theologico discursu facto, absolute postmodum utrumque credimus, ob diuinam reuelationem, vt generatim de propositionibus, quæ ex alijs reuelatis inferuntur, dictum dub. 3.

Dices: Ergo saltem fides potest nonnunquam esse causa falsi assensus: vt si positâ maiori de fide, minorem falsam subsumendo dicas: Concilium legitimum generale non potuit errare: Conciliū Basileense subijciens Papam Concilio fuit tale. Ergo &c. In quo discursu conclusio, ex vtraque præmissâ procedens, est falsa. Ad hoc respondet Bannes loc. cit. fidem per accidens posse esse causam falsi assensus materialiter, & velut quoad substantiam actus spectati, non autem ipsius falsitatis formaliter, ne per accidens quidem, vtpote cuius sola causa est falsitas minoris. Sicut etsi Deus est causa actus falsi & mali, quoad entitatē, non ideo tamen est, aut dici debet causa peccati seu falsitatis, ne per accidens quidem.

147 Verum quia præmissæ aut nullo modo sunt causa conclusionis, aut sunt etiam causa eiusdem quatenus talis est, hoc est, vt est circa tale obiectum negatiua, aut affirmatiua: idcirco respondeo, illam tantum præmissam esse causam conclusionis, in qua conclusio virtualiter aliquo modo continetur; qualis quidem in proposito est minor falsa, non maior de fide: quæ quidem nec conditio sine qua non est respectu falsi assensus subsequēntis, non solum quia necesse non est, discurrerentem vtramque propositionem aperte exprimere; sed etiam quia si maxime exprimenda esset, satis foret, eiusmodi propositioni acquisita fide assentiri.

148 Ad tertium argumentum respondetur: Si Iudæus ille non referat suam fidem determinate, ad futurum re ipsa tempus; sed natiuitatem Christi in communi credat, prout abstrahit à certa differentia temporis, vel etiam vt futuram respectu promissionis olim Abrahamo factæ, de venturo Messia &c. tunc nihil obstabit, quo minus idem actus fidei continuetur etiam post instans Christi nati, vt indicat etiam S. Thomas cit. a. 3. ad 3. at si determinate feratur in illâ falsam circumstantiam temporis de Messia venturo, post hoc ipsum tempus elicit assensus, impossibile est, vt idem numero actus continuetur: quin potius erunt duo actus diuersi, vnus verus & supernaturalis actus fidei, posterior falsus, & mere naturalis.

149 Ad quartum & quintum argumentum respondetur, etsi quidem ex parte motiuorum externorum aliquid falsum fieri possit euidenter credibile, tanquam certâ fidē credendum, propter diuinam reuelationem, vt dicitur quæst. seq. tamen assensum circa tale obiectum nunquam futurum assensum diuinæ fidei, sed solum humanæ, vtpote non habentem pro ratione assentiendi veram aliquam reuelationem diuinam, sed solum existimatam. Et quamuis externa fidei propositio seu motiua, per se ac immedie non tribuant absolutam illam certitudinem fidei diuinæ; nec vero aut eadem illam, aut etiam ipsa reuelatio diuina re ipsa

adimant omnem facultatem dubitandi seu dissentendi; manet enim nihilominus fides libera etiam quoad specificationem; plane tamen adimunt facultatem prudenter dubitandi vel dissentendi; hoc ipso, quod fidei obiectum reddūt euidenter credibile per diuinam fidem, eiusque oppositum, secundum prudens iudicium, plane incredibile, vt pluribus dicitur quæstione sequente.

Ad sextum respondetur, ex dictis constare, Deum directâ quidem intentione nunquam posse aliquid falsum miraculo confirmare. An autē id præter intentionē, iuxta casum in obiectione propositum, fieri possit, dubium videri potest. Ad quod respondeo, tamen quidem ei rei impossibilitas non sit omnino mathematice euidens, vt docent etiam Durandus q. 1. prologi num. 46. & q. 7. Gabriel 3. dist. 24. q. 1. a. 3. & colligi potest ex Caietano hic q. 1. a. 4. moraliter tamen quasi euidenter esse; ita vt moraliter loquendo de propositione per miraculū iuxta testimoniū operātis miraculum confirmata, dubitare non possimus; vtcunque forte absolute loquendo, falsum esse possit, quod miraculum ad eum finem sit factum, quem operator miraculi indicat: quomodo quidem censendum est, Deum ob suam auctoritatem, infallibilis fidei tuendam, id non permisurum; tamen si reuera ea re, fidei certitudo non magis læderetur, quam si alijs de causis, ob propositionem falsam, falsum aliquid diuina fide euidenter credibile redderetur, de quo paulo antea diximus.

151 Circa septimū argumentum tangitur difficultas, an Deus per se solū possit in intellectu humano, aut actum erroris, aut habitum ad actum inclinantem producere. Et quidem Vasquez 1. 2. disp. 90. cap. 4. concedit, Deum posse infundere homini habitum erroris, sicut etiam habitum vitiosum inclinantem ad peccatum. Et inferius ait: *Si Deus infunderet habitum erroris, ex quo intellectus erraret, nihil contra suam veritatem faceret: sicut neque ex eo, quod ipse velit errorem in nostro intellectu, & ipsum producat, aliquid nocet sua veritati. Imo si Deus posset sola sua virtute producere actum intellectus, nihil obstabit, quo minus & actum erroris solus infunderet: veritati enim eius solus repugnat, testem esse falsi. At infundere qualitatem inclinantem ad errorem, vel occasionem illius tribuere, vel illum operari, vel ipsum velle nihil fastidii arguit in Deo.* Qua etiam ratione idem Vasquez 3. part. disputat. 61. cap. 4. probat, habitum, vel etiam actum erroris, sicut & habitum vitiosum, suapte natura non pugnare cum vnione hypostatica, sicut pugnat peccatum. Et ibidem num. 59. ait: *nihil obstare, quo minus Deus sit auctor erroris, qui non est peccatum, atq. illum expresse velit: eo quod error, secundū rationē formalem erroris, non est malū culpa, sed est malū pænæ. Solus autē impossibile est, inquit, Deum esse auctorem erroris, tanquā resem, per se, vel per alium; ita vt ipse reificans per se vel per actum aliquem decipias.* Hactenus Vasquez. Idem tradit Aragonius hic q. 1. articulo 3. respons. 1. ad 3. & fauent Marsilius in 2. q. 28. a. 1. dub. 2. & Caietanus lib. 2. Regum c. 12. & 16. vbi dicit, Deum esse causam mendacij,

non vt mendacium, sed vt poena est. In qua sententia, quid ad argumentum obiectum respondendum sit ex dictis liquet.

152 Nihilominus tamē Victoria relect. de homicidio à n. 2. Medina 1. 2. q. 19. a. 1. & Arragonius loc. cit. responso 2. quasi corrigens seipsum, negant, Deum posse eiusmodi habitum, vel actum erroris in humano intellectu per se solū pducere. Quod mihi etiam multo videtur verius; saltem loquamur de tali actu, vel habitu, quo mens imbuta reuera feratur, aut saltem quoad specificationem determinetur ad falsum assensum seu obiectum. Tum quia non minus cum prima ac sumā veritate pugnat falsitas seu error, quam cū summa bonitate peccatum: ergo sicut Deus non potest esse author peccati, ita neq; falsitatis, aut deceptionis.

153 Tum quia alioqui non satis constaret infallibilitas diuinæ reuelationis; cuius hic ordinarius solet esse modus, quod Deus corda ac mentes Prophetarum, aliorumue Sanctorum, certo quodam lumine seu illustratione actuali imbuat, quā ipsos ad quidpiam excedens naturalem cognitionem cognoscendū moueat ac determinet. Si ergo potest Deus aliquem intrinsece mouere ac determinare ad cognitionem seu assensum falsum, quomodo stabit infallibilitas talis reuelationis? Deinde etiam si Deus exterius per Angelum, vel aliam creaturam aliquid homini denuntiet, quandoquidem semel conceditur, posse Deum per seipsum, ac immediate esse authorem erroris, poterit etiam Angelum seu aliam creaturam mouere ac determinare ad aliquid falsi denuntiandum; quo ipso Deus saltem per alium, falsum testabitur; quod tamen fieri posse, omnes negant.

154 Vbi etiam simul aduerto, diuersam esse rationem habitus seu actus prauī & erroris. Nam eriam si detur, (de quo actum tomo 2. disp. 4. q. 9. dub. 5. in fine) Deum posse per se habitum, vel actum prauum in mente hominis producere; illum quidem, quia per se, ac non interueniente libero vsu arbitrij, causa sufficiens malitiæ moralis non est; præsertim cum Deus re ipsa nunc producat appetitum sensitiuum in homine, qui natura sua fertur in bonum sensibile, idque non raro rectæ rationi repugnans: hunc vero, quia productus ab extrinseco ac sine propria libertate habentis, formaliter malus & peccatum esse, non potest: tamen error, etiam seclusa omni culpa errantis, à Deo directe causari non potest in homine; quia erroris ac deceptionis author rem esse, non propterea repugnat Deo, quia error culpa est, sed quia per se tale malum est, quod à summa veritate per se ac directe causari non potest. Idem seruata proportione dico de habitu intellectuali, adeoque etiam de specie intelligibili determinante intellectum, saltem quoad specificationem, ad falsum assensum.

155 Secus est, si loquamur de habitu non ita determinante ad assensum falsum; cuius quidem eadem videtur esse ratio, quæ est habitus vitiosus; quem à solo Deo produci posse, non negamus; eum tamen actum peccaminosum, saltem qui

vitaliter afficiat mentē, per se solum in homine, producere non possit, vt diximus tom. 2. disp. 4. q. 9. dub. 5.

Alia etiam videtur esse ratio speciei sensibilibis, aut intelligibilis, qua non ad assensum falsum, sed solum ad apprehensionem obiecti non existentis potentia determinetur, vt fieri posse in miraculosis apparitionibus Eucharistiæ, docent Sanctus Thomas 3. part. q. 76. a. 8. & in 4. dist. 10. articulo 4. quæstiunc. 2. & opusc. 58. cap. 11. Scotus in 4. distinctione 11. quæst. 1. art. 3. Paludanus in 4. dist. 10. Antoninus 3. part. tract. 13. cap. 14. Victoria relect. de Eucharistia n. 62. & Molina 1. part. q. 55. a. 2. disp. 2. memb. 5. Sicut enim in prima operatione intellectus, & apprehensione simplicium, proprie non est falsitas, ita nihil obstat, quo minus eiusmodi species seu phantasmata representantia obiectum, quod non est, à Deo solo producantur; quandoquidem non est necesse, vt eorum vi intellectus determinetur ad assensum.

D V B I V M VI.

Utrum obiectum fidei possit esse euidens; seu visum seu scitum.

S. Thomas 2. 2. a. 4. & 5.

156 Distinguit S. Thomas his duobus articulis citatis, obiectum euidens in visum, quod scilicet per se ipsum immediate mouet sensum aut intellectum ad sui cognitionem; & dicitur, per se notum, vt sunt obiecta sensuum & principia scientiarum: & in scitum, quod per aliud medium cognitum mouet intellectū ad assensum, adeoque ex per se notis euidenter deducitur, vt sunt conclusiones scientificæ. Et respondet, obiectum fidei formaliter nec visum esse, nec scitum, in corpore vtriusque articuli: esse tamen visum & euidens credenti, sub communicatione credibilitatis a. 4. ad 2. idq; mediante ipso lumine fidei a. 4. ad 3. Addit in corpore vtriusque articuli, nec materialiter quidem posse eandem veritatem esse visam, & scitam ab eodem & in eodem statu; licet in diuersis possit. Vnde concludit a. 5. ea, quæ simpliciter fidei subsunt, & communiter credenda proponuntur omnibus, esse non scita. Assensus autem eorum, quæ secundum se euidentia sunt, vt Deum esse, vnum esse, præexigitur quidem, inquit ibidem ad 3. ad ea, quæ sunt fidei; sed non eodem modo. Qui enim eorum euidentiam habent, eos docet non assentiri ijs per fidem, sed per ipsum habitum scientiæ; alios vero, qui eorū demonstrationem non habent, vult saltē per fidē præcognoscere debere. Ita S. Thomas.

157 Verum vt res tota distinctius explicetur, notandum est primo, euidentem generatim illud dici, quod vel per se immediate, absque alio medio cognito, vel interueniente certo medio, potentiam cognoscentem, ob singularem, quam cum ea proportionē habet, ad eternā adeo cognitionē mouet, vt non possit, saltem quoad specificatio-

nem non iudicare, rem talem esse, qualis apparet. Evidentia autem, prout ad potentiam cognoscere pertinet, est adeo clara obiecti alicuius cognitioni, ut manente eadem apprehensione seu representatione obiecti non possit quis villo modo aliud de eo iudicium ferre, seu aliter de eo sentire, neque etiam dubitare seu formidare, ne non sit tale, quale videtur aut iudicatur.

158 Notandum secundo distinguendas esse in proposito plures quaestiones. Primo enim quaeri potest, utrum obiectum fidei, qua tale formaliter est, possit esse evidens, seu quod idem est, an ipsa fides, respectu alicuius obiecti, possit esse evidens, an potius obscuritas sit de ratione ipsius. Et respondetur, fidem respectu nullius obiecti posse esse evidentem. Ita ex communi & certa Doctorum sententia, contra Manichaeos apud Augustinum lib. de vilis. credendi cap. 1. item contra Abailardum apud Bernardum epist. 190. & ut apparet contra Caluinum lib. 2. Instit. c. 17. sect. 2. & 3. denique ex Scholasticis etiam contra Franciscum de Marchia in prolog. sent. q. 3. & Holkot in 1. sent. q. 1. a. 6. resp. ad 1. argum. dubij 1. docent S. Thomas hic q. 1. art. 4. Ariminenfis in prolog. q. 1. a. 4. Ockam q. 3. Capreolus 3. d. 25. q. vn. item Caietanus, Bannes, Arragonius hic q. 1. a. 4. Gregorius de Valentia q. 1. pun. 4. §. 1. alijque communiter. Probatur ex scriptura Heb. 11. v. 1. vbi fides vocatur *argumentum rerum non apparentium*. Ratio optima S. Thomae cit. art. 4. est; quia actus fidei est liber, etiam quoad specificationem; qui proinde non elicitur nisi praevia motione voluntatis, inclinantis hominem ad credendum: atqui nullum obiectum evidens indiget tali motione, sed potius per se ipsum, seu mediate seu immediate movet intellectum, aut sensum, ad sui cognitionem; Ergo &c. Maior probatur ex scriptura, & Concilijs in quibus passim significatur, in hominis potestate situm esse credere, vel non credere, assentire fidei & dissentire. Marci 16. Ioannis 12. Actorum 20. ad Romanos 10. Idem colligitur ex Concilio Arausicano II. Can. 5. Toletano IV. Canone 55. Tridentino sess. 6. cap. 6. vbi dicitur, *Homines excitatos divina gratia, & adiutos, fidem ex auditu concipientes libere moveri in Deum, credentes vera esse, quae divinitus reuelata & promissa sunt*. Et confirmatur, quia si fides respectu vllius obiecti esset evidens, tum aut non esset vnus habitus, aut certe esset respectu omnium evidens; quandoquidem vnus & idem habitus non potest esse evidens & inevidens.

Argumenta vero oppositi erroris aut confundunt evidentiam credibilitatis cum evidentia veritatis, adeoque ipsam propositionem fidei cum ratione formali obiectiva eiusdem; aut evidentiam non satis distinguunt a certitudine & infalibilitate.

160 Secunda quaestio est, utrum obiectum fidei sub communi ratione credibilitatis sit evidens, ita scilicet, ut credentes non quidem per ipsum actum, seu habitum fidei, sed cuiuscunque demum alterius virtutis, euidenter cognoscant, obiectum fidei esse credibile. Et respondetur affirmatiue, cum S. Thoma hic articulo 4. ad 2. ex communi

Ratio est, quia alioquin fidei assensus prudenter elici non potest; ut ex instituto dicitur quaestio. seq.

Solummodo quaeri potest hoc loco, a quonam habitu eliciatur tale iudicium. Respondetur, si iudicium hoc quasi vniuersale sit, & speculatiuum, elici per scientiam moralem, ad quam uti in genere pertinet definire, quid iustum, quid forte, quid temperatum sit, obiecta nempe singularium virtutum; ita quoque ad eandem pertinet definire, quid secundum rectam rationem credibile. Si autem particulare sit, & practicum, non tam ad specificationem, quam ad exercitium actus pertinens, distans scilicet, obiectum aliquod hic & nunc esse credendum, spectat ad prudentiam, ut bene docet Gregorius de Valentia q. 1. pun. 4. §. 3. ad 3.

Tertia & huius loci propria quaestio est, utrum ipsum per se obiectum fidei possit esse evidens; non quidem per ipsam fidem, sed per aliam cognitionem, ita scilicet ut in eodem intellectu existant fides & evidens notitia respectu eiusdem veritatis. Quae quidem quaestio moueri potest, tam de habitu, quam de actu; & rursum de assensu utroque ut existente in eodem subiecto simul, vel successiue ac diuerso tempore. Quae in re tria sunt certa.

Primo certum est, posse eandem veritatem esse scitam seu visam & creditam, non solum a diuersis, sed etiam ab eodem, in diuerso statu ac tempore. Ita S. Thomas q. 1. a. 5. ex communi. Ratio est, non solum quia veritates illas, Deum esse, vnum esse, infinitum esse, &c. animam hominis immortalem esse &c. multi fideles euidenter cognoscunt, quas & ipsi olim, & nunc etiam imperitiores, solummodo credunt; sed etiam quia omnes veritates fidei, quas modo credimus, nos ipsi etiam aliquando cum ceteris beatis clare intuebimur in caelis, iuxta illud 1. Corinth. 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum in anigmate, tunc autem facie ad facie*.

Secundo certum, multa, imo pleraque fidei obiecta, iuxta legem Dei ordinariam, in hac vita neque naturali, neque fere etiam supernaturali lumine a nobis euidenter cognosci posse. Patet Eccli 3. v. 25. *Plurima super sensum hominum ostensa sunt tibi*. Iaiæ 64. v. 4. *Oculus non vidit, Deus absque te, quae praepraeasti expectantibus te*. Et clarius 1. Cor. 2. v. 9. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praepraeauit Deus is, qui diligunt illum: nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum*. Item Matthaei 13. v. 17. *Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in caelis est*. Et Ioannis 20. v. 29. *Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Exempla sunt mysteria Incarnationis, Trinitatis, Sacramentorum &c. esto nonnulli quandoque horum euidentiam habuerint, in reuelante; ut inferius dicitur.

Tertio certum est, fidem nullo modo pendere ab euidenti cognitione eorum, quae creduntur; loquendo de ipsa euidentia veritatis, non credibilitatis, Patet. Sicut enim multa iam re ipsa credimus, quae euidenter non scimus, ita possemus etiam cetera eodem modo credere, quamuis cui-

dentia

dentia nobis non essent, vti re ipsa faciunt simpliciores. Qua de causa etiam Exodi 20. Leuitici 13. & Deuteronomij 5. vniuerso populo sine vlla demonstratione aut probatione credendum proponitur, Deum esse, vnum esse. &c.

164 Dubiū vero, & controuersum est, vtrū eodem tempore & in eodē homine, ac de eadem veritate, simul possit esse fides & euidētia; seu quod idem est, an habens euidētia alicuius veritatis reuelatā v. g. quod Deus sit vnus, possit eandē veritatem credere per fidem. Vbi supponendū est, variā esse euidētia generatim acceptā, prout à nobis superius fuit exposita; nimirū intuitiuam vnā, alteram abstractiuam. Intuitiuā dicitur illa, qua res velut præsens in seipsa per propriam speciem clare cognoscitur. Abstractiuā, qua res cognoscuntur per species abstrahentes ab existentia seu præsentia obiecti; siue quia species alienæ sunt; siue quia communes. Intuitiuā rursus alia est ipsius sensus, circa suum sensibile præsens, alia intellectus; quæ quidem circa fidei præcipua mysteria tantum reperitur, in visione beatifica. Duplicem hanc euidētia sensus & intellectus agnouit, etiam Cicero libro secundo, Academ. quæst. Abstractiuā euidētia (ad intellectum pertinens) alia est cognitio euidens principiorum per se notorum; alia est cognitio euidens eorum, quæ ex principijs per se notis deducuntur.

165 Hæc rursus vel est cognitio rerum euidens per medium proprium & intrinsecum; quæ idcirco etiam euidētia veritatis intrinseca, dici solet: vel est euidētia abstractiuā veritatis in reuelante seu attestante velut per medium commune & extrinsecum; quæ idcirco etiam euidētia extrinseca dicitur; & nititur externa reuelatione seu attestatione Dei euidenter cognita.

166 His positis, S. Thomas hic q. 1. artic. 4. & 5. item Caietanus, Bañes, Arragonius, & alij Thomistæ ibidem, Scotus in 3. dist. 24. qu. vnica, Richardus in 3. dist. 24. q. 5. Capreolus dist. 25. q. vn. a. 2. & Gabriel eadem dist. 25. Canus lib. 12. locorum cap. 1. & Molina 1. part. q. 1. a. 2. disp. 4. docent, quamuis euidētia veritatis, saltem intrinsecam, pugnare cum actu fidei de eadem veritate, quæ proinde est in hac controuersia prima sententia. Secunda sententia est Vasquij 1. part. disp. 4. num. 3. vbi ait, *quamuis cum aliqua scientia euidētia, quæ habetur per alienas species, fides esse possit; cum notitia tamen euidētia eorum, quæ per se nota sunt, esse nequit: eadem prorsus ratione, inquit, quæ neque cum euidētia mathematica esse potest. Qui sane, authores non videntur tantum negare, actum fidei simul posse consistere cum actuali assensu euidētia eiusdem veritatis, sed nec posse quidē cum habituali, saltem cuius memoria extet. Tertia sententia simpliciter concedit, fidem simul stare posse cum qualibet euidētia saltem abstractiuā de eodem obiecto, vt mox dicemus.*

197 ASSERTIO I. Actus fidei stare potest cum euidētia reuelantis seu attestantis. Ita ex communi præter eos, quos pro assertione sequenti citabim⁹ S. Thomas hic q. 5. a. 2. Caietanus ibidem & infra q. 171. a. 5. Scotus, Gabriel, Almain in 3. d. 23.

Carthusianus eadem dist. 23. q. 1. Arragonius q. 5. a. 1. Zumel part. 1. q. 62. a. 3. Vasquez loc. cit. & disp. 135. cap. 3. & 3. part. tom. 1. disput. 53. etsi contrarium dixerit Bannes hic q. 5. a. 1. vbi negat, reuelationes Angelis, Prophetis, & S. Paulo olim factas, euidētes fuisse.

Probatur vero assertio. Primo enim talem euidētia, saltem naturalem, in primo statu creationis habuit primus Angelus, vt docuimus tom. 1. disput. 5. q. 6. dub. 1. Certe ob eam dæmones adhuc fide quadam naturali credunt, & contremiscunt. Iacobi 2. v. 19. id quod etiam expresse docet S. Thomas hic q. 5. a. 2. Eandem ex probabili sententia habuerunt Apostoli, & maxime S. Paulus vsque ad tertium cælum raptus, iuxta S. Thomam 3. part. q. 43. a. 3. Nec dubitari potest de B. Virgine; & vix etiam de animabus purgatorij. De qua re plura Suarez 3. par. to. 1. d. 27. sect. 1. & tom. 2. d. 81. sect. 3.

Secundo accedit ratio; quia eiusmodi cognitiones inter se non pugnant, vt à potiori patebit. assertione sequente, imo potius videntur posse esse aliquo modo subordinatæ; non quidem vt ipsa fides nitatur tali euidētia reuelantis, tanquam ratione formali obiectiuā, sed velut conferente ad perfectā propositionem obiecti; qua supposita, fides assentiatur veritati reuelatæ propter ipsam reuelationem diuinā, abstrahendo ab eius euidētia, vt dictum dub. 3.

169 ASSERTIO II. Potest quoque fidei assensus coniunctus esse cum euidētia abstractiuā veritatis intrinseca, seu per medium intrinsecum. Ita Alensis 3. part. q. 79. memb. 3. Altiſiodorensis 3. part. tract. 3. cap. 1. q. 4. Albertus Magnus in 3. dist. 24. a. 9. Bonauentura ibidem art. 2. c. 3. Durandus in prologo q. 1. n. 39. Gabriel 3. dist. 24. q. vn. a. 2. quos sequitur Gregorius de Valentia hic q. 1. punct. 4. Probatur assertio primò ex scriptura, quæ generatim omnib⁹ credenda proponit & mandat ea, quæ alioquin à doctis euidēter sciuntur, vt Deum esse, vnū esse &c. Exodi 20. v. 2. Deuteronomij 6. v. 4. Hebr. 11. v. 6. vbi explicate dicitur, *sine fide impossibile est placere DEO. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Et ibidem v. 3. de se quoque, & alijs fidelibus generatim loquens Apostolus ait: *Fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent.* Quis autem neget, Apostolum, Dionysium Areopagitam, & multos alios fideles de mundi creatione euidētia habuisse? Deniq; Rom. 4. v. 3. & 21. dicitur Abraham reputatum esse ad iustitiam, quod crediderit Deo promittenti, *plenisſime sciens, quia quæcumq; promissit, potens est & facere.* Huius autem omnipotentia cognitione quoque euidētia habuisse Abraham, nemo facile negauerit.

170 Secundo probatur assertio ex symbolo Apostolico & Nicæno, alijsq; SS. Patribus; à quibus etiā sine discrimine omnibus credendæ proponuntur veritates quædam euidētes, vt Deum, vnum, omnipotentem cæliq; & terræ conditorem esse &c. Simile est illud, solum Deum esse colendum. Non enim probatur, quod ex S. Thoma hic q. 1. a. 8. ad 1. docet Caietanus, id à Philoſophis non

potuisse ratione naturali investigari, vt recte notauit Gregorius de Valentia hic loco citat. nisi quis velit, S. Thomam loquutum fuisse de cultu aliquo supernaturali.

Plura hac de re Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 6. Chrysostomus homil. 2. in symbolum, Ruffinus in exposit. Symboli, Augustinus lib. de fide & symbolo c. 1. & l. 4. de ciuit. Dei c. 20, vbi ait: *Fidei primum & maximum officium est, vt in verum credatur Deum.* Quæ sane scripturæ, ac SS. Patrum sententiæ, cum sint vniuersales, & nonnunquã aperte etiã doctis applicentur, non recte ad imperitos duntaxat, & comune vulgus restringuntur.

171 Tercio probatur assertio ratione. I. Quia secundum omnes, simul consistere possunt fides humana & diuina de eodem obiecto, eademq; veritate; ita vt ab eodem homine saltem successiue eadem veritas modo credatur fide humana, modo diuina; quamuis vna certa sit, altera incerta: quæ tamen conditiones inter se non minus videntur pugnare, circa idem obiectum, quam euidentiã & obscuritas.

II. Quia alioqui viri docti essent deterioris conditionis, quam simplices; vt qui multa per fidem credere possent, quæ illi non possent; nempe illas ipsas veritates fidei, quarum habent euidentiã: cum tamen interim actus fidei non solũ meliores & excellentiores sint, hoc ipso, quod supernaturales, & simul etiã quoad specificationem liberi sunt, sed etiam certiores quouis naturali, quantumuis euidenti assensu.

172 III. Assensus incertior non debet impedire assensum multo certiorẽ, circa idẽ obiectum sufficenter applicatum, atqui assensus scientificus est multo incertior assensu fidei, vt dicitur q. 6. Ergo & c.

IV. Assensus euidens & ineuidens, circa idẽ obiectum, non sunt assensus contrarij; vtrique enim contrarie opponitur dissensus; vni vero vnũ tantum est contrariũ: neq; vllã cõtradictionẽ inuoluunt, non solũ quia habentur per diuersa media, sicq; adeo sibi non opponuntur sub eadẽ ratione; sed etiã quia ad ineuidentiẽ assensum non requiritur, vt intellectus nullo prorsus ex capite habeat euidentiã; sicut nec contra ad assensum euidentiẽ, requiritur, vt intellectus assentientis ex alio capite nullũ habeat assensum ineuidentiẽ: sed satis est, si quisq; eorũ assensum, quantum est ex vi propriæ rationis obiecti quæ nititur, aut euidens sit, aut ineuidens, vt pluribus in solutione argumentorum dicitur.

173 V. Assensus fidei simul stare potest cum euidentiã reuelantis, vt pleriq; authores primæ sententiæ cum S. Thoma fatentur: Ergo etiam cum euidentiã abstractiua intrinseca. Consequentia probatur; quia etiã euidentiã reuelantis est vera euidentiã, & facit conclusionẽ euidenter verã, non min⁹ quam demonstrationes quædam mathematicæ, vel etiã physicæ; quæ à principijs vel causis extrinsecis, præsertim à causa efficiente petuntur; qualis est etiã illa, quæ petitur ab interpositione terræ, ad demonstrandã eclipsem lunæ. &c. vt pluribus dictum dub. 3. Quæ plane argumenta me cogunt, vt hac in re à S. Thoma dissentiam.

174 ASSERTIO III. Potest igitur in eodem subiecto, siue intellectu simul esse euidens & ineuidens notitia eiusdem veritatis non solum quoad habitum, sed etiam quoad actum; ita vt habens fidem & euidentiã abstractiua eiusdem veritatis quoad habitum, pro arbitrio, saltem non interpolata successione actualem quoq; assensum modo euidentiẽ, modo ineuidentiẽ possit elicere; imo etiam, cum nulla formalis inter illos assensus sit repugnantia, possit etiam simul ac in eodem instanti vtrumque assensum elicere; si modo aliunde ob imperfectionem intellectus humani, nihil obstat, duos assensus adeo diuersos simul ac in eodem instanti elici. Ita Durandus q. 1. prologi num. 23. Et est ex mente Doctorum, quos pro assertione præcedenti citauimus, Et colligitur, ex rationibus & argumentis pro assertione præcedente allatis; in quibus ostendimus, nullã inter eiusmodi assensus esse oppositionem, nec contrariam, nec contradictoriam seu priuatiuam, nec vllam adeo formalem repugnantiam.

175 Quid autem absolute de hac re dicendum sit, an scilicet, absolute loquendo possit homo simul ac in eodem instanti & euidenter & ineuidenter eidẽ veritati assentiri, nec magnopere refert scire; nec de hoc vna est omnium sententia. Etenim Gregorius de Valentia loc. cit. putat, id omnino posse in eodem instanti fieri; idque duobus modis; nempe vt vel ipsa sit vnus tantum assensus sola ratione diuersus; vel vt sint duo assensus, etiam re ipsa diuersi. Supponit enim ex tom. 1. disput. 4. q. 1. pun. 3. iuxta aliquorum sententiam, nihil obstat, quominus intellectus simul eliciat duas intellectiones diuersas, per diuersa media, etiam circa obiecta diuersa. Durandus autẽ loc. cit. num. 27. 31. & 39. ratus, scire & opinari, aut scire & credere, vt sunt distincti actus intelligenti, non posse esse simul in eodem intellectu, nec de eadem conclusione, nec de diuersis, docet, priori tantum modo fieri posse, vt simul sit tum scire & opinari, tum scire & credere, quatenus videlicet autoritas diuina, & ratio demonstratiua, possunt simul concurrere ad causandũ vnũ assensum. Quod etiã fieri posse sentiunt Capreolus in 3. d. 25. q. vn. art. 3. Scotus l. 1. post. q. vlt. Molina l. p. q. 1. a. 1. disput. 1. Caterum vt alter modus dicendi sit probabilis; iste sane videtur impossibilis. Nulla enim ratione fieri potest, vt vnus & idem assensus simul sit clarus & obscurus; sit naturalis & supernaturalis, etiam quoad substantiã, vt in eo casu fieri oportet.

176 ASSERTIO IV. Potest quoque assensus fidei stare cum euidentiã intuitiua naturali: cum euidentiã autẽ beatificæ visionis etsi physice posset, moraliter tamen & conuenienter naturis rerum non potest. Primam partem tradit Gregorius de Valentia hic loco citato vbi absolute docet, posse aliquid cognosci per fidem, & simul per cognitionem euidentiẽ, etiã intuitiua. Ratio est; quia hi assensus nec physice inter se pugnant, vt ex dictis colligitur; nec moraliter: quandoquidẽ moribus ac naturæ humani ingenij maxime consentaneũ est, vt supposito etiã assensu incertiori, quamuis euidente, aliũ insuper, si medium suppetat, multo

certiorē, quamuis ineuidentē, circa eandē veritatē eliciat. Quare etiā nihil obstat, quo minus aliquis moueatur præsentia obiecti ad euidentem cognitionē; & simul, aut mox etiā auctoritate dicentis infallibili, quæ maiore secum afferat certitudinem, quam ipsamet euidentia compertæ veritatis. Sed & alię rationes, pro secunda assertione adductæ, ad eandem rem comprobendam fere accommodari poterunt.

177 Et cōfirmatur eadem pars assertionis. Id enim re ipsa contigisse videtur in Apostolis; qui & ob infallibilem auctoritatem Christi a se resur-recturum Lazarum, credebant eiusmodi resuscitationem; & simul tamen postea oculis etiā euidenter cernebant; non adempta interim vt apparet eandē veritatem idem tēdē per fidē etiā diuinam credendi facultate. Quo respexisse etiā videtur Gregorius de Valentia loc. cit. cum absolute ait, *æque posse simul aliquid cognosci per fidem, & per qualemcumq; cognitionem euidentem, siue ea habeatur per demonstrationem, siue per certam experientiam.*

178 Alia ratio est fidei humanæ, cuius assensus elici non solet de re euidenter cognita; & quod non tantū ratione ineuidentis sed etiam ratione certitudinis inferioris est assensu euidente. Quo fit vt licet absolute impossibile non videatur, vt aliquis simul auctoritate humana vnus, vel paucorum hominum, moueatur ad credendum id, cuius euidentia habet, id tamen superfluum & inconueniens sit, præsertim si ponatur in cognoscere euidentia intuitiua ad sensum, vt recte Durandus loc. cit. num. 2 r. Et idem videtur voluisse Bonauentura loco citat. q. 1. cum absolute negat, posse fidei actum consistere cum cognitione intuitiua.

179 Posterior pars assertionis, de visione beatifica, eam quidem non habere repugnantiam physicam cum actu fidei, partim colligitur ex dictis; quia nulla est inter hos actus ex natura rei oppositio, nec contraria, nec contradictoria, nec priuatiua; partim pluribus dicitur quæst. 6. Esse tamen inter eos actus repugnantiam quandam moralem, ita vt naturis rerum conuenienter simul stare non possint, omnes consentiunt. Ratio est; quia cum visio beatifica non solum quoad euidentiam, sed etiam quoad certitudinem simpliciter & absolute superet fidem; secus quam de scientia naturali diximus; nulla plane est ratio, cur quis velit minus certo, eodemque obscuro fidei assensu id ipsum credere, quod intuitiua, eaque certiore cognitione clarissime præsens contuetur. Sicut nemo credit humana fide solem lucere, aut ignem vrere, cuius splendorem, aut calorem euidenti experimento coramintuetur, vt paulo antea generatim de fide humana, & experimentalis euidentia dictum.

180 Cæterum contra doctrinam hactenus expositam, ab authoribus pro prima sententia superius relatis obijcitur primo illud Hebr. 11. v. 1. *Fidem esse argumentum rerum non apparentium.* In quem sensum etiam SS. Patres passim affirmant, ea quæ videntur non credi. Ergo fides non potest esse de obiecto euidente saltem ipsi credenti.

Respondetur negando consequentiam; si vti par est vniuersaliter ac materialiter intelligatur.

Dictum enim illud Apostoli, aliaque similia Patrum pronuntiata, aut intelliguntur de fide respectu principalium quarundam veritatum, propter quas per se primo tradita est fides, quales sunt veritates supernaturales nulli hominum in hac vita euidentes, saltem euidentia intrinseca: quo sensu etiam ibidem Hebr. 11. Fides dicitur, *substantia sperandarum rerum*, respectu quorundam principalium videlicet, non omnium obiectorum: aut intelliguntur de obiectis fidei vniuersim quidem, sed non nisi formaliter acceptis; vt sensus sit, obiecta fidei, qua talia sunt, adeoq; prout sub fidē cadunt, esse res non apparentes, seu quod idē est, fidem esse earum rerum, quæ non apparent, nec videntur per ipsam fidem; cuius nempe vim & rationem ijs loquendi modis Sancti declarare, cogitabant.

Secundo obijcitur. Omnis actus fidei ex se est laudabilis, meritorius, & vnde quaq; liber: nullus assensus veritatis euidentis est talis; quia vt ex tractatu de operibus Christi cardinalibus dicitur: *Fides non habet meritum, si humana ratio præbet experimentum*; nempe quia non est liber, saltem quoad specificationem. Ergo. &c.

181 Respondeo, Minorem vt summum procedere tantum de assensu veritatis euidentis, qua euidentis est, non de assensu veritatis materialiter quidem euidentis, sed non formaliter, qualis est assensus fidei: cuius obiecto, si quo casu materialiter & re ipsa euidentis est, etsi non possimus absolute dissentire, possumus tamen dissentire in quantum nritur motiuo fidei, dicendo id obiectū non esse reuelatum, nec credendum vt reuelatum; quod ad libertatē specificationis ipsius actus fidei fati est; quando præsertim etiā sine hac libertate ad meritum sufficit libertas quoad exercitium, vt suo loco dictum. Autoritas autem adducta solū loquitur de assensu, qui vel tantum nritur humanis experimentis, adeoq; mere humanus est; vel ita pendet ab euidentia obiecti, vt si hoc euidentis non esset, homo non vellet credere.

182 Tertio obijcitur. Euidentia & ineuidentia opponuntur sibi vt lux & tenebræ, adeoq; vt forma & priuatio: sed impossibile est, vt alicui simul insint lux & tenebræ, siue per idē, siue per diuersum mediū. Ergo. &c. Respondeo primū, hoc argumento vt summum probari tantū, nō posse simul, ac in eodē instanti, circa idē obiectū, in eodē intellectu esse notitiā euidentem & ineuidentē; de quo non magnopere laboramus, vt dictum.

Respondetur secundo, falsā esse maiore, simpliciter & absolute loquendo; probaretur enim alioquin, nec circa diuersa quidē obiecta posse in eodē intellectu esse euidentia & ineuidentia. Et ratio est; quia ineuidentia non dicit simpliciter priuationē aut negationem euidentis in ipsa potentia cognoscente vniuersim, sed tantū in certo quodā actu, cum respectu ad certū mediū, quo talis cognitio nritur. Similiter euidentia nō dicit illuminationē intellectus simpliciter, quoad omnes actus eius cognoscitiuos, sed tantum claritatem certæ cuiusdam cognitionis, per certum medium; cum qua stare potest (si aliud nihil obstat) alius quidā actus obscurus circa idem quidem obiectum.

sed per diuersum medium: etiam si interim vnus ac idem actus non possit te ipsa simul esse euidens & ineuidens, vt contra Durandum & Valentiam superius dictum.

183 Quarto obijcitur. Aliquid videre, & non videre, sunt contra dictoria, ergo non possunt de eodem homine simul circa idem obiectum verificari. Respondetur, antecedens verum esse, si vtrumque simpliciter & absolute, adeoque eodem respectu de eodem simul verificetur, ita vt quis simul dicatur videre aliqua ratione, seu aliquo medio, & non videre eodem, aut vltimo medio: secus si quis vno quidem actu dicatur videre, & altero non videre idem, vel diuersum obiectum, vt fit in proposito, vbi idem obiectum videtur per actum scientiæ, & non videtur per actum fidei. Vnde tandem etiam ipse Caietanus hic q. 1. a. 5. cum id contrariæ sententiæ fundamentum parum firmum esse perspiceret, ac modo explicatio solui posse animaduerteret, addidit, esse questionem de nomine, si quis dicat, de ratione simpliciter credentis non esse, vt nullo modo videat quod credit, sed tantum vt non videat, qua credens est; quam questionem de vocabulis se alijs relinquere dicit. Verum certe hæc questio, prout communiter à Thomistis tractatur, non est de nomine, sed de re ipsa, vt dictum, vtrum scilicet cum euidenti stare possit verus actus fidei supernaturalis, de eadem veritate.

184 Quinto obijcitur. Impossibile est, vt lumen maius & lumen minus, simul illuminent idem subiectum, cum maius impediatur influxum minoris, vt sol candelæ; Ergo etiam fidei assensus & scientia non possunt simul esse in intellectu.

Respondetur, quidquid sit de antecedenti, quod plerique etiam Philosophi falsum censent, experientia quotidiana ducti, qua maius lumen à minori intendi conspicimus; negando consequentiam: quia lumen corporale maius & minus sunt eiusdem rationis: que proinde fortassis proprium ac distinctum effectum in eodem subiecto habere non possunt: at vero in proposito, fidei & scientiæ lumen sunt diuersæ rationis. Hinc ergo fit, vt esto fortassis idem corpus à maiore luce occupatum non sit capax alterius minoris luminis, eiusdem rationis, intellectus tamen etiam per fidem illuminatus adhuc sit capax alterius luminis nempe scientiæ.

185 Sexto obijcitur. Opinio & scientia de eadem veritate, ac in eodem subiecto, non possunt simul stare, iuxta Aristotelem 1. post. text. 44. Ergo nec fides & scientia.

Respondetur ex doctrina Bonauenturæ in 3. dist. 24. a. 2. q. 2. & Durandi loc. citat. num. 20. cum Gregorio de Valentia quest. 1. punct. 4. §. 2. ad 5. opinionem sic dici posse ex triplici capite. Primo ex parte obiecti contingentis; secundo ex parte subiecti debiliter & cum formidine oppositi assentientis, quam quidem formidinem oppositi ipsa etiam opinio, si aliunde non impediatur, sibi connaturaliter quodammodo deponit; tertio ex parte medijs solum probabilis, adeoque per se non excludentis formidinem oppositi. Prioribus duobus modis verum est quidem ante-

cedens, nec aliud voluit Aristoteles, sed consequentia est nulla; quia fides respectu veritatum, de quibus loquimur, non est de obiecto contingenti, nec etiam ex parte subiecti connaturaliter exigit, imo quamdiu ipsa in subiecto permanet, nec admittit quidem formidinem oppositi, saltem deliberatam, vt proinde ratione obiecti & subiecti nullam eiusmodi habeat cum scientia repugnantiam.

186 Loquendo autem de opinione præcise ex parte medijs probabilis, falsum est antecedens. Potest enim aliquis habens euidentiā alicuius conclusionis per demonstrationem, absolute loquendo eidem etiam per medium probabile assentiri. Neque enim ideo talis assensus non erit opinio, vt pote de cuius ratione non est, vt ex nullo profusus capite excludatur formido, aut potentia formidandi de opposito, sed solum, vt ipsa opinio ex se non excludat formidinem, sicut etiam de fide respectu euidentiæ diximus.

187 Atque ex his intelligi etiam fortasse potest S. Thomas hic q. 1. a. 4. cum ait, assensum ineudentem, si sit cum formidine, esse opinionem; si autem sit cum certitudine, & sine formidine, esse fidem. Quod etsi de fide solum diuina intelligendum putet Valentia loc. cit. ad 5. nihil tamen obflare videtur, quo minus de fide etiam generatim intelligatur, habente saltem statum perfectum ex parte subiecti, qualem v. g. etiam habet illa fides humana, quod Roma vel Constantinopolis sit. Quamquam eam nomenclaturam S. Thomæ parum esse vsu receptam, fidemque ac opinionem potius & magis proprie distingui ex parte medijs, quod illa nepe nitatur autoritate dicentis, hæc ratione probabilis, diximus supra & tom. 2. disp. 3. q. 4. dub. 1.

DVBIVM VII.

De ordine, distinctione, & incremento veritatum fidei; speciatim, an, & quisnam inter fidei veritates sit ordo; & an ea per certos articulos recte distinguantur; & vtrum denique articuli seu notitia fidei successu temporis creuerit; ita quidem vt Ecclesia etiam hodie novos aliquos fidei articulos credat, quos Apostoli & Ecclesia vetus non crediderunt.

S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 6. & 7.

Pertinet hæc itidem dubitatio ad certam quandam conditionem accidentalem obiecti materialis & complexi ipsius fidei; nempe ad ordinem, distinctionem, & progressionem seu antiquitatem veritatum fidei; quæ quia plures quæ-

stunculas complectitur, breuiter & distincte ad singulas respondendum est.

188 Primo igitur quæritur, an & quisnam sit ordo inter obiecta complexa seu veritates fidei. Respondeo breuiter: Eri quidem veritates fidei, ob rationem formalem fidei ex æquo participatam, secundum se omnes æque credibiles sint; ita scilicet vt homo non certius & firmius vni veritati adhæreat, quam alteri; est tamen in ijs quidam ordo, isque triplex; tum dignitatis scilicet, tum necessitatis ad credendum; tum etiam causalitatis; ita quidem vt vna principalius ad fidem pertineat, quam alia, siue quia dignior est; siue quia cum fide, secundum aliquem causalitatis ordinem maiorem connexionem habet; siue quia in ordine ad finem supernaturalē creditu magis necessaria est, loquendo de fide explicita. Hæc doctrina colligitur ex S. Thoma hic q. 1. a. 6. ad 1. & 2. & a. 7. eademque est communis Doctorum sententia.

189 Probatum & declaratur prima pars. Quia omnes veritates fidei ex æquo participant rationem formalem obiecti fidei, quæ est reuelatio diuina, vt dictum dub. 3. Ergo secundum se omnes ex æquo sunt credibiles, & fide diuina dignæ; cum auctoritas Dei reuelantis, respectu omnium, sit æque certa & infallibilis; eiusdemque blasphemie sit, Deum in paruis, vel in magnis rebus mendacē facere. Et hoc est, quod S. Thomas cit. a. 6. ad 2. dicit: *Si ratio formalis obiecti fidei accipitur ex parte ipsius rei credita, sic rationem formalem omnium credibilium esse vnam, scilicet veritatem primam; & ex hac parte articulos (seu veritates fidei) non distingui.*

190 Nec obstat quod quædam fidei veritates solū mediata & implicite reuelatae sunt, quatenus scilicet ex duabus reuelatis, vel vna reuelata, & altera euidente euidenter deducuntur, vt dictum dub. 3. Quamuis enim hac ratione, secundum nos quandoque minorem habeant certitudinem (quatenus de euentia deductionis non ita semper nobis explore constat) tamen secundum se, si modo vere ponantur à Deo reuelatae, parem habent certitudinem & infallibilitatem; eaque suppositione facta, non minus fide dignæ sunt, quam alia veritates immediate reuelatae; cum auctoritas diuina in vtrouis modo reuelandi æque sit infallibilis; & vtraque veritas ex æquo à Deo cognoscatur.

191 Nihilominus tamen, quod ad posteriorem partem responsionis nostræ attinet, esse inter obiecta seu veritates fidei quendam ordinem; tum dignitatis, tum necessitatis ad credendum, tum etiam causalitatis, ita facile declaratur. Nam vti que dignius & principalius fidei obiectum est, Deus, & Sanctissima Trinitas, quæ homo, aut paradisi, aut quæuis alia res à Deo creata; nobilius item obiectum est homo à Deo creatus & redemptus, quam canis Tobie, aut asina Balaam. Neque dubium, etiam inter obiecta fidei quædam maiori necessitate credenda esse per fidem explicitam, puta nimirum, quæ in Apostolorum symbolo continentur, vt dubio sequenti, & pluribus q. 6. dicitur.

192 Tertio denique est etiam in obiectis fidei quidam ordo causalitatis; siue secundum rationem

causæ efficientis, si res fidei secundum se suamque existentiam considerentur; qua ratione Deus & Sanctissima Trinitas est causæ efficiens omnium cæterorum obiectorum, ac veritatum fidei de rebus creatis: tum in genere quasi causæ formalis seu obiectiua, quatenus secundum nos, ac nostrum modum cognoscendi, vna veritas fidei saltem, remote, & per modum applicantis obiectum, est ratio quædam cognoscendi & assentiendi alteri veritati.

193 Quo modo hæc fidei veritates, Deum in dicendo seu reuelando non fallere; item quidquid scriptura sacra docet esse à Deo reuelatum; sunt vniuersalissima quædam principia & velut maximæ; quibus secundum nos aliarum veritatum fidei assensus ac veritas aliquo modo nititur: non quidem quasi fidei assensus, eorum veluti principiorum assensu, formaliter & immediate nititur; sic enim fides esset discursiua; quod reiecit dub. 3. sed tum quia eorundem principiorum assensus implicite saltē & virtualiter in quouis assensu fidei continetur; quandoquidem credens aliquid propter diuinam reuelationē, hoc ipso virtualiter credit, verum esse quidquid Deus reuelauit. Tum quia per eiusmodi principia theologico discursu nobis applicantur pleræque omnes fidei veritates, quas per fidem credimus; ita scilicet vt supposito eiusmodi discursu theologico: Quidquid Deus reuelauit verum est; hoc vel illud Deus in scriptura reuelauit. Ergo, &c. ipsis conclusionibus ita deductis, etiam per fidem assentiri possumus, vt ex instituto docuimus tom. 1. disp. 1. q. 5. dub. 3.

Huc etiam spectat, quod S. Thomas docet a. 7. in generalibus quibusdam fidei veritatibus cæteras implicite contineri; hoc ipso, quod hæc quasi quædam explicationes & determinationes sunt illarum. Ait enim; omnes articulos implicite contineri in aliquibus *primis credibilibus*; scilicet vt credatur Deus esse, & providentiam habere, circa hominum salutem.

194 Secundo quæritur, an & qua ratione veritates fidei per certos articulos generatim distinguantur. Ad hoc Respondetur I. Obiecta seu veritates fidei recte per articulos distinguuntur; ita tamen vt non omnia credibilia, sed ea tantum, quæ directe nos ordinant ad vitam æternam, adeoque communiter omnibus credenda sunt, per certos articulos distinguantur. Ita S. Thomas hic q. 1. a. 6. ex communi. Prima pars probatur & declaratur ex S. Thoma ibidem ad 1. Etenim aliqua sunt credibilia, inquit, de quibus est fides secundum se: aliqua vero sunt credibilia, de quibus non est fides secundum se; sed solum in ordine ad alia; sicut etiam in alijs scientijs quædam proponuntur vt per se intentæ, & quædam ad manifestationem aliorum. Quia vero fides est principaliter de his, quæ videnda speramus in patria, secundum illud Hebræa. 11. vers. 1. Fides est substantia sperandarum rerum; ideo per se ad fidem pertinent illa, quæ directe nos ordinant ad vitam æternam; sicut sunt tres personæ Omnipotentis Dei, mysterium Incarnationis Christi, & alia huiusmodi. Et secundum ista distinguuntur articuli fidei. Quædam vero proponuntur in sacra scriptura vt credenda, non quasi principaliter intentæ, sed ad

predi-

prædictorum manifestationem: sicut quod Abraham habuit duos filios; quod ad tactum osium Elisei suscitatus est mortuus, & alia huiusmodi, quæ narrantur in sacra scriptura, in ordine ad manifestationem diuine Maiestatis, vel Incarnationis Christi: & secundum talia non oportet articulos distinguere. Ita Sanctus Thomas.

195 Est ergo ratio primæ partis; quia cætera credibilia, de quibus non est fides secundum se, sed solum in ordine ad alia, hoc est, quæ in scriptura proponuntur vt credenda, non quasi principaliter intenta, & per se, sed ad aliorum manifestationem, sunt propemodum infinita; quæ proinde ad certos articulos reuocari non possunt; nec etiam debent, cum omnibus communiter credenda non sint.

196 Ratio secundæ partis est; quia talis distinctio necessaria est fideli populo, vt secundum eiusmodi articulorum distinctionem, certum fidei symbolum concipi, atque omnibus proponi possit: quod quidem necessarium fuit, tum ob vniõnem in fide seruandam, & contrarios hæreticorum errores cautius vitandos; tum vt eiusmodi breui compendio necessariæ fidei veritates facilius ab omnibus addisci possent; & vt vno verbo dicam, ad fidem rerum necessariarum debito & conuenienti modo acquirendam, conseruandam, eloquendam, profitendam, vt fufius dicitur dubio sequenti.

197 Vbi tamen notandum, fidei articulum (quæ vox iuxta S. Thomam loc. cit. à græca voce ἀρθρον; verius & planius à latina voce *artus*, quasi particula membri, seu paruulum membrum, deriuata dicitur) à Theologis dupliciter posse, & nonnunquam solere accipi: primo quidem strictè, pro quibusdam veritatibus fidei principalibus, omnibus communiter credendis: quo modo Sanctus Thomas hic, alijque Theologi communiter ibidem, & in 3. dist. 24. articuli vocem accipiunt.

Secundo accipitur nonnunquam generatim, vt significat quamlibet veritatem à Deo reuelatam, adeoque diuina fide credendam. Quod expresse docet Gabriel in 3. dist. 24. quæstio. vn. his verbis: *Tertio dubitatur, quid sit articulus fidei. Dimissis difficultatibus dico, quod articulus fidei est veritas reuelata in se, vel suo antecedente, pertinens ad Religionem: & ita omnis veritas credenda est articulus fidei.* Eandem significationem agnoscit S. Thomas infra q. 7. a. 6. Vbi in 2. argumento ita loquitur: *Nullus debet examinari de eo, quod explicite credere non tenetur; sed quandoque simplices examinantur de minimis articulis fidei, (quos scilicet alioqui non omnes credere tenentur) Ergo &c.* Eandem articuli acceptionem agnoscunt ex scripturis etiam Paræus in sua disputatione de scripturæ auctoritate, thes. 97. & thes. 117. & Rungius tractat. de norma & iudice fidei cap. 14. vt proinde plane imperite Hunnius Lutheranus prædicans velut absurdum deriserit, quod in colloquio Ratisponensi Anni 1601. articulum fidei vocauerim, Euangelium Sancti Matthæ esse canonicum, aut Thobiam habuisse canem, &c. vt pluribus dixi in Exam. Hunnianæ relat.

cap. 13. & in Apologet. præfat. cap. 13. numero 70.

198 Respondetur II. Articuli fidei non multiplicantur vel distinguuntur penes rationem formalem obiecti credendi; vt quæ in omnibus eadem est, ex dictis; nec penes ipsa obiecta materialia, secundum se nude spectata; talis enim distinctio non censetur artificialis: sed penes diuersam rationem non vni, habentem peculiarem aliquam credendi difficultatem; seu quod idem est, penes eam obiectorum materialium diuersitatem, ex qua ob eorum ineuentiam, nascitur noua & peculiaris difficultas credendi. Ita Sanctus Thomas citat quæstione 1. articulo 6. ex communi. Prima & secunda pars patet ex dictis.

199 Vltima pars ex eo probatur; quia sicut articuli proprie dicuntur diuersæ partes alicuius membri, aptæ inter se, ad motum seu actum aliquo modo diuersum colligatæ; ita recte etiam in proposito articuli fidei dicuntur, sententiæ & veritates quædam fidei principales, quæ & potissimum spectant ad nostræ salutis negotium, & ob sui ineuentiam continent specialem difficultatem ad credendum. Accedit, quod articulorum distinctio accommodata esse debet fidelibus, quorum gratia facta est; ita vt sit illis instar, facilis methodi seu regulæ credendi: Ergo vbi noua difficultas est credendi, nouus articulus esse debet: & contra vbi multa secundum eandem rationem sunt cognita, vel non cognita, ibi non sunt articuli distinguendi.

200 Declaratur, res exemplo. Quia enim aliam difficultatem habet credere, quod Deus sit passus, & quod mortuus resurrexerit, idcirco distinguitur articulus resurrectionis ab articulo Passionis: quod autem sit passus, mortuus, & sepultus, quia eandem difficultatem habent, idcirco hæc omnia pertinent ad vnum articulum. Verum de speciali enumeratione & recensione articulorum in symbolo, eorumque secundum temporum successionem incremento plura inferius.

201 Tertio quæritur, vtrum articuli secundum successionem temporum creuerint. Ad hoc generatim & breuiter respondet S. Thomas hic q. 1. a. 7. articulos fidei non creuisse quoad substantiã; quia quæcumque, inquit, posteriores crediderunt, constabantur in fide præcedentium Patrum, licet implicite; sed quantum ad explicationem, creuit numerus articulorum; quia quædam explicite cognita sunt à posterioribus, quæ à prioribus non cognoscebantur explicite: Vnde Dominus Moysi dicit Exod. 6. *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: & nomen meum Adonai (hebraice Iehoua) non indicauit ei.* Et David dicit Psalmo 128. *Super senes intellexi.* Et Apostolus dicit ad Ephes. 3. *In alijs generationibus non est agnitus mysterium Christi, sicut nunc reuelatum est SS. Apostolis eius, & Prophetis.* Ita S. Thomas, Ea vero doctrina cum verissima sit, sequentibus pronuntiatis explicatius in hunc modum declaratur.

202 I. Omnia, quæ nunc creduntur, semper ac statim ab initio mundi fuerunt in Ecclesia Dei credita implicite. Ita S. Thomas loc. cit. & Doctores eomuniter in 3. dist. 25. Probatur & decla-

ratur.

ratur; quia omnia quæ credimus, continentur implicite in his duobus primis credibilibus, scilicet Deum esse, & providentiam habere circa salutem humanam; quam fidem omnes iusti semper habuerunt, iuxta illud Hebr. 11. v. 6. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Etenim in esse diuino, inquit S. Thomas, includuntur omnia, quæ credimus in Deo æternaliter existere; in quibus nostra beatitudo (obiectiua) consistit, in fide autem providentiæ includuntur omnia, quæ temporaliter à DEO dispensantur ad hominum salutem; quæ sunt via in beatitudinem. Et per hunc etiam modum, aliorum subsequentiæ articulo quidam in alijs continentur: sicut in fide redemptionis humane, implicite continentur, & Incarnatio Christi, & eius passio, & omnia huiusmodi. Ita S. Thomas.

203 Ex quibus colligitur, veteres olim in duobus dictis articulis, ideo dici implicite credidisse ceteros; non quod ex illis alij colligi & deduci possint; quo modo in principijs implicite continentur conclusiones; sed ob alias causas. I. Quia re ipsa, & ex parte obiecti, ceteri articuli omnes continentur in duobus illis principalibus & communibus articulis, tanquam veritates & conceptus distincti, & minus vniuersales, inconfusis & vniuersalioribus. II. Quia nonnulli articuli secundum rem ipsam spectati, continentur etiam in illis, tanquam effectus, siue media, in sua causa efficiente seu finali; vti est creatio rerum respectu Esse diuini, Incarnatio respectu redemptionis &c. III. Ex parte subiecti, hoc ipso, quod quiuis dum vnum articulum fidei credit, velut diuinitus reuelatum, virtualiter ita dispositus est, vt credere paratus sit omnes, hoc ipso, quod eidem rationi formali credendi, quæ est diuina reuelatio, omnes subsunt.

Atque in hunc etiam sensum Irenæus lib. 4. ca. 13. Augustinus Epist. 51. & alij sancti dicunt, eandem fidem esse antiquorum Patrum, & nostram. Idque ipsum est, quod S. Thomas cit. a. 7. ait, articulos fidei non creuisse quoad substantiam, vt legenti patebit. Nec obstat, quod multi fidei articuli, obiectiue accepti, postea primum & existentiam acceperint, & à Deo reuelati fuerint: nihilominus tamen quia in ipso Deo, & decreto diuino omnes ab æterno continebantur, recte modo explicato ab initio mundi implicite dicuntur crediti fuisse.

204 II. Actus fidei explicite non eadem semper, sed successu temporis alia atque alia fuerunt patefacta, & credita à fidelibus. Ita S. Thomas cit. a. 7. & Scholastici in 3. cit. dist. 25. Probatur præter ea, quæ ex S. Thomæ superius retulimus, ex tota serie, & contextu scripturæ, & historiæ sacræ; ex qua constat, sub lege quidem naturæ circumcisionem Abraham primum præceptam & reuelatam fuisse, Genes. 17. v. 12. In lege vero scripta, alia quam plurima Moyli; itemque Dauidi, & alijs Prophetis; de quibus olim explicite nihil constabat. Quibus denique omnibus in nouo testamento accesserunt alia per Christum & Apostolos reuelata; præcipue ad Sacramenta nouæ legis, ac hierarchiam Ecclesiasticam pertinentia, quæ olim ita expresse reuelata non

erant, multo minus explicite ab omnibus credita.

205 III. Tempore proinde legis Euangelicæ, fidei prædicatio ac notitia perfectum statum accepit; ita quidem, vt hoc ipso etiam titulo status nouæ legis perfectior sit statu legis naturæ, vel scriptæ. Ita S. Thomas, alijque Scholastici ibidem. Et patet tum ex citato ad Ephes. 3. Tum quia etiam idcirco lex Euangelica vocatur *lex fidei* & gratiæ. Et denique Apostolus Heb. 7. v. 19. ob eandem causam dicit, legem nihil ad perfectum adduxisse; addens homines sub ea vixisse, quasi pueros sub pædago; iam verò non amplius esse sub pædago, ad Galatas 4. v. 1.

206 IV. Nec dubium est, in statu legis gratiæ Apostolos habuisse explicatissimam cognitionem mysteriorum fidei; ita quidem vt nullus ex posterioribus Doctoribus perfectius aut explicatius fidei mysteria cognouerit, quam Apostoli. Probat ex scriptura Ioannis 14. v. 26. *Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumq; dixero vobis; Ioannis 15. v. 15. Omnia quæcumq; auiaui à Patre meo, nota feci vobis. Ioannis 16. v. 13. Cum autem venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. Rom. 8. v. 23. Sed & nos ipsi primitiis spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, &c. 2. Cor. 3. v. 18. Nos vero omnes reuelata (non, vt Moyles, velata) facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à charitate in charitatem, tanquam à Domini spiritu. Ephes. 1. v. 8. Secundum diuicias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis, in omni sapientia & prudentia. Et Ephes. 2. v. 20. ob eandem causam, fideles omnes dicuntur superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Denique huc spectat cit. Iohannes Ephes. 3. v. 5. vbi expresse dicitur; quod (mysterium Christi) alijs generationibus non est agnitus filijs hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & Prophetis, in spiritu.*

Idem docet SS. Patres passim speciatim Ambrosius, Augustinus, Anselmus in citatū illud ad Ephes. 1. & Gregorius hom. 16. in Ezechiel. Error est igitur in fide dicere Apostolos non percepisse sensum spirituale Euangelij, sed illū postea primū intellectū fuisse, vel à S. Benedicto, vt dixisse fertur Abbas Ioachim; vel à S. Francisco, vt dixit quidam Petrus Ioannes apud Alphosum à Castro V. *Apostoli heresi* 1.

Illud tamē quod dicitur, Apostolos cognouisse per Spiritū sanctū omnē veritatē, ad fidei doctrinā spectantē, nō ita accipiendū est, quasi ipso statim die Pentecostes omnia cognouerint, sed successiue loco & tempore conuenienti. Constat enim, Apostolos postea primum Concilium celebrasse, de cessatione legalium Actorum 15. & Petrum conuersionem Gentium & quæ ad illā pertinent, noua primum reuelatione didicisse Act. 10. vt notauit Gregorius de Valentia hic q. 1. pun. 6. Hæc vero omnia cū inter Catholicos certa sint & indubitata, duo supsūt hæc in re dubia, & cōtrouersa.

207 Primo dubium est, vtrum absolute loquendo, quo fuerunt homines Christo viciniore, vel antecedenter, vt Ioannes Baptista, vel consequenter vt Apostoli, eo plenius fidei mysteria cognouerint. Affirmat enim absolute S. Thomas hic a. 7. ad 4. Et rationem congruam addit, quia & circa statum hominis, hoc videmus, inquit, quod perfectio

est in iuuentute (seu virili ætate) & tanto habet homo perfectiorem statum, vel auge, vel post, quanto est iuuentuti propinquior. Idem ergo quoad perfectionem spirituales sentiendum de tempore Christi, in quo facta est consummatio gratiæ, & quod vocatur tempus plenitudinis, ad Galat. 4.

Accedit quod eo magis quisque illuminatur, quo lumini propior est. Est autem Christus lux vera, quæ in hunc mundum venit.

208 Respondeo tamen breuiter, cum Deus libere agat, ac pro arbitrio voluntatis suæ disponat omnia, nullam hic vnde quæ; certam ac necessariam regulam assignari posse. Interim tamen supponendo, quod hic agatur de maiori cognitione rerum fidei infusa & supernaturali (vt excludatur tum naturalis cognitio rerum, olim Adamo infusa, tum etiam scientia Theologica, quam Gregorius de Valentia hic cit. q. 1. pun. 6. ait *in dies in Ecclesia augeri*) dici potest, veram esse S. Thomæ sententiam, duabus declarationibus.

Prima, vt intelligatur seruata debita proportione comparando paria cum paribus; videlicet capita cuiusque status (naturæ, legis scriptæ, & Euangelicæ) cum capitibus alterius status, minores cum minoribus, &c. idq; etiam habita ratione temporis, quo in vnoquoq; statu, magis vel minus Religio floruit. Colligitur enim ex scriptura Religionem etiam sub eodem statu, non semper eodem modo floruisse, sed subinde non quidem omnino extinctam, attamen aliquo modo obscuratam; ac mox postea rursus instauratam fuisse. In quæ sensum intelligitur illud Genesis 4. v. 62.

209 *Seth natus est filius, quem vocauit Enos: iste cepit inuocare nomen Domini,* nimirum peculiari quodam ac solemni cultu. Ita postea rursus deficiente Religionis studio, restoruit Religio per Noe; postea per Abraham, & rursus per Moysen &c.

Secunda declaratio est, vt doctrina S. Thomæ accipiatur regulariter, & vt plurimum, seu à toto genere: quod bene etiam notauit Carthusianus eandem doctrinam S. Thomæ referens in 3. d. 25. q. 1. Sic ergo loquendo de maioribus; Adam v. g. explicatiorem fidem habuit post lapsum, quam antea; quo videlicet tempore nondum cognouit mysterium Passionis Christi, Sic Abraham, propter reuelationem Incarnationis futuræ ex suo femine, explicatiorem, quàm Adam; sic Moyses explicatiorem, quam omnes priores, etiam Prophetæ, vt colligitur Exodi 6. Sic Ioannes Baptista & Apostoli explicatiorem, quam Moyses; quorum ille fuit *plusquam Prophetæ*; hi vero *fundamenta* quædam Ecclesiæ Christianæ. Sic etiam vniuersim tempore legis naturæ, multo minor à toto genere erat cognitio rerum supernaturalium in Ecclesia Dei, quam tempore legis scriptæ.

210 Rursus tempore constitutæ iam Synagogæ, sub Regibus, à toto genere ob multitudinem Prophetarum eius temporis, puta Dauidis, Eliæ, Elisei &c. maior adhuc erat in Ecclesia cognitio mysteriorum fidei, quàm antea. Deniq; Christi & Apostolorum tempore, multo maior, quàm vnquam antea.

Interim tamē nihil obstat, quo minus Moyses, Samuel, Dauid, habuerint fidē explicatiore, quàm multi Prophetæ posteriores. Similiter non multum

fortassis aberrauerit, qui dixerit, nunc occasione hæreseon emergentium, multis in rebus fidem in Ecclesia magis explicatam haberi, quam multis retro temporibus. In quem sensum etiam Vincentius Lyrinensis contra hæreses cap. 17 ait, *in Ecclesia nulla noua dogmata procedi, sed pretiosam diuini dogmatis gemmam ex sculpi, fideliter coaptari, ad ornari sapienter, vt intelligatur illustrius, quod antea obscurius credebatur.*

211 Secundo dubitatur, vtum omnino Ecclesia successu temporis, nouos aliquos fidei articulos credat, quos Apostoli & Ecclesia verus non crediderint. Respondeo breuiter; distinguendo inter veritates seu obiecta fidei, quædam enim sunt particularia & contingentiæ fidei obiecta, quæ tempore Apostolorum nec dum existebant. Alia sunt cõmunia fidei obiecta, quæ iam etiã tempore Apostolorum particulatim reuelata erant. Loquendo de posterioribus, certum est, nullum tale obiectum in Ecclesia credi, adeoque nec credendum proponi posse, quod non etiam explicite cognouerint & crediderint Apostoli, vt ex dictis superius colligitur, & docent etiam SS. Patres, Irenæus l. 3. c. 2. Hieronymus in psalmum 86. Lyrinensis loc. cit. & alij plures, quos refert Waldensis l. 2. doctrinalis c. 2. qui etiam hoc sensu recte dicit, Ecclesiam *non posse nouum articulum condere* quod cõmuniter etiam docent scholastici in 3. dist. 25.

Atque eodem sensu Canus l. 2. locorum theolog. c. 7. & l. 4. c. 4. & Castro in summa c. 8. negat, expectandam iam esse aliquam nouam reuelationem veritatis incognitæ Apostolis, aut posse etiã aliquid noui definiti ab Ecclesia Apostolis incognitum. Omnia enim similia, quæ definiuntur, licet non ita palam antea omnibus in Ecclesia nota essent, Apostolis tamen incognita non fuerunt, vt recte notauit Gregorius de Valentia loc. cit.

212 Loquendo autem de prioribus veritatibus, re ipsa certum est apud omnes, posteriorem Ecclesiam quædam eiusmodi posse ac debere diuina fide credere, quæ initio, tempore Apostolorum, explicite ac in particulari cognita non erant. Talia sunt v. g. hunc vel illum librum noui testamenti esse Canonicum, & verbum Dei, Cum enim libri canonici initio Ecclesiæ scripti non fuerint, nec omnes postea simul, sed successiue, & quidē nonnulli, aut omnibus ceteris, aut plerisque Apostolis iam defunctis, vt Apocalypsis, & Euangelium Ioannis, manifestum est, explicita fidē quoad hæc obiecta in Ecclesia successiue creuisse; id quod nec Sectarij quidē hodie negauerint: cum præsertim credibile non sit, omnes ac singulos Apostolos, res eiusmodi per reuelationes peculiare cognouisse & credidisse, prius quam fierent. Talia sunt etiam illa, Concilium Nicanum, Ephesinum, &c. esse legitima, & infallibilis auctoritatis; hunc vel illum Pontificem legitime electum esse verum Pontificem, vel Caput Ecclesiæ; hos vel illos Sanctos rite canonizatos vere Sanctos esse, & colendos, vt inferius q. 3. ex probabiliori sententia dicitur.

213 Hoc cum in re, vt dictum, apud omnes constet de nomine potest esse questio, an dici possit, Ecclesiam habere, aut credere nunc aliquos articulos nouos, ab Apostolis explicite non creditos. In qua

quidem

quidem re retinendus est ille modus loquendi, qui hæcenus ab omnibus Theologis fuit receptus, nimirum Ecclesiam non habere novos eiusmodi articulos, nec noua dogmata, vt paulo superius ex Vincentio Lirinensi, & alijs retulimus.

214 Ratio est, non solum quod eiusmodi veritates omnes, iam olim implicite credebantur etiam ab Apostolis, vt pote in vniuersalibus illis contentis, Sanctos colendos, libros ab Ecclesia in Canonem receptos continere verbum Dei, Ecclesiam Romanam Episcopos esse legitimos Petri Successores, ac totius Ecclesiam Pastores &c. nec etiam ideo tantum, quia per articulos fidei communiter intelliguntur veritates quædam primariæ fidei, vt superius dictum: sed etiam quia reuera, proprie loquendo, eiusmodi res non creduntur propter nouam reuelationem, (sine qua nouus articulus fidei esse non potest) sed propter generales illas, per sententiam Ecclesiam & assistentiam Spiritus sancti ad nouas illas veritates in particulari applicatas.

215 Quoties enim nouæ eiusmodi veritates per fidem credendæ inuestigantur, necesse est vt id fiat mediante aliquo discursu; in quo maioris propositionis loco assumatur, generalis quædam fidei veritas, iam antea reuelata; ex qua per minorem, aut euidentem, saltem moraliter, aut certe ex infallibili Spiritus sancti directione certam, applicatam ad materiam particularem, quæ definienda est, inferatur conclusio credenda. Quo fit, vt postea ratio assentiendi proprie non sit illa declaratio Ecclesiam; loquendo de assensu fidei secundum se; sed reuelatio in maiori posita, sub qua materiam propositam comprehendit, ex Ecclesiam velut obiectum fidei proponentis declaratione intelligitur, vt pluribus dicitur quæst. sequent. Secus est de alijs veritatibus fidei etiam minimis, quæ in scriptura aperte & secundum se etiam reuelatæ sunt; quas generatim articulos fidei, & quidem ab alijs distinctos, dici nil impedit, vt supra dictum.

216 Dices; illammet attestationem Ecclesiam, qua per infallibilem assistentiam Dei declarat, hunc vel illum Sanctum vsque ad finem vitæ in gratia Dei perstitisse, esse nouam reuelationem, hoc ipso quod nititur noua quadam assistentia Dei, qua fit, vt Ecclesia in rebus eiusmodi declarandis ac proponendis errare non possit.

Respondeo, negando assumptum. Quia reuelatio diuina continet quidem tum internam notitiam diuinam de aliqua veritate, tum etiam externa signa, quibus Deus suam auctoritatem eiusmodi veritatis mente conceptam notificat: at verò non comprehendit auctoritatem seu attestationem Ecclesiam, aliaue signa externa, quibus homines suo arbitratu ac propria auctoritate, est infallibili & diuinitus accepta, diuinam mentem pandunt, siue proponendo antiquam reuelationem iam olim factam, siue eam ad certam materiam particularem applicando, vt dictum dub. 3.

In quem sensum etiam S. Thomas 1. part. q. 1. a. 8. ait: *fidem nostram inmitti reuelationi Apostolorum & Prophetarum facta qui Canonicos libros scripserunt; non autem reuelationi, si qua fuit alijs Doctoribus facta; adeoque nec propositioni Ecclesiam, tanquam rationi*

formali credendi, sed solum velut conditioni formale obiectum fidei proponenti, & ad certam subinde materiam applicanti, vt pluribus dictum, vt dub. 3.

217 Quod ipsum etiam ex eo confirmatur. Nam assistentia illa Dei, qua Ecclesiam adest, ne in eiusmodi rebus fidei proponendis erret, per se non dicit, nec requirit positivam inspirationem, seu locutionem diuinam ipsi Ecclesiam factam, sed contenta est quouis auxilio Dei, etiam mere negatiuo, quo fit vt Ecclesiam ijs in rebus errare non sinatur; cum tamen noua reuelatio vtique nouam inspirationem seu locutionem Dei aliquid positivè notificarem significet, ita vt quauis historiographi sacri non existimantur singula ex speciali reuelatione Dei accepisse, certe tamē ad totum illud descriptionis negotium diuinitus impulsī, nec alio, quā diuino nomine & auctoritate quodquā scripsisse & notificasse credatur,

DVBIVM VIII.

De triplici Symbolo fidei; ac speciatim utrum articuli fidei conuenienter enumerentur 65 proponantur in symbolo Apostolorum.

S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 8 & 9.

218 Respondet S. Thomas cit. a. 8. & 9. articulos fidei conuenienter enumerari, ac in Apostolorum symbolo ab omnibus fidelibus proponi credendos. Quia *Ecclesia vniuersalis*, (inquit a. 9. argum. sed contra) *non potest errare; quia Spiritu Sancto gubernatur, qui est Spiritus veritatis. Hoc enim promissit Dominus discipulis Ioannis 16. dicens: Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: sed symbolum est auctoritate vniuersalis Ecclesiam editum, nihil ergo inconueniens in eo continetur.* Ita S. Thomas; quem recte notat Caietanus ibidem pro eodem habere auctoritatem Ecclesiam vniuersalis, generalis Synodi & Papæ. Ceterum vt res hæc tota paulo distinctius cognoscatur, sequentes assertiones statuumus; supposita notione articuli fidei, articulosq; distinguendi ratione ex dubio præcedenti.

219 ASSERTIO I. Possunt quidem articuli fidei omnibus explicite credendi numerari, siue quatuordecim, siue etiam duodecim; nulla rei diuersitate, sed sola numerandi ratione variata: attamen posterior numerandi ratio apud commune vulgus simpliciter retinenda est. Ita fere S. Thomas cit. q. 1. a. 8. alijque Theologi in 3. d. 2. 5. Probatur & declaratur assertio. Primo enim recte numerari articulos quatuordecim, tradit ipse S. Thomas ex sua sententia; quam etiam sequuntur Scotus, & plures alij Scholastici veteres. Ratio est. Cum enim per fidem, tanquam per se necessario credenda, duo nobis generatim proponantur, scilicet *occulum diuinitatis* (vt loquitur S. Thomas a. 8.) *cuius visio nos beatos facit; & mysterium humanitatis Christi, per quem in gloriam filiorum DEI accessum habemus, vt dicitur ad Roman. 5. quæ*

duo idcirco etiam simul coniunguntur Ioannis 17. *Hæc est uita æterna, ut cognoscant te DEVM verum; & quem misisti IESVM CHRISTVM;* ideo prima eaque generalissima veritatum & articulorum fidei distinctio est, quod quidam pertinent ad *Maiestatem diuinitatis;* quidam vero pertinent ad *mysterium humanitatis Christi;* quod est pietatis Sacramentum, *vti dicitur 1. ad Tim. 4.*

220 *Circa Maiestatem autem diuinitatis, inquit Sanctus Thomas ibidem a. 8. tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem unitas diuinitatis; & ad hoc pertinet primus articulus. Secundo Trinitas personarum; & de hoc sunt tres articuli, secundum tres personas. Tertio vero proponuntur nobis opera diuinitatis propria; quorum primum pertinet ad esse natura; & sic nobis proponitur articulus creationis. Secundum vero pertinet ad esse gratia; & sic proponuntur nobis sub vno articulo omnia pertinentia ad sanctificationem humanam. Tertium vero pertinet ad esse gloria; & sic proponitur nobis alius articulus de resurrectione carnis, & de uita æterna: & ita sunt septem articuli ad diuinitatem pertinentes.*

Similiter etiam circa humanitatem Christi ponuntur septem articuli; quorum primus est de Incarnatione, sive de conceptione Christi. Secundus de Natiuitate eius ex Virgine. Tertius de Passione eius, & morte, & sepultura. Quartus est de descensu ad inferos. Quintus est de Resurrectione. Sextus de ascensione. Septimus de aduentu ad iudicium. Et sic in vniuersum sunt quatuordecim. Hactenus Sanctus Thomas. Quo modo etiam loquuntur, & docent Scotus in 3. distinct. 25. quæstione 1. alijque scholastici veteres.

221 *Posterior pars assertionis ex eodem Sancto Thoma cit. articulo 8. ita declaratur. Nam quidam, inquit, distinguunt duodecim articulos fidei: sex pertinentes ad diuinitatem; & sex pertinentes ad humanitatem. Tres enim articulos trium personarum comprehendunt sub vno; quia eadem est cognitio trium personarum. Articulus vero de opere glorificationis distinguunt in duos, scilicet resurrectionem carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & Natiuitatis coniungunt in vnum.*

222 *Eadem fere ratione Scotus in 3. distinctione 25. quæstione 1. vtramque numerandi rationem admittens ait: sciendum quod si articuli distinguantur, quantum ad ipsa credita, sic sunt quatuordecim articuli. Si autem distinguantur secundum numerum illorum, qui primum articulos distinxerunt, sic sunt duodecim, secundum numerum duodecim Apostolorum. Ita Scotus. Ex quibus patet, hanc numerandi diuersitatem non concernere rem ipsam, sed solum diuersum modum distinguendi & numerandi.*

223 *Quia tamen in rebus ad Catechismum spectantibus, nihil insolens & inconuetum auribus vulgi inferendum est, ob vitandum scandalum, & perturbationem fidelium, idcirco in praxi & publica symboli recitatione ac expositione, retinendus est communis Ecclesiæ præsentis vsus, articulos duodecim numerantis, vt videre est non solum in omnibus catechismis vulgaribus, sed speciatim etiam in Romano; & fecit olim etiam Sanctus Augustinus in Enchiridio cap. 34. & 64. & lib. de fide ac symbolo cap.*

4. præter alios Patres inferius referendos.

224 **ASSERTIO II.** Articuli fidei, omnibus fidelibus communiter credendi, recte ab Apostolis in vnam quandam synopsis, velut crededi regulam, ac fidei Christianæ sumam collati sunt; quæ idcirco symboli Apostolorum dicitur: & pia ac probabilis opinio est, à singulis Apostolis singulos articulos fuisse compositos, & in eâ credendi formam collatos.

Prima pars traditur à S. Thoma hic q. 1. a. 9. & est apud Catholicos extra controuersiam; adeo vt non possint ab insigni temeritate excusari huius temporis Nouatores, qui negant, Apostolos id symbolum edidisse; occasione forte sumpta ab Erasmo, qui in prologo paraphrasis in Matthæum, cepit hæc de re dubitare, contra certam & testatam omnium Patrum sententiam; Clementis epist. 4. ad Iacobum & l. 7. constit. Apostolicarum c. 4. Irenæi l. 1. contra hæreses c. 2. & l. 3. c. 4. Epiphaniij hæresi 68. Leonis serm. 11. de passione & epist. 8. 13. & 25. Chrysostomi hom. 12. de symbolo, Ambrosij l. 1. de Spiritu sancto, & epistola 81. & serm. 38. Maximi homilia de traditione symboli, & aliorum; quibus accedunt omnes scholastici in 3. dist. 23. & 25.

Ratio est; quia cum ad salutem necessarium sit, sanam & incorruptam præcipuorum eiusmodi fidei articulorum fidem ac notitiam habere, necessarium fuit, eos in breuè quandam epitomen contrahi, atque ita fidelibus omnibus credendos proponi, vt recte notauit S. Thomas cit. a. 9. De qua re plura Bellarminus lib. 4. de verbo Dei c. 4.

225 *Et quamuis dubium non sit, Apostolos in eiusmodi symbolo constituendo, singulari ductu spiritus sancti fuisse gubernatos, vt articulos fidei omnibus creditu necessarios quam commodissime exprimerent; non tamen ideo symboli illud Apostolorum censetur scriptura canonica, vt eorum recte notat Gregorius de Valentia q. 1. pun. 5. non solum quia, vt ipse ait, Apostoli id, immediate, & quasi verbo tenus distante spiritu sancto, non scriperunt (id enim ad ratione scripturæ canonice vniuersim forte necessarium non est, vt videre est apud Bellarminum l. 1. de verbo Dei cap. 15. ad 2.) sed quia non apparet, id vel ab ipsis Apostolis; vel his ex instituto dictantibus, ab alijs scriptum fuisse: vt quod idcirco ad nos non aliquo Apostolorum scripto, sed traditione peruenisse dicitur. In quem sensum etiam Augustinus l. 1. de symbolo cap. 1. ait: *symbolum nemo scribit, vt legi possit, sed ad recensendum, ne forte deleat obliuio quod tradidit diligentia. Sit vobis codex vestra memoria &c.* Quare illud sine scripto ab Apostolis traditum esse, testantur etiam Hieronymus epistola 61. ad Pammachium, Ambrosius epist. 81. ad Siricum, & idem Augustinus de fide & operibus c. 9.*

226 *Neque refert, quod in symbolo nullus ponitur distinctus articulus de Sacramento Eucharistiæ; quod tamen præ multis alijs fidei articulis, præcipuam habet difficultatē. Ad hoc enim respondet S. Thomas a. 8. ad 6. in Sacramento Eucharistiæ duo posse considerari: vnum scilicet quod sacramentum est; & hoc habet, inquit, eandem*

rationem

ratione cū alijs effectibus gratia sanctifican. Aliud est, quod miraculose ibi corpus Christi continetur: & sic concluditur sub omnipotentia; sicut & omnia alia miracula, quæ omnipotentia attribuntur. Ita sanctus Thomas.

Addi potest, in symbolo ea tantum dogmata fuisse posita, quæ per se, & non tantum per accidens, ob praxin, de Deo, Christo, ac humana redemptione cognoscenda & credenda essent; qua proinde ratione, nec mysterium Eucharistiæ, aut pœnitentiæ Sacramentum, nec cætera intrinsece ad praxin pertinentia, in symbolo speciatim fuerunt expressa.

227 Posterior assertionis pars traditur à S. Thoma, Scoto, & Gabriele in 3. dist. 25. qui eiusmodi articulorum distinctionem singulis Apostolorū sigillatim respondentium commemorant: eademque est communis pia fidelium persuasio. Quæ imprimis sumitur ex Augustino sermone 115. de tempore ubi ait: *Quod græcè Symbolum dicitur, latinè collatio nominatur. Collatio ideo, quia collata in unum totius Catholice legis fides, Symboli colligitur breuitate, cuius textum vobis modo Deo annuente dicemus. Petrus dixit, Credo in Deum Patrem Omnipotentem. Ioannes dixit, Creatorem celi & terra. Iacobus dixit, Credo & IESVM Christum filium eius unicum Dominum nostrum. Andreas dixit, Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex MARIÆ Virgine. Philippus ait, Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Thomas ait, Descendit ad inferna, tertia die resurrexit à mortuis. Bartholomæus dixit, Ascendit ad caelos, sedet ad dexterā Dei Patris Omnipotentis. Matthæus dixit, Inde venturus est iudicare vivos & mortuos. Iacobus Alphæi; Credo & in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Simon Zelotes, sanctorum communionem, remissionem peccatorum. Iudas iacobi, Carnis resurrectionem, Matthias compleuit, Vitam æternam, Amen.*

228 Et licet à quibusdam dubitetur an is sermo sit Augustini, id tamen non multum interest, cum de isdem singulis duodecim Apostolorum distinctis articulis, suppetant etiam aliorum Patrū testimonia, speciatim Leonis epistola 96. ad Pulcheriam, Venantij Fortunati præfatione ad expositionem symboli, Alcuini de officijs Ecclesiasticis cap. 22. Rabani de institutione Clericorum lib. 2. cap. 56.

In qua sententia consequenter etiam dicendū erit, symbolum illud ab Apostolis confectum fuisse, non solum ante dispersionem Apostolorum, sed etiam ante necem Iacobi, vt bene notavit Baronius Anno Christi 44. Tamen quidem hæc sententia non sit omnino certa; de qua proinde etiam non est magnopere contendendum: modo illud generatim fixum maneat; symbolum illud verè ab Apostolis fuisse profectum; siue interim à singulis Apostolis singuli articuli fuerint compositi, vt dictum; siue potius communi Concilio & decreto, ante factam eorundem diuisionem, omnes ab vno, vel omnes ab omnibus; id enim non ita certò constat.

229 Ex quibus etiam colligitur, vnde Symboli appellatio desumpta fuerit. Dicitur enim symbolum Apostolorum, vel quod singuli ad illud per-

ficiendum suam quasi contulerint symbolam, à græco verbo *συμβολίζω*, consero: vel quod Christiani eo velut simbolo ac tessera militari à cæteris dignoscerentur, vt pluribus persequitur Rufinus in præfatione expositionis symboli.

Vbi etiam illud postremo notandum, tamen si quidem communiter, & vt docet S. Thomas a. 9. ad 5. rectius dicatur, *Sanctam Ecclesiam*, non, *In sanctam Ecclesiam*; tamen nec hanc quidem lectionem reiiciendam; quidquid eam derideat Erasmus in colloquio de fide, professus se non credere in Ecclesiam: ita enim legunt Epiphanius in Anchorato, Augustinus epistola ad Neophytos, & refertur de Consecrat. dist. 4. can. 1. item Hieronymus contra Luciferianos, & in epistolam ad Philemonem, & Chrysostomus hom. 6. de symbolo. Qui duo recte etiam notant, particulam *In*, iunctam cum vocula *Credere* non semper significare formalem ac supremam rationem credendi, quæ est Deus; sed aliquādo vnū ex credendis, vel etiam auctoritatem proponentem fidem, vt patet ex Epistola ad Philemonem vers. 5. *Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino IESU, in omnes Sanctos.* Item 1. Ioannis 5. v. 10. *Quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus.* Et denique Exodi 14. ubi nos legimus: *Et crediderunt Domino, & Moysi seruo eius*, in textu hebraico est, *Crediderunt in Deum, & in seruum eius Moysen.*

231 ASSERTIO III. Præter symbolum Apostolorū, de quo superius actum, recte etiam in Ecclesia solemnè ac publico vsu celebrantur & vsurpantur duo alia symbola, Nicænum scilicet, & S. Athanasij. Ita S. Thomas hic q. 1. a. 9. ad 6. ubi ait: *Symbolum Patrum (siue Nicænum) est declaratum Symboli Apostolorum; & etiam fuit conditum, fide iam manifestata, & Ecclesie pacem habente: propter hoc publice in Missa cantatur. Symbolum autem Apostolorum, quod tempore persecutionis editum fuit, fide nondum publicata, occulte dicitur in Prima, & in Completorio, quasi contra tenebras errorum præteritorum & futurorum.* Et a. 10. ad 3. docet, Symbolum Athanasij tamen non habeat auctoritatem, irrefragabilem, tanquam infallibilis regula fidei, quatenus præcise ab Athanasio conscriptum est, habere tamen quatenus Summi Pontificis, seu Ecclesie auctoritate comprobatum ac receptum est. *Athanasius, inquit, non composuit manifestationem fidei per modum symboli; sed magis per modum cuiusdam doctrine; vt ex ipso modo loquendi apparet. Sed quia integram fidei veritatem eius doctrina breuiter continebat, auctoritate Summi Pontificis est recepta, vt quasi regula fidei habeatur.*

232 Ratio assertionis est; quia necessarium est, pro varia occurrentium errorum necessitate, accommodatas cuius temporis fidei formulas habere; quibus velut antipharmacis grassantium errorum virus propulsetur; dummodo & hæc ipsæ formulæ credendi inter se non pugnent, adeoque veritati vndique consentiant, & auctoritate legitima Summi Pontificis, seu Ecclesie proponantur, vt in duobus illis symbolis accidit.

In quem sensum recte etiam S. Thomas art. 9. ad 2. ait: *In omnibus symbolis eadem docetur fidei ve-*

ritas: sed ibi oportet populum diligentius instrui de fidei veritate, ubi errores insurgunt: ne fides simplicium per hæreticos corrumpatur. Et hæc fuit causa, quare necesse fuit edere plura symbola; quæ in nullo alio differunt, nisi quod in uno plenius explicantur, quæ in alio continentur implicite, secundum quod exigebat hæreticorum instantia. Ita Sanctus Thomas.

233 Vbi Notandum est primo, symbolum Nicænum vocari illud, quod in Concilio Nicæno ad fidem orthodoxam, aduersus Arrianos, tuendam & profitendam, conscriptum est; cuius quidem præcipuum architectum fuisse Magnum quondam Hosium, ipsius Synodi Principem, ex Athanasio epist. ad solitarios docet. Baronius Anno Christi 325. qui etiam ex eodem Athanasio epist. ad Iouianum Imperatorem, Basilio epist. 78. aliisque scriptoribus antiquis, symbolum illud his verbis recitatum exhibet: *Credimus in DEVM Patrem Omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium creatorem. Et in Dominum IESVM CHRISTVM filium DEI, natum ex Patre, & unigenitum, hoc est, ex substantia Patris, Deum ex Deo lumen de lumine, Deum verum ex Deo vero, genitum non factum, & consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, tam in cælis, quam in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit, & incarnatus est, & homo factus est, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cælos, venturus inde ad iudicandos vivos & mortuos. Et in spiritum sanctum.* Hactenus Symbolum Nicænum; quod quidem, velut vniuersalis ac legitimi Concilij autoritate editum, infallibile habere auctoritatem nemo orthodoxorum dubitat, sed negant solum nostri temporis Arriani & Trinitarij, contra quos disseruimus tom. I. disp. 4. q. 1. Qua vero ratione idem symbolum postea fuerit auctum, dicitur assertione sequenti.

234 Notandum secundo, Symbolum Athanasij ab eodem latino sermone conscriptum fuisse Romæ, vt eâ quasi publica Catholica fidei professione, Romano se Pontifici, quo citatus aduenerat, se probaret. Quod symbolum cum in Romano Ecclesiæ archiuo, vna cum actis Synodi tunc ibidem habitæ collocatum, longo tempore delituerit, inde factum est, vt ab antiquioribus Patribus, seu Græcis, seu Latinis citatum vix reperiatur, cum tamen postea, cum in lucem publicam emerisset, magno vbique cōsensu, tū à Latinis omnibus, tū à Græcis publice receptum in Ecclesia fuerit: nisi quod à Græcis, suo iam errori addictis pars illa symboli dempta fuerit, qua dicitur Spiritum Sanctum à Patre Filioq. procedere; eo falso prætextu, quasi ea verba nuper à Latinis superaddita fuerint: 235 cum tamen ex Capitulo primo Concilij Toletani IV. liquido appareat, etiam ante annos propemodum mille, nondum exorto schismate Græcorum ea verba, ita vt nunc se habent, in eodem symbolo legi consueuisse, vt refert Baronius Anno Christi 340.

Quo spectat, quod Gregorius Nazianzenus in oratione de laudibus Athanasij dicit eum composuisse perfectissimam fidei confessionem, quam totus & occidentis, & orientis veneratur; quodq; Augustinus

in psalmum 120. (vndecunq; tandem eius symboli exempla adeptus) nominatim Athanasium Episcopum Alexandrinum citans, integrum vericulum huius symboli adducit: ac simul sine nomine Athanasij, vtitur integris sententijs huius symboli, tanquam in Ecclesia Africana notissimi l. 5. de Trinitate c. 8. & epist. 174. ad Pascentiū, & in Enchiridio c. 36. & sermone 295. de tempore; vt proinde de huius etiam symboli auctoritate iure dubitari non possit, vt recte obseruauit Bellarminus l. 2. de Christo c. 25.

236 ASSERTIO IV. Quin etiam licuit Ecclesiæ, seu Summo Pontifici, saltem cum auctoritate Synodi generalis, semperq; licebit, pro opportunitate temporum, nouam aliquam symboli editionem seu formulam condere; in qua propter insurgentes in Ecclesia hæreses aliquid ad fidem spectans magis declaretur; modo interim caueatur, ne tali in nouatione scandalum, aut perturbatio oriatur. Ita S. Thomas hic q. 1. a. 10. ubi ait: *Noua editio symboli necessaria est ad vitandum insurgentes errores. Ad illius ergo auctoritatem pertinet editio symboli, ad cuius auctoritatem pertinet finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. Hæc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis &c. & ideo ad solam auctoritatem Summi Pontificis pertinet, noua editio symboli; sicut & omnia alia, quæ pertinent ad totam Ecclesiam, vt congregare Synodum generalem, & alia huiusmodi.*

237 Nec obstat, quod in concilio Ephesino tom. 2. cap. vlt. & in Chalcedonensi actione 4. sub anathemate prohibetur, ne alia fides proferatur, vel conscribatur, vel componatur, præter definitam à Patribus Nicæna Synodi. Nam vt bene respondet S. Thomas cit. a. 10. ad 2. prohibitio illa spectat (solum) ad priuatas personas, quarum non est determinare de fide. Non autem per huiusmodi sententiam Synodi, ablata est potestas sequenti Synodo, nouam editionem symboli facere; non quidem aliam fidem continentem, sed eandem magis expositam. Sic enim qualibet Synodus obseruauit, vt sequens Synodus aliquid exponeret supra id, quod præcedens Synodus exposuerat; propter necessitatem alicuius hæresis insurgentis. Ita S. Thomas.

238 Vnde etiâ confirmatur assertio. Ita enim Concilium Constantinopolitanum I. ad illa verba symboli Nicæni, *Et in Spiritum Sanctum* addidit, *Dominum uiuificantem, qui ex Patre procedit*; & Concilium Chalcedonense similiter & addidit quædam, & detraxit. Qua ratione etiam ante annos plus quingentos, legitima autoritate Ecclesiæ, ad græci palam grassantis schismatis publicam detestationem, idem Nicænum symbolum publicè in tota Ecclesia latina decetari cœpit, addita ad verba illa, *Qui ex Patre procedit particula Filioq.* Cum quo additamento, etiam receptum fuit in Concilio Toletano VIII. & in Synodo VII. actione 7. licet quando, vel à quo Pontifice hæc additio primū sit facta, non satis constet. Manuel Caleca quidē l. 4. contra Græcos id Damaso Pontifici tribuit: quod negat Bellarminus l. 2. de Christo c. 21.

239 Spondanus vero ex Baronio Anno Christi 447. id Concilio Toletano I. tribuere videtur, cū ait: *Magna obseruatione dignum est, quod reperiatur illud ab eis primum superadditum fidei symbolo de Spiritu*

sancto,

Sancto, qui à Patre Filioq. procedit. Verum haud sua ipsi, inquit, id fecere auctoritate, sed ex verbis Epistolæ ad eos scriptæ (epistola 93. cap. 1.) à S. Leone Papa: in qua cum damnatur Priscillianistarum error, quo impie dicerent, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, unam atq. eandem esse personam, Spiritus sanctus declaratur de Patre & Filio procedere. Porro ea semel verba, auctoritate Romani Pontificis, addita ab Hispani Symbolo, aduersus Priscillianistas, eidem semper inhaerunt, ac pertransierunt postea ad Wisigothos Catholicos, qui & Iudeos ad Christianam fidem venientes sub eiusdem Symboli confessione esse recipiendos, suis legibus sancierunt: itemque in alijs Teletanis Concilijs sub Gotthorum Regibus celebratis obseruatum est. Sicut & apud Francos eadem in Symbolum accepta esse apparet, ex Symbolo fidei sub Carolo Magno, in Arelatensi Synodo recitato: licet Romana Ecclesia antiquitatis tenacissima, diuinitime cunctata sit, ea in Symbolum inferre. Donec sub Benedicto VII. ad instantiam Imperatoris Henrici (ut tradit Berno Abbas Augiensis libro de rebus ad Missam spectantibus) admissa sunt; ne Romana Ecclesia videretur ea respicere, quæ alijs tradidisset. Ita Baronius.

Qui etiam tomo 9. Anno 809. refert Leonem III. Pontificem, ex Concilio Aquisgranensi, à Carolo Imperatore consultum, num. ita auctum symbolum legitime cani posset, licet permiserit symbolum cani, prohibuisse tamen, ne cum eo additamento caneretur, cum interim eo tempore, mos cantandi symbolum in Missa, Romæ nondum esset receptus, sed postea primum sub annum 1014. suauu Henrici Imperatoris introductus fuerit. Quam quidem susceptam consuetudinem, inquit Baronius, haud improbamus; sed nobis gratius, si venerandæ antiquitati annorum mille magis delatum fuisset, quam uouitati.

Ex quibus etiam satis patet, quanta circumspectione utendum sit, ne eiusmodi, quamuis ex se licita nouatione, scandali, aut perturbationis occasio detur, iuxta illud Apostoli 1. Cor. 6. v. 12. Omnia mihi licent; sed non omnia expediunt. De qua re plura contra græcos diximus tom. 1. disp. 4. q. 4. dub. 5. sicut & de auctoritate Pontificis ex instituto differendum est q. 3.

240

QVÆSTIO II.

De priuata propositione, adeoque motiuis fidei, ad credibilitatem eiusdem spectantibus.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 1. a. 4. ad 2. & 3. & a. 5. ad 1. & 2.

Absoluetur hæc quæstio quinque dubitationibus. I. Quid est quotuplex sit fidei propositio; & quomodo tum à reuelatione distinguatur, tum ad fidem concipiendam uniuersim necessaria sit. II. Qualis propositio seu credibilitas obiecti fidei generatim requiratur ad hoc, ut fides concipi possit, & debeat. III. Quibus medijs fides proponenda sit; speciatim à quo, & per qua motiua generatim fides proponi debeat. IV. An, & quibus motiuis Catholica fides euidenter sit credibilis. V. An propositio, ad fidem requisita, adeo infallibilis esse debeat, ut in obiectum falsum cadere nullo modo possit. Ad hæc enim quinque referuntur omnia, quæ de propositione fidei disputari possunt. Primum enim pertinet ad eius essentiam: secundum ad modum eius, ex parte credibilitatis, quam conciliare debet: tertium ad eius media qualia sunt tum proponens ipse, tum motiua generatim spectata: quarto speciatim declaranda sunt precipua nostre fidei motiua. Quintum deniq. infallibilitatem eius propositionis adequatè spectatè declarat.

DVBIVM I.

Quid est quotuplex sit fidei propositio; & quomodo tum à reuelatione distinguatur; tum ad fidem concipiendam uniuersim necessaria sit.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 1. a. 4. ad 2.

EGimus hæcenus de obiecto fidei, tam formali, quam materiali; sequitur, ut de obiecti propositione agamus; quam ab obiecto differre inferius patebit; tamen nonnulli hæc non satis quandoque distinguere videantur; cum tamen absque notabili totius materiæ de fide confusio-

ne, confundi minime possint. Quæ causa etiam est, cur etsi S. Thomas hac de re hoc loco vix obiter aliquid attigerit, nobis tamen explicatius paulo & fusius res tota sit explicanda.

Intelligitur autem per eam tum obiectum materiale fidei, nempe veritas aliqua credenda,